

Comhairle Chontae Uíbh Fhailí

DRÉACHTPHLEAN GNÍOMHAITHE AR SON NA HAERÁIDE

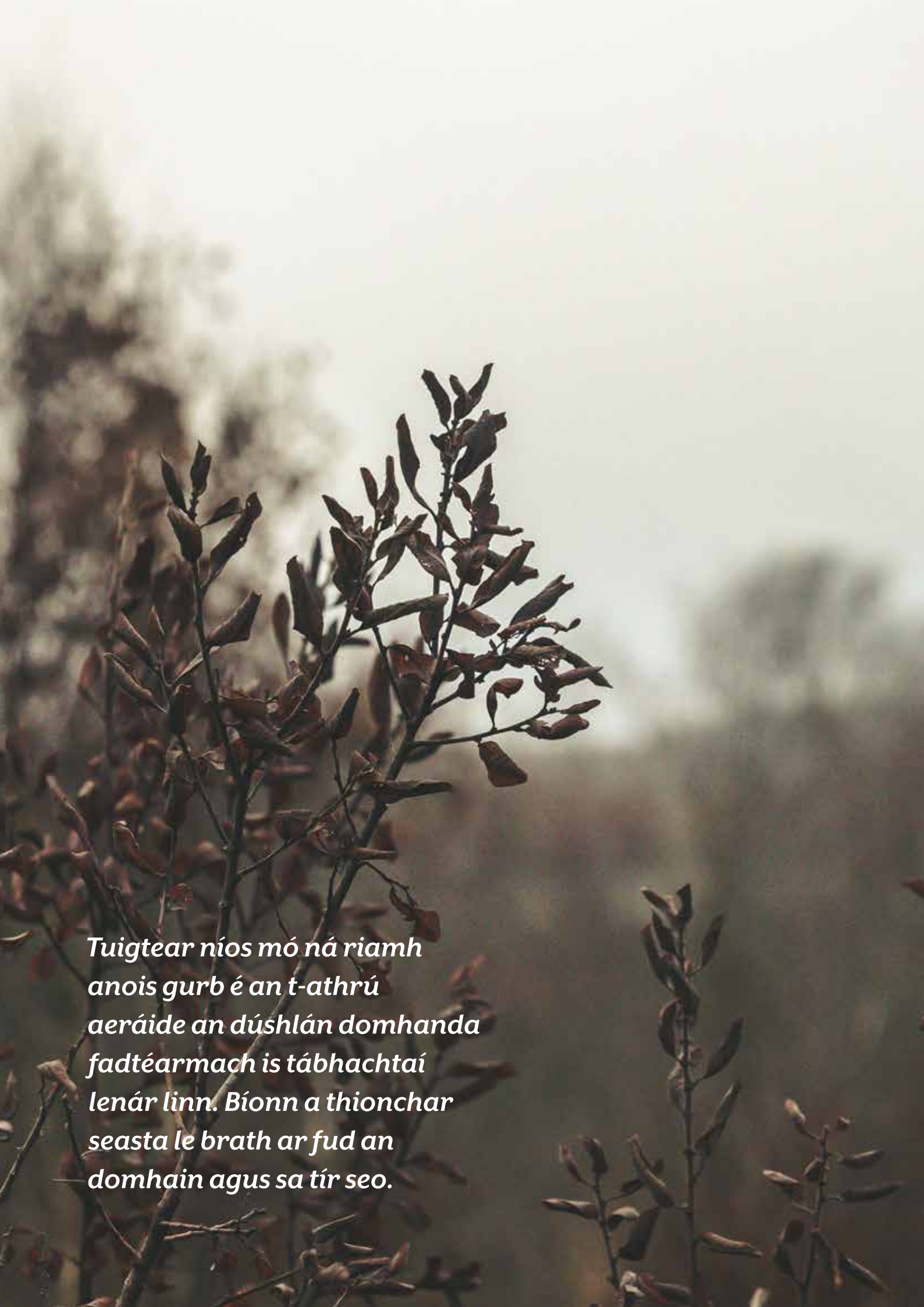
2024–2029

Comhairle Chontae Uíbh Fhailí
Offaly County Council

**GNÍOMHÚ AR SON
NA HAERÁIDE**

*Tuigtear níos mó ná riamh
anois gurb é an t-athrú
aeráide an dúshlán domhanda
fadtéarmach is tábhachtaí
lenár linn. Bíonn a thionchar
seasta le brath ar fud an
domhain agus sa tír seo.*

CLÁR NA NÁBHAR

ACHOIMRE FHEIDHMEACH	4	CRÍOS DÍCHARBÓNAITHE (CD)	48
RÉAMHRÁ	7	Mar a Roghnaíodh CD Uíbh Fhailí	51
Forléargas ar an Athrú Aeráide	10	Ráiteas Físe agus Croíchuspóirí i leith an CD	51
Comhthéacs an Bheartais Aeráide	12	Ráiteas Físe	51
An Beartas Idirnáisiúnta um an Athrú Aeráide	12	Ráiteas Misean	51
An Beartas um Athrú Aeráide in Éirinn	13	Fardal Astaíochtaí Bonnlíne	51
Pleanáil um Ghníomhú Aeráide d'Údaráis Áitiúla	14	Rannpháirtíocht na bPáirtithe Leasmhara	53
Rannpháirtíocht le Saoránaigh agus Páirtithe Leasmhara	15	Clár Deiseanna	53
Oiliúint maidir le Gníomhú Aeráide	15	CUR I BHFEIDHM AGUS TUAIRISCIÚ	57
An Ciste um Ghníomhú Aeráide i measc an Phobail	16	Pleanáil don chur i bhfeidhm	58
Gníomhaíochtaí Taighde um Ghníomhú Aeráide	17	Maoiniú agus Comhpháirtíochtaí	58
Struchtúr an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide	18	An Dul Chun Cinn a Rianú trí Phríomhtháscairí Feidhmíochta	59
GNÍOMHÚ AERÁIDE ATÁ BUNAITHE AR FHIANAISE	19	Riachtanais agus Socruithe Tuairiscithe	59
Measúnú Riosca um am Athrú Aeráide	20	<i>Tuairisciú Inmheánach</i>	59
Fardal Bonnlíne ar fud an Chontae	24	<i>Córas Faireacháin agus Tuairiscithe</i>	59
Astaíochtaí Díreacha Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí	25	<i>Feidhmíocht Earnála</i>	59
Rannpháirtíocht na bPáirtithe Leasmhara	27	<i>An Plean Náisiúnta Gníomhaithe ar son na hAeráide</i>	60
CREAT GNÍOMHARTHA	28	<i>Na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe</i>	60
Fís an Phlean	29	FUINNEAMH GLAS	62
Misean an Phlean	29	Stair an Cheantair ó thaobh Fuinnimh de	63
Creat Gníomhartha	30	Forléargas	63
		Fuinneamh Gaoithe	63
		Fuinneamh Gréine	64
		Fuinneamh Geoiteirmeach	64
		Díleá Anaeróbach	64
		Bonneagar Fuinnimh	65
		Fiontraíocht Fuinnimh Ghlais	65

ACHOIMRE FHEIDHMEACH

*Leagtar síos sa Phlean
Gníomhaithe ar son na hAeráide
atá ag Comhairle Contae
Uíbh Fhailí gníomhartha chun
astaíochtaí a laghdú (51%)
agus cur leis an éifeachtúlacht
fuinnimh (go 50%)*

Tá tionchar an athraithe aeráide le feiceáil againn go léir, agus aontaítear ar fud an domhain go bhfuil géarghá le gníomh uailmhianach aeráide a dhéanamh chun muid a chosaint ar an tionchar a bheidh ag babhtáí adhamsire atá ag dul in olcas, amhail stoirmeacha, frasaíocht agus tuilte.

Tá an Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2024–2029 á ullmhú ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí chun ailíniú le cuspóirí aeráide náisiúnta an Rialtais, lena bhféachtar le haistriú chuig geilleagar aeráid-díonach, atá saibhir ó thaobh na bithéagsúlachta de, atá inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de agus atá neodrach ó thaobh carbóin de, faoi 2050. Leagtar amach an méid sin san Acht um Ghníomhú Aeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú), 2021, ina sonraítear freisin uailmhian aeráide na hÉireann, uailmhian atá ceangailteach ó thaobh an dlí de, i dtaobh laghdú 51% ar astaíochtaí gás ceaptha teasa a bhaint amach faoi 2030.

Forbraíodh an plean seo, an Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide, i ndlúthchomhar le raon páirtithe leasmhara inmheánacha lena n-áirítear comhaltaí tofa, ár bhfoireann bainistíochta, an lucht ardbhainistíochta agus an fhoireann, mar aon le páirtithe leasmhara seachtracha lena n-áirítear Líonra Comhpháirtíochta Poiblí Uíbh Fhailí, pobail, údarais áitiúla sna réigiúin thart timpeall orainn, an Oifig Réigiúnach um Ghníomhú Aeráide (ORGA), chomh maith le grúpaí earnála agus gnólachtaí áitiúla.

Tugtar aghaidh sa Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide ar mhaolú a dhéanamh ar an athrú aeráide, ar oiriúnú dó, agus ar fheabhsú na bithéagsúlachta.

- Is é atá i gceist le maolú ná athrú a dhéanamh ar an gcaoi ina mairimid, ina mbímid ag gluaisteacht agus ina mbíonn rudaí á n-ídiú agus á dtomhailt againn chun méid níos lú gás ceaptha teasa a tháirgeadh nó stopadh á dtáirgeadh.
- Is é atá i gceist le hoiriúnú ná an chaoi a ndéileáimid le tionchar an athraithe aeráide, anois agus amach anseo, trí ghníomhartha praiticiúla a dhéanamh chun rioscaí a bhainistiú, pobail a chosaint agus cur leis an teacht aniar atá sa chontae.
- Bithéagsúlacht áitiúil a chosaint, a chaomhnú, a athchóiriú agus a fheabhsú trí fheasacht a mhéadú agus eolas a neartú agus bithéagsúlacht a phríomhshruthú sa chinnteoireacht.

Leagtar síos sa Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide atá ag Comhairle Contae Uíbh Fhailí gníomhartha chun astaíochtaí a laghdú (51%) agus cur leis an éifeachtúlacht fuinnimh (go 50%) ar fud a sócmhainní, seirbhísí agus bonneagair féin, is é sin na cinn a bhfuil freagracht dhíreach uirthi ina leith. Chomh maith leis sin, aithnítear sa Phlean freisin gníomhartha ina bhfuil ról ceannaireachta ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí maidir le tionchar a imirt ar earnálacha eile, tacú leo agus iad a éascú, agus a gcuid spriocanna agus uailmhianta aeráide féin á mbaint amach acu. Tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí tiomanta freisin do chúnamh, tacaíocht agus cumhacht a thabhairt do phobail áitiúla agus do dhaoine aonair ionas go mbeidh teacht aniar iontu ó thaobh na haeráide de agus go nglacfaidh siad go fonnmhar leis na deiseanna éagsúla atá le tapú i leith an athraithe aeráide.

Ceapadh na gníomhartha chun cloí le prionsabail SMART (Sainiúil, Intomhaiste, Inghnóthaithe, Ábhartha agus faoi réir Teorainn Ama) agus clúdaítear leo sé réimse fócais théamacha ardleibhéil agus fiche cuspóir ardleibhéil – ar cinn iad go léir a léiríonn an leibhéal uailmhéine atá ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí maidir leis an ngníomhú aeráide.

Ceanglaíonn an Rialtas ar gach údarás áitiúil freisin ‘Crios Dícharbónaithe’ (CD) a ainmniú, inar féidir triail a bhaint as teicneolaíocht nua, réitigh nuálacha agus cuir chuige uailmhianacha maidir le maolú a dhéanamh ar an athrú aeráide, oiriúnú do agus an bithéagsúlacht a fheabhsú ar leibhéal na bpobal áitiúil, ionas go bhféadfaí iadsan a cur i bhfeidhm ar scála níos mó ar fud an chontae agus níos faide i gcéin. Roghnaíodh Tulach Mhór mar CD d’Uíbh Fhailí, agus tá Clár Deiseanna tosaigh aitheanta sa phlean seo, ar a mbunófar pleananna feidhmiúcháin mionsonraithe agus mapáil/rannpháirtíocht páirtithe leasmhara chun spriocanna i ndáil le hastaíochtaí agus fuinneamh a bhaint amach laistigh den CD.

Agus an Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide á ullmhú aici, choimisiúnaigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí sraith tuarascálacha cuimsitheacha ar bhonnlínte astaíochtaí ar fud an chontae, bonnlínte astaíochta sa Chrios Dícharbónaithe agus measúnuithe ar an riosca ó thaobh an athraithe aeráide de. Tugtar aird chuí sa Phlean ar an reachtaíocht idirnáisiúnta, Eorpach agus náisiúnta agus ar an mbeartas maidir le gníomhú ar son na haeráide. Diríodh go tréan ar Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe na Náisiún Aontaithe freisin agus an Plean á ullmhú, rud a léirítear sa ‘Roth SFlínn’ agus le sainaitheint SFlínn i ngach réimse gníomhaithe. Rinne ár gcomhairleoirí comhshaoil grinnscrúdú ar an bPlean freisin agus tá an Mheasúnacht Chuí agus an Mheasúnacht Straitéiseach Chomhshaoil a rinne siad ag gabháil leis an bPlean seo. Féadfar breathnú orthu ar an suíomh gréasáin www.offaly.ie.

Beidh an Dréachtphean Gníomhaithe ar son na hAeráide a d'ullmhaigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ar fáil lena bhreithniú ag an bpobal agus ag páirtithe leasmhara ar feadh tréimhse 6 seachtaine ón 24ú Deireadh Fómhair go dtí an 6ú Nollaig. Le linn na tréimhse sin, fáiltítear roimh thuairimí ag climate@offalycoco.ie, [Submit.com](https://submit.com) nó ar an bpost. Admhófar gach tuairim a gheofar, déanfar achoimre orthu agus ullmhóidh an Príomhfheidhmeannach tuarascáil ina leith. Ansin déanfar measúnú ar leasuithe ar an dréachtphean seo sula gcuirfear faoi bhráid na gcomhaltaí tofa é lena ghlacadh (le leasuithe nó gan leasuithe) i mí Feabhra 2024.

Beidh cur i bhfeidhm an Phlean á stiúradh ag an Stiúrthóireacht um Ghníomhú Aeráide, Comhshaoil agus lompár thar ceann na Comhairle. Leanfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ag obair agus i gcomhpháirtíocht le raon príomhpháirtithe leasmhara seachtracha chun tacú le feidhmiú an Phlean seo agus cloifidh sí leis an sceideal faireacháin agus tuairiscithe ar dhul chun cinn atá leagtha síos ag an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide (tríd an líonra réigiúnach ORGAnna).

Tabharfaimid tuairisc leanúnach ar an dul chun cinn (trínár gcuid oibre rialachais), sna Tuarascálacha Bliantúla etc., ar an suíomh gréasáin, agus trínár gcuntais ar na meáin shóisialta agus trí phreaseisiúintí.

RÉAMHRÁ

*Beidh Comhairle Chontae
Uíbh Fhailí freagrach as
cur leis an teacht aniar
i leith na haeráide, as
éifeachtúlacht fuinnimh a
mhéadú agus as astaíochtaí
gás ceaptha teasa a laghdú...*

D'ullmhaigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí an plean seo, an Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2024-2029, atá dírithe ar chontae ísealcharbóin a bhfuil teacht aniar ann ó thaobh na haeráide a dhéanamh dinn, trí dhea-chleachtas maidir le gníomhú aeráide a chur i bhfeidhm agus a chur chun cinn ar an leibhéal áitiúil. Tá sé sin ailínithe le Cuspóir Náisiúnta Aeráide an Rialtais, lena bhféachtar le bheith inár ngeilleagar aeráid-díonach, atá saibhir ó thaobh na bithéagsúlachta de, atá inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de agus atá neodrach ó thaobh carbóin de, tráth nach déanaí ná deireadh na bliana 2050.

Leagtar amach an méid sin san [Acht um Ghníomhú Aeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin \(Leasú\), 2021](#), ina sonraítear freisin uailmhian aeráide na hÉireann atá ceangailteach ó thaobh an dlí de, i dtaobh laghdú 51% ar astaíochtaí gás ceaptha teasa a bhaint amach faoi 2030. Leis sin, cuirfear an tír ar an mbealach chun bheith neodrach ó thaobh na haeráide de faoi dheireadh na bliana 2050. Agus an Dréachtphlean á ullmhú aici, chuir an Chomhairle san áireamh freisin reachtaíocht agus beartas aeráide ábhartha eile, measúnú riosca um an athrú aeráide agus measúnú bonnlíne ar mhaolú aeráide, ar scála Contae, atá san áireamh sa Phlean seo.

Faoi Acht um Ghníomh Aeráide (Leasú), 2021, ceanglaítear go sonrach ar gach údarás áitiúil in Éirinn Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide a ullmhú agus a dhéanamh, agus spriocanna náisiúnta aeráide agus fuinnimh níos leithne á mbreithniú, ina dtugtar aghaidh ar bhearta maolaithe agus oiriúnaithe arson:

- Baineann Maolú ar an Athrú Aeráide le hathrú a dhéanamh ar an mbealach ina mbímid ag maireachtáil, ag taisteal, ag ídiú, ag tomhailt agus ag monaraíocht, chun táirgeadh gás ceaptha teasa dochrach a laghdú nó stopadh á dtáirgeadh. Folaítear leis freisin an chaoi a mbainimid an úsáid is fearr is féidir as an talamh; agus

- Leis an Oiriúnú don Athrú Aeráide, tagraítear do dhéileáil le tionchar an athraithe aeráide. Is é atá i gceist leis bearta praiticiúla a ghlacadh chun rioscaí a bhainistiú, pobail a chosaint agus seasmhacht an gheilleagair a neartú (e.g., tuitte, ardú ar leibhéal na mara etc.).

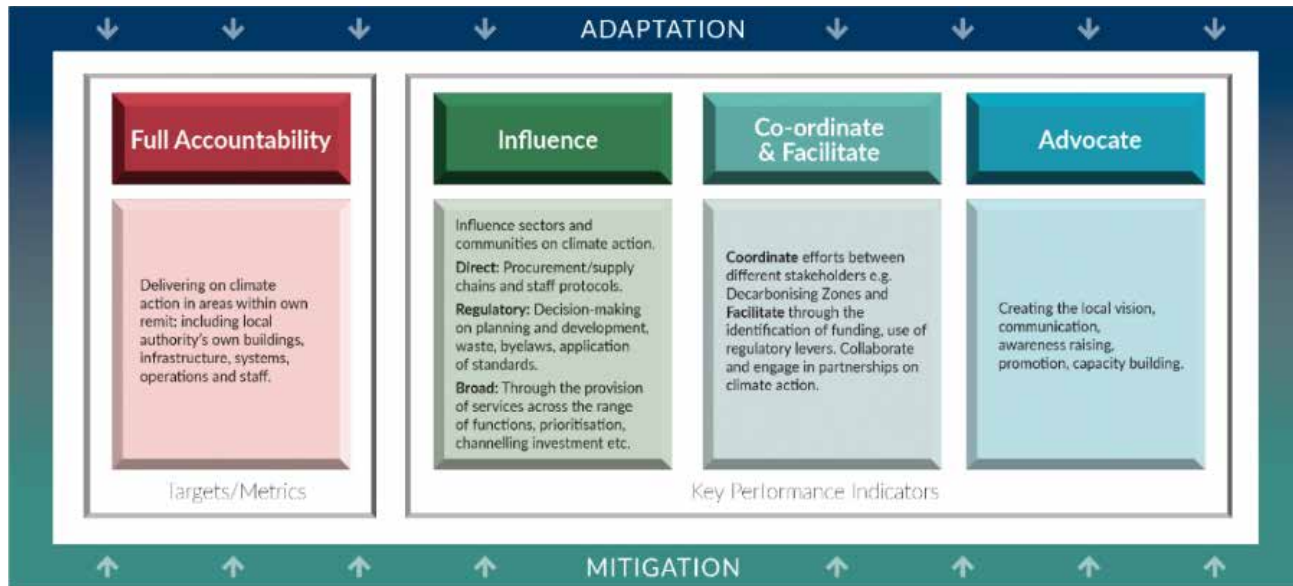
Sa Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide, leagtar amach cosán soiléir do Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí chun:

- beartas náisiúnta aeráide a chur in oiriúint go gníomhach do chúinsí áitiúla trí bhearta atá bunaithe ar fhianaise a chur in ord tosaíochta agus a luathú;
- rannchuidiú le baint amach an chuspóra maidir le neodracht ó thaobh na haeráide de ar an leibhéal áitiúil agus leibhéal an phobail; agus
- Crios Dícharbónaithe a shainaithe agus a chur i bhfeidhm i limistéar an údaráis áitiúil chun bheith ina láthair thástála do bhearta éagsúla maolaithe aeráide, oiriúnaithe agus bithéagsúlachta i limistéar sainithe, trí thionscadail agus torthaí a shainaithe a chabhróidh linn an Cuspóir Náisiúnta Aeráide a bhaint amach.

I gcomhthéacs creat uailmhianach beartais náisiúnta aeráide atá ag teacht chun cinn, tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí meáite ar an ngníomhú aeráide a phríomhshruthú ar fud a cuid oibríochtaí agus feidhmeanna féin, agus ról ceannaireachta a ghlacadh maidir le gníomhú aeráide ar an leibhéal áitiúil. Léiríonn an Dréachtphlean cur chuige comhleanúnach maidir le gníomhú aeráide ar fud struchtúr riaracháin agus polaitiúil an údaráis áitiúil. Tá an Plean faoi réir a fhaomhadh ag Comhaltai Tofa an údaráis áitiúil, tar éis comhairliúcháin phoiblí agus rannpháirtíocht an phobail. Is ann do phleananna éagsúla eile, lena n-áirítear Plean Corparáideach na Comhairle agus Plean Forbartha Contae Uíbh Fhailí, lena dtacaítear leis an Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide.

Local Authority Scope on Climate Action

Fíor 1.1 Scope of the Council in Climate Action (Foinse: Local Authority Climate Action Plan Guidelines, 2023)

Leagtar amach sa Dréachtphlean an chaoi a mbeidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí freagrach as cur leis an teacht aniar i leith na haeráide, as éifeachtúlacht fuinnimh a mhéadú agus as astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú, ar fud a sócmhainní, seirbhísí agus bonneagair féin, a bhfuil sí lánfhreagrach astu, agus ról níos leithne á léiriú aici an tráth céanna ó thaobh dul i bhfeidhm ar earnálacha eile, tacú leo agus a gcuid oibre a éascú ionas gur féidir leo a gcuid spriocanna agus uailmhianta féin i leith na haeráide a bhaint amach. Tá gá leis sin lena chinntiú gur féidir an leas is fearr a bhaint as na tairbhí comhshaoil, sóisialta agus geilleagracha a thagann leis an ngníomhú aeráide.

Léirítear i **bhFíor 1.1** raon feidhme fhreagracht an údaráis áitiúil maidir le gníomhú aeráide.

Ina theannta sin, coinneoidh an Chomhairle lena cuid iarrachtaí tionscadail uailmhianacha gníomhaithe ar son na haeráide a chur i bhfeidhm, agus í ag baint leas as na foinsí maoinithe atá ar fáil agus ag spreagadh rannpháirtíocht na saoránach agus na bpáirtithe leasmhara. Beidh creat beartais fhorásaigh ag tacú leis an méid sin. Seolfaidh an Chomhairle Snáithe 1 den Chiste um Ghníomhú Aeráide – Pobail Ísealcharbóin a Thógáil. Ciste é sin i gcomhair údaráis áitiúla ar fud na tíre, chun tacú le pobail ísealcharbóin agus iad a thógáil.

In aeráid atá ag athrú, is é an aidhm atá againn a bheith faoi réir i gcomhair an mhéid a d'fhéadfadh tarlú amach anseo, ionas gur féidir le pobail áitiúla a bheith faoi bhláth agus a bheith ag obair i dtreo réitigh fhiúntacha atá cuimsitheach, cothrom agus inrochtana do chách. Ar an gcaoi sin beimid in ann aistriú cóir a bhaint amach.

Forléargas ar an Athrú Aeráide

Tuigtear níos mó ná riamh anois gurb é an t-athrú aeráide an dúshlán domhanda fadtéarmach is tábhachtaí lenár linn. Bíonn a thionchar seasta le brath ar fud an domhain agus sa tír seo.

Deimhnítear sa [Séú Tuarascáil Mheasúnaithe ó Mheitheal Oibre I an Phainéil Idir-Rialtasaigh ar Athrú Aeráide](#) (IPCC) go bhfuil fianaise ollmhór ann go bhfuil athrú tagtha ar an aeráid ón ré réamhthionsclaíoch agus gurb iad gníomhaíochtaí daonna, trí astaíochtaí gás ceaptha teasa, príomhchúis an athraithe sin. Sonraítear sa Tuarascáil sin gur cinnte gurb iad gníomhaíochtaí an duine is cúis leis an téamh domhanda agus go bhfuil teochtaí dromchla na tréimhse 2011-2020 1.1°C os cionn luachanna na tréimhse 1850-1900.

Tá aeráid na hÉireann ag teacht leis an ráiteas sin. I **bhFíor 1.2**, déantar comparáid idir an t-ardú teochta ar domhan ó 1900 i leith agus teocht na hÉireann. Tá teocht na hÉireann i gcomhréir leis na harduithe teochta ar domhan agus ba bhliain í 2022 inar sáraíodh ardluachanna ó thaobh teochta agus deasctha (báisteach) araon. Dúirt Met Éireann gurb í 2022 an bhliain is teo ar taifead. Bhí teocht na hÉireann os cionn an mheáin fhadtéarmaigh don 12ú bliain as a chéile. Ina theannta sin, in 2022 taifeadadh an dara teocht is airde riamh in Éirinn, 33°C.

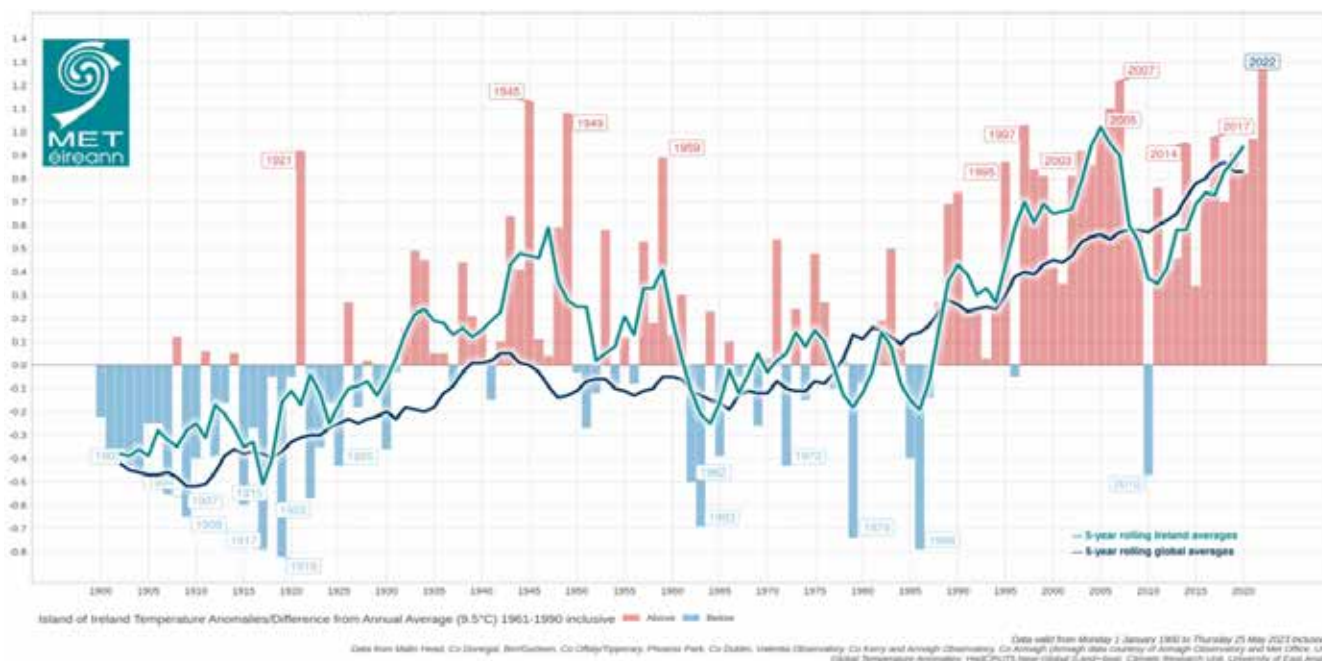
Dearbhaítear an méid sin arís sna tomhais frasaíochta a rinneadh in 2022, tráth ar taifeadadh báisteach faoi bhun an mheáin fhadtéarmaigh i bhformhór na stáisiún. Bhí éagsúlacht le sonrú

sa titim bhaistí le linn 2022, agus thit idir mhéideanna beaga agus mhéideanna móra le hais an mheáin i ngach séasúr, rud a d'fhág go raibh an samhradh agus an t-earrach níos tirime, agus an fómhar agus an geimhreadh níos fliche.

Tháinig méadú 20 cm ar mheánleibhéal na mara ar domhan idir 1901 agus 2018. Tá an treocht ó thaobh an ardaithe ar mheánleibhéal na mara ar domhan ag ardú go seasta ó 1901 i leith. Tá ardú den sórt céanna tagtha ar leibhéal na mara in Éirinn – ardú 2-3 mm ar an meán in aghaidh na bliana. Is í an aeráid níos teo is cúis leis an ardú ar leibhéal na mara, mar gheall ar chailliúint muiroighir agus forbairt theirmeach (an méadú ar an toirt uisce de bharr téimh) toisc go bhfuil an t-aigéan ag éirí níos teo.

Imríodh drochthionchar ar aeráid na hÉireann cheana féin agus léirigh babhtáí adhaimsire le déanaí a leochailí atá daoine aonair, gnólachtaí, pobail, earnálacha agus bonneagair i leith an athraithe aeráide, rud a leagann béim ar an ngá atá le práinn a bheith leis an ngníomhú aeráide ar fud gach earnála den tsochaí.

Mar shampla, d'fhág stoirmeacha in 2021, ar nós Arwen agus Barra go háirithe, 59,000 teach agus gnó gan chumhacht (An Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide, 2023). Is minic gur féidir le drochthionchar an athraithe aeráide cur le dúshláin níos leithne a bhaineann le gnéithe sóisialta, gnéithe comhshaoil agus gnéithe geilleagracha. Is féidir leis sin cur leis an leochaileacht agus an iogaireacht i leith aeráid atá ag athrú agus babhtáí adhaimsire.

Fíor 1.2: Oileán na hÉireann 1900-2022 – Aimhrialtachtaí ó thaobh Teochta (°C) (difríocht ó 1961-1990) (Foinse: Met Éireann)

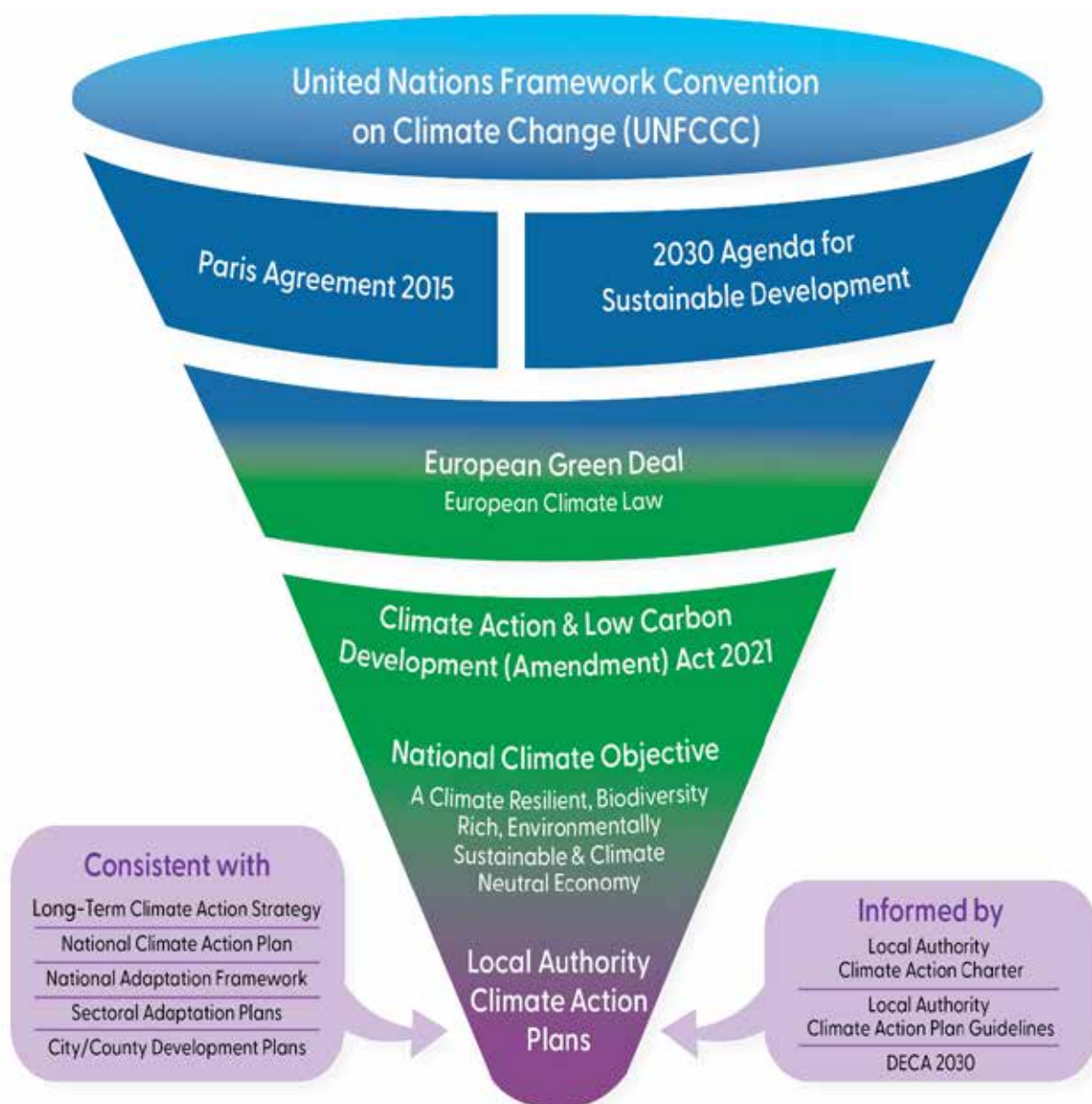
Bunaithe ar bhreathnuithe i dtaobh athruithe ar an aeráid agus ar a dtionchar, tá Met Éireann, an Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil (GCC) agus eolaithe aeráide eile in ann réamh-mheastacháin stuama a dhéanamh ar phatrúin aeráide na todhchaí in Éirinn agus ar fud an domhain. D'fhoilsigh GCC, Foras na Mara agus Met Éireann [tuarascáil ar stádas aeráide na hÉireann](#) i mí Iúil 2021. Seo a leanas achoimre ar na réamh-mheastacháin aeráide i leith na hÉireann a théann i bhfeidhm ar Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí:

- Léiríonn réamh-mheastacháin aeráide go gcoinneofar leis na treochtaí aeráide a breathnaíodh le céad bliain anuas agus go mbeidh dlús leo sna blianta amach romhainn;
- Tá an teocht ag dul in airde agus meastar gur mar sin a bheidh feasta, sna séasúir go léir;
- Meastar go dtiocfaidh laghduithe nach beag ar leibhéil mheánfhrasaíochta (báistí) san earrach agus sa samhradh, agus léiríonn réamh-mheastacháin go bhfuil méadú ag teacht ar mhinicíocht na ndrochbhabhtaí frasaíochta, go háirithe i rith an gheimhridh;
- Is beag athrú a léiríonn na réamh-mheastacháin ar mheánluas agus treo na gaoithe. Meastar go dtiocfaidh méadú ar mhinicíocht na ndrochbhabhtaí gaoithe, go háirithe le linn an gheimhridh;
- Tiocfaidh méadú ar mhinicíocht tuilte abhann agus tuilte uisce dromchla;
- Tiocfaidh méadú ar mhinicíocht agus ar dhéine thonnta teasa an tsamhraidh, na dteochtaí foircneacha agus na mbabhtaí triomaigh;
- Tiocfaidh laghdú ar mhinicíocht an tseaca agus an tsneachta; agus
- Tiocfaidh méadú ar fhad an tséasúir fáis (timthriall fheineolaíoch).

Is féidir an staid ina bhfuil aeráid na hÉireann anois agus an chuma a bheidh uirthi amach anseo a thabhairt le chéile in aon chonclúid shimplí amháin. Tá athrú tagtha ar aeráid na hÉireann i gcomparáid leis na 1900idí. Níl aon dabht ach go bhfuil sí éiríthe níos teo, mar atá amhlaidh i gcás theocht an domhain, rud is cúis le hiarmhairtí a ghabhann le haeráid níos teo agus le babhtaí adhamsire níos measa.

Comhthéacs an Bheartais Aeráide

Is spreagadh don ghníomhú aeráide í an fhianaise eolaíoch a thacaíonn leis na torthaí i dtaobh thionchar an duine ar an athrú aeráide, agus an Conradh idirnáisiúnta is déanaí atá ceangailteach ó thaobh dlí de maidir leis an athrú aeráide, Comhaontú Pháras 2015, lena leagtar síos an creat le haghaidh freagairtí beartais uailmhianacha, neartaithe. Mar sin, tá an plean seo, an Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide, á dhéanamh i gcomhthéacs níos leithne an bheartais aeráide ar an leibhéal idirnáisiúnta, leibhéal an Aontais Eorpaigh, agus an leibhéal náisiúnta agus an leibhéal eanála. Léirítear é sin i **bhFíor 1.3**.

Fíor 1.3: Comhthéacs Reachtaíochta agus Beartais an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide (Foinse: Oifigi Réigiúnacha um Ghníomhú ar son na hAeráide)

An Beartas Idirnáisiúnta um an Athrú Aeráide

Aithnítear go dteastaíonn comhar agus uailmhian ar an leibhéal idirnáisiúnta ionas go n-éireoidh linn dul i ngleic leis an athrú aeráide. Ó bunaíodh [Creat-Choibhinsiún na Náisiún Aontaithe ar an Athrú Aeráide \(UNFCCC\)](#) in 1994, tá tíortha ag féachaint

le comhar idirnáisiúnta a chothú chun teorainn a chur leis an méadú ar an meánteocht dhomhanda agus chun déileáil le hiarmhairtí an athraithe aeráide, a eascraíonn as na harduithe teochta sin.

Bhí sé ina thoradh ar na hiarrachtaí sin gur síníodh [Comhaontú Pháras 2015](#) ag Comhdháil na bPáirtithe 21 (COP21). Conradh

idirnáisiúnta ar an athrú aeráide is ea [Comhaontú Pháras 2015](#) a shínigh gach ceann de na 196 ballstát, agus Éire san áireamh, agus a tháinig i bhfeidhm an 4 Samhain 2016. Tá sé ceangailteach ó thaobh an dlí de. Trí dhá sprioc atá sainithe go soiléir, féachtar le Comhaontú Pháras le gníomh forásach uailmhianach ar son na haeráide a dhéanamh chun athrú aeráide contúirteach a sheachaint mar seo a leanas:

- i. Méaduithe ar mheánteocht an dhomhain a choinneáil go dtí i bhfad faoi bhun 20C agus iarrachtaí a dhéanamh an méadú teochta a theorannú go 1.50C os cionn na leibhéil réamhthionsclaíocha; agus
- ii. Cur leis an gcumas atá againn dul in oiriúint do thionchar díobhálach an athraithe aeráide agus teacht aniar a chothú i leith na haeráide.

Comhaontú idirnáisiúnta eile a bhfuil dlúthbhaint aige le Comhaontú Pháras is ea [Clár Oibre 2030 don Fhorbairt Inbhuanaithe](#) a ghlac Ballstáit na Náisiún Aontaithe i mí Mheán Fómhair 2015. Ag croílár an Chláir tá 17 [Sprioc Forbartha Inbhuanaithe \(SFI\)](#). Tá sé ina aidhm leis na spriocanna sin deireadh a chur leis an mbochtaineacht, an pláinéad a chosaint agus feabhas a chur ar shaol agus ionchais gach duine, cibé cá bhfuil siad. Tá 169 sprioc sonraithe sna 17 SFI, agus tá siadsan le baint amach faoi 2030. In 2019, d'iarr ceannairí domhanda go dtabharfaí faoi thréimhse deich mbliana gníomhaithe chun na Spriocanna a bhaint amach laistigh den thréimhse ama sin. Tugtar aghaidh ar na SFIanna i gCuid 6 den Phlean seo freisin.

Chun laghduithe ar astaíochtaí gás ceaptha teasa a bhaint amach mar chuid de na gealltanais a rinneadh faoi Chomhaontú Pháras, d'fhógair an Coimisiún Eorpach, i mí na Nollag 2019, [an Comhaontú Glas don Eoraip](#), atá dírithe ar an Eoraip a bheith ar an gcéad mhór-roinn a bheidh neodrach ó thaobh na haeráide de. Féachtar leis an gComhaontú sin le bheith saor ó astaíochtaí gás ceaptha teasa ar an nglanleibhéal faoi 2050, fás geilleagrach a scaradh ó úsáid acmhainní, agus gan aon duine a fhágáil ar leataobh. Thug an tAontas Eorpach isteach sraith tograí chun beartais aeráide, cánachais, fuinnimh agus iompair an Aontais a ailíniú chun tacú leis an aidhm sin a bhaint amach. Le [Dlí Aeráide na hEorpa](#) rinneadh ceangal dlí de na spriocanna sin, lena n-áirítear freisin laghdú 55% ar a laghad a dhéanamh ar astaíochtaí gás ceaptha teasa ar an nglanleibhéal faoi 2030.

An Beartas um Athrú Aeráide in Éirinn

Tá an beartas um athrú aeráide in Éirinn ag teacht anois le huaillmhian an Aontais Eorpaigh agus leis an uailmhian atá ag teastáil chun aghaidh a thabhairt ar dhúshláin an athraithe aeráide. Agus muid ag obair i dtreo an Chuspóra Náisiúnta Aeráide, cuirtear chun cinn san [Acht um Ghníomh Aeráide \(Leasú\), 2021](#) geilleagar agus sochaí inbhuanaithe ina ndéantar astaíochtaí gás ceaptha teasa a chothromú nó a chúiteamh trí gháis cheaptha teasa a bhaint. Trí bhuiséid charbóin fhorásacha ar fud an gheilleagair, uasteorainneacha earnála, sraith straitéisí arna gceapadh chun bearta oiriúnaithe agus bearta maolaithe a chur chun cinn, chomh maith le socruithe láidre maoirseachta agus tuairiscithe, tá an beartas aeráide á chur i bhfeidhm chun treisiú a dhéanamh ar iarrachtaí ar fud na sochaí ar fad agus chun athrú mór a bhaint amach ó thaobh gníomh uailmhianach a dhéanamh ar son na haeráide, lena mbainfear athrú ó bhonn amach, go dtí 2030 ar dtús agus ina dhiaidh sin go dtí 2050.

Is é an [Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2023](#), a seoladh ar an 21 Nollaig 2022, an dara nuashonrú bliantúil ar an bPlean Gníomhaithe ar son na hAeráide a foilsíodh in 2019 agus an chéad phlean a ullmhaíodh faoin Acht um Ghníomh Aeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú), 2021, tráth a bhfuil buiséid charbóin tugtha isteach ar fud an gheilleagair agus uasteorainneacha astaíochtaí earnála i bhfeidhm ó 2022. Leagtar amach sa Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2023 treochlár go dtí 2025 i dtreo beart cinntitheach a ghlacadh chun astaíochtaí a laghdú faoina leath faoi 2030 agus glan-nialas a bhaint amach tráth nach déanaí ná deireadh 2050, mar a ghealltar i gClár an Rialtais.

D'fhoilsigh Éire a céad [Chreat Náisiúnta um Ghníomhaíocht Oiriúnúcháin](#) in 2018, inar leagadh amach an comhthéacs lena chinntiú go bhféadfaidh príomhearnálacha agus údaráis áitiúla measúnú a dhéanamh ar na príomhrioscaí a bhaineann leis an athrú aeráide agus na nithe atá leochaileach ina leith, gníomhartha maidir le teacht aniar i leith an athraithe aeráide a chur i bhfeidhm, agus a chinntiú go ndéanfar breithnithe i ndáil leis an oiriúnú don athrú aeráide a phríomhshruthú sa cheapadh beartas ar an leibhéal náisiúnta, réigiúnach agus áitiúil.

Leagtar amach sa straitéis atá ag Éirinn faoi láthair, as [Straitéis Fhadtéarmach maidir le hAstaíochtaí Gás Ceaptha Teasa a Laghdú](#) bealaí tascacha, tar éis 2030, i dtreo neodracht ó thaobh carbóin de a bhaint amach d'Éirinn faoi 2050. Tóghtar sa Straitéis ar na conairí dícharbónaithe a leagtar amach leis na buiséid charbóin, na huasteorainneacha astaíochtaí earnála agus sa Phlean Náisiúnta Gníomhaithe ar son na hAeráide, lena chinntiú go mbeidh an beartas aeráide comhleanúnach, éifeachtach.

Tá an Straitéis bunaithe ar anailís ar roghanna aistrithe ar fud phríomhearnálacha uile an gheilleagair agus is nasc rithabhachtach í idir spriocanna aeráide Éireann 2030 agus an sprioc fhadtéarmach a leagtar síos le Cuspóir Náisiúnta Aeráide na hÉireann agus le Dlí Aeráide na hEorpa.

Tá [Pleananna Earnála um Oiriúnú Aeráide](#) foilsithe ag gach Roinn Rialtais, mar fhreagra ar an gCreat Náisiúnta um Gníomhaíocht Oiriúnúcháin. Aithnítear i ngach Plean na príomhrioscaí atá le sárú ar fud na hearnála agus an cur chuige atá á ghlacadh chun aghaidh a thabhairt ar na rioscaí sin agus teacht aniar i leith na haeráide a chothú don am atá le teacht. Forbraíodh iad trí mheán próiseas pleanála oiriúnaithe sé chéim a bhfuil cur síos air sna treoirilinte pleanála earnála um oiriúnú don athrú aeráide, atá foilsithe ag an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide (RCAC). Tugtar aghaidh ar na hearnálacha seo a leanas sna Pleananna: Talmhaíocht, Foraoiseacht agus Bia Mara, Bithéagsúlacht, Oidhreacht Thógtha agus Seandálaíochta, Bonneagar Iompair, Líonraí Leictreachais agus Gáis, Líonraí Cumarsáide, Bainistíocht Riosca Tuilte, Cáilíocht Uisce agus Bonneagar Seirbhísí Uisce agus Sláinte.

Sa [Chairt um Gníomhú Aeráide na nÚdarás Áitiúil](#), a shínigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí i mí Dheireadh Fómhair 2019, gealltar cur leis na hiarrachtaí agus ról lárnach a ghlacadh ar an leibhéal áitiúil agus an leibhéal náisiúnta maidir le gníomhú go héifeachtach ar son na haeráide. Sa chairt sin, cuirtear de chúram ar gach údarás áitiúil ceannaireacht láidir a léiriú maidir le gníomhú aeráide a chur chun cinn ar an leibhéal réigiúnach agus an leibhéal áitiúil, cloí le SFI na Náisiún Aontaithe, go háirithe Sprioc 13 i ndáil le Gníomhú Aeráide, chomh maith le hastaíochtaí óna n-oibríochtaí féin a laghdú agus dul i gcomhar le fiontair áitiúla, grúpaí pobail, saoránaigh agus earnálacha poiblí agus príobháideacha agus earnáil an oideachais maidir le tionscnaimh gníomhaithe ar son na haeráide.

Is é Delivering Effective Climate Action 2030 [Gníomhú Éifeachtach ar son na hAeráide a Chur i bhFeidhm, 2030] (DECA) an straitéis rialtais áitiúil maidir le gníomhú ar son na haeráide a foilsíodh i mí Aibreáin 2021. Is ionann an straitéis agus tiomantas uileghabhálach ón earnáil i dtaobh cur chuige comhleanúnach a chinntiú i leith gníomhú aeráide ar fud struchtúir riaracháin agus

pholaitiúla gach ceann de na 31 údarás áitiúil. Ar leibhéal earnála, cuirtear in iúl inti rún straitéiseach ginearálta trí ról ceannaire a ghlacadh chun líonra na n-údarás áitiúil a stiúradh maidir le gníomh éifeachtach a dhéanamh ar son na haeráide. San earnáil seo, is ionann an straitéis fhoriomlán agus comhdhearcadh ardleibhéil maidir leis an gcur chuige i leith gníomhú aeráide agus tiomantas láidir don ról ceannaireachta atá forordaithe. Is treochlár sonraithe í an straitéis d'údaráis áitiúla maidir le cur i bhfeidhm na mbeart dícharbónaithe agus oiriúnaithe nach mór a dhéanamh chun dul i ngleic leis an athrú aeráide.

Pleanáil um Gníomhú Aeráide d'Údaráis Áitiúla

Leis an bplean atá ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí i ndáil le gníomhú ar son na haeráide, neartaítear an nasc idir beartas aeráide náisiúnta agus idirnáisiúnta agus gníomhú éifeachtach ar son na haeráide a dhéanamh ar an leibhéal áitiúil agus leibhéal an phobail, trí gníomhú aeráide áitbhunaithe. Is é luach intreach an phlean gníomhaithe ar son na haeráide go bhfuil ról mór aige maidir le treisiú a dhéanamh ar an ngealltanas atá tugtha ag earnáil an rialtais áitiúil a bheith ag stiúradh an gníomhaithe aeráide ar an leibhéal áitiúil agus an leibhéal náisiúnta, mar a léirítear sa straitéis rialtais áitiúil DECA 2030. Agus é á ullmhú agus á chur chun feidhme, is deis é an plean gníomhaithe ar son na haeráide atá ag an gComhairle chun páirtithe leasmhara rithabhachtacha ar fud na bpobal agus na ngnólaigh a thabhairt le chéile chun fis a cheapadh i gcomhair todhchaí atá neodrach ó thaobh na haeráide de.

Tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí agus údaráis áitiúla eile ar fud na hÉireann chun tosaigh cheana féin maidir leis an ngníomhú aeráide in Éirinn. Tá ról mór ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí maidir le bearta oiriúnaithe agus maolaithe a chur i bhfeidhm ar an leibhéal áitiúil agus ar leibhéal an phobail. Tá sé de dhualgas orainn a bheith ag obair trínár bhfeidhmeanna rialála agus straitéiseacha chun na spriocanna agus an beartas uailmhianach náisiúnta maidir leis an aeráid a chur i bhfeidhm ar an leibhéal áitiúil, chun cabhrú le baint amach an Chuspóra Náisiúnta Aeráide.

Tá Plean Uíbh Fhailí maidir le Gníomhú ar son na hAeráide ina chuid d'iarrachtaí níos fadtéarmaí a éilíonn freagairt marthanach, phleanáilte chun tacú le baint amach an chuspóra maidir le neodracht ó thaobh na haeráide de ar an leibhéal áitiúil agus ar leibhéal an phobail. Sásra is ea an Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide chun gníomhartha oiriúnaithe agus gníomhartha maolaithe a thabhairt le chéile chun cabhrú le gníomhú aeráide agus torthaí dearfacha a spreagadh ar fud an údaráis áitiúil agus a limistéir riaracháin. Leis an gcreat um ghníomhú aeráide atá leagtha síos sa phlean, leagtar amach na gníomhartha ar son na haeráide ina struchtúr sainithe lena bhféachtar chuige go mbeidh na gníomhartha a dtabharfar fúthu ag teacht leis an bhfís ardleibhéil i leith an phlean.

Ullmhaíodh an Dréachtphlean seo de réir [na dtreoracha d'údaráis áitiúla maidir le plean gníomhaithe ar son na haeráide](#), a d'fhoilsigh an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide i Márta 2023.

Rannpháirtíocht le Saoránaigh agus Páirtithe Leasmhara

Tá taithí mhór ag údaráis áitiúla ar an rannpháirtíocht le saoránaigh agus páirtithe leasmhara, trí na feidhmeanna atá acu faoi láthair, lena n-áirítear pleanáil talamhúsáide, tithíocht, fiontar, iompar agus feasacht comhshaoil. Ina theannta sin, tá údaráis áitiúla páirteach i struchtúir agus cineálacha cur chuige rannpháirtíochta leis an bpobal ar cinn ón mbun aníos iad, atá dírithe ar an bpobal áitiúil agus ina leagtar béim ar thorthaí. Ina measc sin tá Líonraí Rannpháirtíochta Poiblí, Coistí Forbartha Pobail Áitiúla (CFPÁna), Bailte Slachtmhara, Aoisbhá Éireann, comhpháirtíochtaí spóirt, Pobail Fuinnimh Inmharthana, Teagasc agus cláir agus tionscnaimh eile.

Na dúshláin a bhaineann leis an athrú aeráide, is cinn iad a théann i bhfeidhm ar an tsochaí go léir agus nach bhfuil teorainn spáis leo, agus dá bhrí sin ní mór freagairtí iomlánaíocha, comhchoiteanna a thabhairt orthu. Meastar go mbaineann tábhacht mhór le rannpháirtíocht na saoránach agus na bpáirtithe leasmhara i gcinntí agus i mbearta aeráide a bhaineann leo féin. Leis sin, féachtar chuige go mbíonn dea-thionchar agus tionchar cothrom ag gníomhartha ar son na haeráide ar na roghanna a dhéanann siad.

“Chun ár n-uailmhian aeráide a bhaint amach ní mór don Rialtas agus do mhuintir na hÉireann teacht le chéile i gconradh sóisialta neartaithe do ghníomhú aeráide agus chun fíor-réitigh ar na dúshláin seo a chruthú.” (An Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2023).

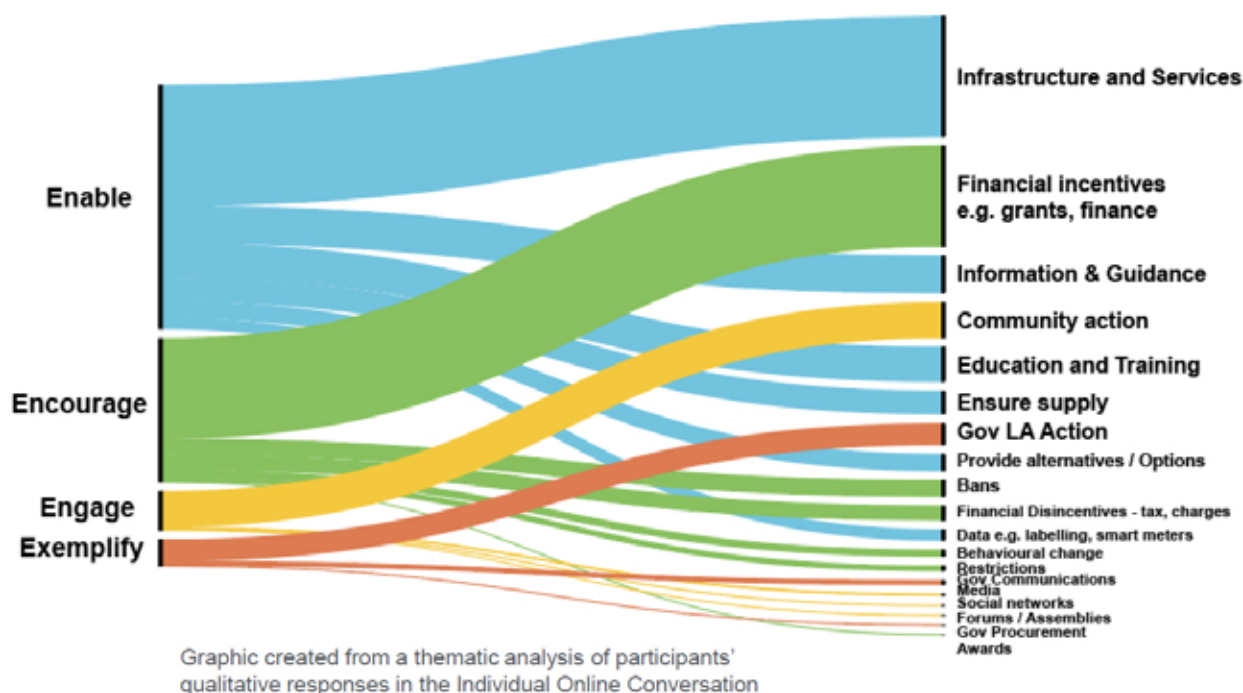
Oiliúint maidir le Gníomhú Aeráide

I gcomhpháirtíocht leis na hOifigí Réigiúnach um Ghníomhú Aeráide (ORGAnna) agus Grúpa Oiliúna Náisiúnta na nÚdarás Áitiúil, tá oiliúint maidir le gníomhú aeráide á cur i bhfeidhm d'earnáil iomlán na n-údarás áitiúil, agus na comhaltaí tofa san áireamh, chun na baill foirne a chumasú agus a gcuid scileanna a fheabhsú ionas go mbeidh siad in ann a bheith ina gceannairí i réimse an ghníomhaithe aeráide. Go dtí seo tá oiliúint curtha ar 92% de bhaill foirne Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí i gcolúin éagsúla den oiliúint um ghníomhú aeráide, agus déantar measúnú leanúnach ar na riachtanais oiliúna. Tá imeachtaí oiliúna agus cúrsa oiliúna creidiúnaithe do chomhaltaí tofa eagraithe ag Aontas Rialtas Áitiúil na hÉireann (AILG) freisin.

Ina theannta sin, tá ceardlanna eagraithe ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí do ghrúpaí pobail áitiúla ar nós Imeacht Aeráide le hAoisbhá Éireann. I gcomhpháirtíocht leis na ORGAnna, eagraíodh ceardlanna ‘Let’s talk Climate Action’ ar fud na tíre, trí líonra comhordaitheoirí Aoisbhá Éireann in údaráis áitiúla.

Ar leibhéal na scoileanna, bíonn Oifigeach Feasachta Comhshaoil na Comhairle/Comhordaitheoirí na Scoileanna Glasa ag obair i ndlúthpháirt leis an gclár Scoileanna Glasa atá ag An Taisce, chun leanúint le gníomhaíochtaí feasachta agus le bronnadh an Bhrait Ghlais i mbunscoileanna agus in iar-bhunscoileanna araon. Tá acmhainní nua ar ghníomhú aeráide forbartha ag An Taisce freisin do mhúinteoirí, agus is cinn iad atá ag teacht leis na curaclaim theagaisc.

Fuair Comhairle Chontae Uíbh Fhailí faomhadh i Meán Fómhair 2022 chun Oifigeach Bithéagsúlachta a fhostú faoi chlár Chomhairle Náisiúnta na hOidhreacht agus Chumann na mBainisteoirí Contae agus Cathrach le tacaíocht ó RTRÁO agus ón tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra. Tá an té sin ag obair go dian chun Pleananna Gníomhaíochta Bithéagsúlachta a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm, ina ndéantar comhtháthú ar bhreithnithe bithéagsúlachta ar fud ár n-oibriochtaí go léir agus, an tráth céanna, lena músclaítear feachtas ar chailliúint bithéagsúlachta agus lena gcuirtear gníomhartha aeráide chun cinn sa Chomhairle féin agus lasmuigh di.

Fíor 1.4: Achoimre ar thorthaí na bhfreagraí ar líne ar na 'Comhráite Aeráide' (Foinse: An Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide/MCo)

Idirphlé Náisiúnta ar Ghníomhú Aeráide

In 2022, lean an Chomhairle de bheith ag tacú le tionscnaimh rannpháirtíochta le saoránaigh agus páirtithe leasmhara, lena n-áirítear Idirphlé Náisiúnta an Rialtais ar Ghníomhú Aeráide, go háirithe 'Comhráite Aeráide' áitiúla arna stiúradh ag an Líonra Rannpháirtíochta Poiblí. Sna hAchtanna um Ghníomhú Aeráide, 2015-2021 aithnítear na Líonraí Rannpháirtíochta Poiblí mar phríomhlíonra chun dul i gcomhairle leo maidir le gníomhú aeráide agus chuaigh an Chomhairle i gcomhairle le Líonra Rannpháirtíochta Pobail Uíbh Fhailí sa chomhairliúchán poiblí ar an bPlean Gníomhaithe ar son na hAeráide.

Má bhreathnaítear uirthi ina hiomláine, tugann fianaise ó chlár Idirphlé an Rialtais um Ghníomhú Aeráide 2022 le fios go bhfuil leibhéal ard feasachta ar an athrú aeráide i measc mhuintir na hÉireann, agus go bhfuil siad ag iarraidh a bheith páirteach i ngníomh aeráide. Léiríodh freisin i dtorthaí chlár rannpháirtíochta 2022 go bhfuil toilteanas ann dul i mbun gníomh aeráide, ach go bhféadfadh sé nach eol do dhaoine cé na gníomhartha is éifeachtaí nó cén áit ar cheart dóibh tosú ag gníomhú. Trí rannpháirtíocht na saoránach agus na bpáirtithe leasmhara a chumasú tuilleadh is féidir linn na deiseanna a thapú maidir le haistriú chuig sochaí agus geilleagar atá neodrach ó thaobh carbóin de, amhail gairmeacha beatha nua inbhuanaithe, tithe atá níos teo agus níos tiosaí ar fhuinneamh, roghanna taistil níos fearr, roghanna níos inbhuanaithe do thomhaltóirí, planáil

spásúlachta chomhtháite, aer agus uisce níos glaine agus timpeallacht níos fearr do na glúnta a thiocfaidh inár ndiaidh.

I **bhFíor 1.4**, déantar achoimre ar roinnt de na riachtanais atá ag rannpháirtithe sna 'Comhráite Aeráide' ar líne, mar chuid den Idirphlé Náisiúnta ar an Aeráid. Léirítear go soiléir ann go bhfuil ról tábhachtach againne, an t-údarás áitiúil, maidir le cur ar a gcumas do shaoránaigh dul i mbun gníomhú aeráide, trí na seirbhísí a chuirimid ar fáil.

An Ciste um Ghníomhú Aeráide i measc an Phobail

Ar an 3 Feabhra 2023, sheol an tAire Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide Snáithe 1 den Chiste um Ghníomhú Aeráide – Pobail Ísealcharbóin a Chothú. Ciste €24 milliún is ea é sin i gcomhair údarais áitiúla ar fud na tíre, chun tacú le pobail ísealcharbóin agus iad a chothú. Tá €3 mhilliún breise á chur ar fáil chun tacú le tionscnaimh pobail i ndáil le gníomhú aeráide ar bhonn trasteorann agus uile-oileáin. Tá an maoiniú sin ar fáil faoin gClár um Ghníomhú Aeráide i measc an Phobail, lena dtacaítear le tionscadail agus tionscnaimh a éascaíonn gníomh pobail ar son na haeráide trí oideachas, trí fhorbairt acmhainní agus trí fhoghlaim ar bhonn cleachtais.

Faoi Shnáithe 1, ní mór Oifigigh Phobail um Ghníomhú Aeráide a cheapadh i ngach údarás áitiúil chun treoir agus tacaíocht a

thabhairt do phobail ón gcéad lá riamh. Tá Oifigeach Pobail um Gníomhú Aeráide earcaithe ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí agus seolfar an Ciste sna seachtainí amach romhainn i gcomhréir le comhaontú deontais na Roinne.

Leis na tionscadail phobail atá incháilithe don treoir seo agus don mhaoiniú féideartha, tabharfar aghaidh ar na cúig théama seo a leanas:

- Pobal agus Fuinneamh
- Taisteal
- Bia agus Dramhaíl
- Siopadóireacht agus Athchúrsáil
- Gníomhú Áitiúil ar son na hAeráide agus an Chomhshaoil

Leis na gníomhartha atá san áireamh sa Phlean seo, tá sé i gceist an t-eolas ceart a thabhairt do gach saoránach agus páirtí leasmhar eile ionas gur féidir leo cinntí eolasacha a dhéanamh, agus ar an gcaoi sin cúnamh agus cumhacht a thabhairt dóibh ionas gur féidir leo a gcion a dhéanamh chun réigiún ísealcharbóin, ina bhfuil teacht aniar ó thaobh na haeráide de, a dhéanamh den Chontae, i gcomhar leis na húdaráis áitiúla eile i réigiún ORGA Lár na Tíre agus an Oirthir. Trí chumarsáid éifeachtach a dhéanamh le saoránaigh, gnóilachtaí agus earnálacha eile maidir le gníomhú aeráide, tá fiordheis ann chun athrú iompraíochta dearfach, a sheasfaidh an aimsir, a chothú, a mbeidh tionchar mór aige ó thaobh astaíochtaí gás ceaptha teasa agus éifeacht an athraithe aeráide a laghdú go dtí 2030, 2050 agus níos faide anonn.

Tríd an bPlean Gníomhachaithe ar son na hAeráide a chur i bhfeidhm agus a choinneáil cothrom le dáta, trí ghréasáin atá ann cheana a neartú agus comhpháirtíochtaí nua um ghníomhú aeráide a bhunú, tabharfar bonn eolais do gach saoránach, pobal agus páirtí leasmhar eile agus spreagfar iad chun cur leis an bhfáil atá

acu ar fhaisnéis agus ar chomhairle. I measc na réimsí spéise a bhféadfaí díriú orthu tá bearta ábhartha éifeachtúlachta fuinnimh a shainiú agus a chur chun feidhme, gníomhartha fuinnimh in-athnuaite, bearta oiriúnaithe don athrú aeráide agus bearta maidir le teacht aniar ina leith, rochtain ar fhoinsí maoinithe amhail scéimeanna deontais de chuid Údaráis Fuinnimh Inmharthana na hÉireann, an Ciste Gníomhachaithe ar son na hAeráide, maoiniú ón gCoimisiún Eorpach agus eile. Leanfaidh na ORGAnna, an Gníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil, agus an tIdirphlé Náisiúnta ar Gníomhú Aeráide agus comhpháirtithe eile de bheith ag tacú le hiarrachtaí na n-údaráis áitiúil i dtaobh rannpháirtíocht le saoránaigh agus páirtithe leasmhara.

Gníomhaíochtaí Taighde um Gníomhú Aeráide

Glacann Comhairle Chontae Uíbh Fhailí páirt i dtionscadail taighde thar réimsí éagsúla gnó chun cabhrú le treoir a thabhairt dár bhfreagra ar phríomhréimsí oibre ar nós gníomhú aeráide. Trí chomhoibriú sa taighde, cothaítear dea-chaidreamh oibre le hollscoileanna agus le hinstiúidí teicneolaíochta 3ú leibhéal, chomh maith le páirtithe leasmhara taighde eile ar nós comhlachtaí ionadaíoch amhail an Gníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil.

Áirítear leis na tionscadail taighde sin agus na comhpháirtithe acadúla gaolmhara:

- Measúnú Eolaíoch ar Roghanna Eile seachas Úsáid Luibhicíde chun Bláir Phoiblí Fóillíochta a Chothabháil, i gcomhar le hOllscoil Mhá Nuad
- Treoir a Ullmhú d'Údaráis Áitiúla ar Bhóithre Réigiúnacha agus Áitiúla a Oiriúnú don Aeráid, i gcomhar le hOllscoil Teicneolaíochta na Sionainne
- Líonra Oideachais i ndáil le Réitigh atá Bunaithe ar an Dúlra i gcomhar le Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath

Struchtúr an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide

Cuireadh san áireamh sa Dréachtphlean seo beartas agus reachtaíocht idirnáisiúnta agus náisiúnta maidir leis an athrú aeráide, chomh maith leis an eolas is déanaí ar leibhéal an athraithe aeráide faoi láthair, chomh maith lena thionchar agus le réamh-mheastacháin don todhchaí. Agus toradh an phróisis seo á léiriú, ceithre chuid atá sa Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide.

Ar an gcéad dul síos, cuirtear i láthair an bonn fianaise a úsáidtear maidir le gníomhú aeráide laistigh de limistéar dlínse Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí, lena n-áirítear rioscaí ó thaobh athrú aeráide agus próifíl bhonnlíne na n-astaíochtaí.

Ar an dara dul síos, leagtar amach sa Phlean an creat i gcomhair gníomhú aeráide, lena n-áirítear Fís, Misean, Spriocanna Straitéiseacha, Cuspóirí agus Gníomhartha an Phlean.

Tá an tríú cuid dírithe ar Thulach Mhór, Crios Dícharbónaithe Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí, lena n-áirítear an Fhís don Chrios sin, Limistéir Tosaíochta Straitéiseacha an Chreasa agus na Gníomhartha ina leith.

Sa chuid dheireanach den Phlean seo, leagtar amach cur chuige na Comhairle maidir le gníomhartha a chur chun feidhme, dul chun cinn a thomhas agus úsáid méadrachta chomh maith leis an gcaoi a ndéanfaidh an Chomhairle tuairisciú ar ghníomhartha le linn saolré an Phlean.

GNÍOMHÚ AERÁIDE ATÁ BUNAITHE AR FHIANNAISE

*...in aon iarracht gníomhartha
maolaithe aeráide a chuirfear i
bhfeidhm amach anseo a chur
in ord tosaíochta agus iad a
bhainistiú, tá sé ríthábhachtach go
mbeadh údaráis áitiúla in ann na
dúshláin atá rompu a aithint...*

Tráth a bhfuil géarchéim aeráide agus bithéagsúlachta ag tarlú ar domhan, is ar an leibhéal áitiúil atá go leor de na réitigh agus de na gníomhartha a chabhróidh linn cur ina coinne. Dá bhrí sin, in aon iarracht gníomhartha maolaithe aeráide a chuirfear i bhfeidhm amach anseo a chur in ord tosaíochta agus iad a bhainistiú, tá sé ríthábhachtach go mbeadh údarais áitiúla in ann na dúshláin atá rompu a aithint agus a thuiscint agus leas a bhaint as sineirgí chun deiseanna a thapú maidir le gníomhú éifeachtach a dhéanamh ar son na haeráide ina limistéir féin.

Tá trí ról ag gach údarás áitiúil maidir le cuntas a choinneáil ar gháis ceaptha teasa ina limistéir riaracháin;

- 1) Astaíochtaí díreacha ó oibríochtaí agus seirbhísí an údarais áitiúil (soilsiú poiblí, feithiclí, foirgnimh agus saoráidí atá faoi úinéireacht an údarais áitiúil nó á bhfeidhmiú aige)
- 2) Tionchar díreach ar astaíochtaí trí fheidhmeanna údarais áitiúil (pleanáil, soláthar, bonneagar)
- 3) Tionchar indíreach ar astaíochtaí ar fud an chontae (comhoibriú, éascú, feacht, cur chun cinn leis an earnáil phríobháideach, etc.)

Faoi láthair déanann comhlachtaí rialtais rianú ar an leibhéal náisiúnta ar astaíochtaí GCT na n-earnálacha. Ní dhéantar iad a mhiondealú ar leibhéal na n-údarás áitiúil. Níl aon sonraí ar fáil go poiblí ar astaíochtaí na hearnála príobháidí ar leibhéal na bhfoirgneamh. Leibhéil éagsúla taithí agus saineolais atá ann i réimse na sonraí astaíochtaí bonnlíne ar fud líonra na n-údarás áitiúil in Éirinn.

Chun aghaidh a thabhairt ar an mbearna sonraí, chinn na cúig chontae i lár na tíre teacht le chéile agus comhairleoirí a fhostú chun na tuarascálacha measúnaithe ar Fhardal Astaíochtaí Bonnlíne (FAB) a ullmhú, lena gclúdófar astaíochtaí ar fud an chontae agus astaíochtaí sna criosanna dícharbónaithe féin. Mar gheall ar an gcur chuige for-réigiúnach sin maidir le comhairleoirí a fhostú, baineadh amach barainneacht scála, próiseas gasta ceapacháin agus comhsheasmhacht maidir le cur chuige ar fud na gcúig chontae i lár na tíre. Cabhróidh na tuarascálacha measúnaithe FAB sin linn féachaint céard iad na príomhfhoinsí astaíochtaí i measc na n-earnálacha ar fud na limistéir riaracháin éagsúla agus a chinneadh an tráth céanna cé na fadhbanna a dtabharfaidh gach údarás áitiúil aonair tús áite dóibh.

Ba í Comhairle Chontae Uíbh Fhailí an príomhúdarás sa phróiseas soláthair i leith na comhairleoireachta measúnaithe FAB d'fho-réigiún lár na tíre agus bhí sí ag obair i ndlúthpháirt

lenár gcomhghleacaithe in oifig ORGA Réigiún Lár na Tíre agus an Oirthir le linn na gcéimeanna tairisceana, measúnaithe tairisceana agus ceapacháin. Bhí raon feidhme na n-oibreacha i ngach tairiscint ag teacht leis an gcur chuige srathach a mholtar sna treoirínte do na húdarais áitiúla maidir le Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide. I Sraith 1, glacadh cur chuige ó bharr anuas i ndáil le measúnuithe FAB ar fud an chontae agus is ó bhun aníos agus ar bhonn áite a tugadh faoi Shraith 3, i gcomhair tuairisciú measúnaithe i leith na gCriosanna Dícharbónaithe. Ní mór a thabhairt ar aird freisin gur léargas ag pointe áirithe ama atá i gceist le tuarascáil measúnaithe FAB ar fhoinsí astaíochtaí GCT i limistéar ar leith.

Uirlis ríthábhachtach eile chun gníomhartha oiriúnaithe a phleanáil agus a chur i bhfeidhm is ea measúnuithe riosca um athrú aeráide (MRAA) a ullmhú. Anseo arís, thug Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, le cúnamh ó ORGA, faoi shainchomhairleoirí i réimse an mheasúnaithe riosca aeráide a fhostú chun cúig MRAA aonair a ullmhú, a bheadh saincheaptha go sonrach do gach údarás áitiúil ach ina mbainfí leas as modheolaíocht chomhsheasmhach ar fud an fho-réigiúin, thar ceann na cúig chontae i réigiún lár na tíre.

Sna leathanaigh seo romhainn, déantar achoimre ar gach tuarascáil mheasúnaithe do Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí i.e., an Measúnú Riosca ar Athrú Aeráide, an tuarascáil mheasúnaithe maidir le Fardal Astaíochtaí Bonnlíne ar fud an Chontae agus próifíl astaíochtaí Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí mar atá faoi láthair.

Is doiciméid fhorlíontacha a ghabhann leis an bPlean seo iad na tuarascálacha deiridh ó na comhairleoirí maidir le FAB ar fud an Chontae, FAB don Chríos Dícharbónaithe agus an Measúnú Riosca ar Athrú Aeráide, agus tá siad ar fáil go poiblí le féachaint orthu nó le híoslódáil ó www.Offaly.ie

Measúnú Riosca um am Athrú Aeráide

Is é is oiriúnú ann ná an cur chuige chun aghaidh a thabhairt ar na rioscaí atá ann faoi láthair nó a bheidh ann amach anseo de bharr an aeráid a bheith ag athrú. Is é is aidhm leis cur leis teacht aniar a chothú agus maolú a dhéanamh ar na rioscaí a ghabhann leis an athrú aeráide dár gcomhshaol, dár sochaí agus dár ngeilleagar. D'fhéadfadh deiseanna a bheith le tapú freisin de bharr an oiriúnaithe, trí fhás glas, nuálaíocht, fostaíocht agus feabhsú éiceachóras.

Leis an measúnú riosca um an athrú aeráide, cuirtear bonn eolais faoi phleanáil agus cur i bhfeidhm oiriúnaithe, ar bhonn

fianaise. Ní hionann rioscaí maidir leis an athrú aeráide agus rioscaí eile mar go mbíonn sé deacair, nó fiú dodhéanta, dóchúlacht ghearrthéarmach nó fhadtéarmach a ríomh mar gheall ar luas mór an athraithe aeráide faoi láthair. Mar sin, is féidir le measúnuithe riosca traidisiúnta, ina n-úsáidtear tomhais dóchúlachta ar bhonn staidrimh, a bheith neamhéifeachtach. Chun an t-athrú aeráide a mheasúnú, tá an riosca comhdhéanta de thrí chomhpháirt idirghaolmhara;

1. Guaiseacha: Foinsí féideartha dochair ó thaobh damáiste/caillteanas réadmhaoine/bonneagar, gortú féideartha, bás nó tionchar eile ar an tsláinte, slite beatha, soláthar seirbhísí, éiceachórais agus acmhainní comhshaoil. Leis sin, tagraímid go ginearálta do tharluithe a bhfuil baint acu leis an aeráid nó do threochtaí aeráide nó a n-iarimhairtí fisiceacha.
2. Nochtadh: Sócmhainní, bonneagair, réadmhaoine, daoine, slite beatha, speicis nó éiceachórais, feidhmeanna comhshaoil, seirbhísí, acmhainní a d'fhéadfadh a bheith faoi lé an athraithe aeráide. Tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara gur féidir le nochtadh athrú le himeacht ama, e.g., mar gheall ar athrú ar an úsáid a bhaintear as an talamh.
3. Leochaileacht: An claonadh go ndéanfaí dochar do rud. Cuimsítear leis an téarma seo íogaireacht (a thagraíonn don mhéid a ndéanfaid guaiseacha aeráide dochar nó maitheas do rud) agus acmhainn oiriúnaitheach, rud a thagraíonn don chumas atá ag córais, institiúidí, daoine agus orgánaigh eile dul in oiriúint do dhamáiste féideartha, deiseanna a thapú nó déileáil le hiarmhairtí.

Áirítear ar na buntáistí a bhaineann le MRAAnna a fhorbairt feasacht a mhúscaill ar iarmhairtí an athraithe aeráide, rioscaí a shainnithint agus a chur in ord tosaíochta, freagairtí oiriúnaithe féideartha a aithint agus athruithe ar riosca a rianú agus faireachán a dhéanamh orthu, agus meastóireacht a dhéanamh ar éifeachtacht na mbeart oiriúnaithe.

Agus é sin go léir á chur san áireamh, agus tar éis próiseas iomaíoch tairisceana thar ceann fho-réigiún lár na tíre, cheap Comhairle Chontae Uíbh Fhailí na comhairleoirí KPMG Future Analytics chun Measúnuithe Riosca um an Athrú Aeráide a dhéanamh. Bhí raon feidhme a gcuid oibre ag teacht go mór le hlarscríbhinn Theicniúil B de na treoirlínte d'údarás áitiúla maidir le Pleananna Gníomhaithe ar son na hAeráide. I gcomhréir leis na treoirlínte, ghlac KPMG cur chuige cáilíochtúil (Sraith I – bunaithe ar an bhfaisnéis a bhí ar fáil agus lena féidir scagadh a dhéanamh

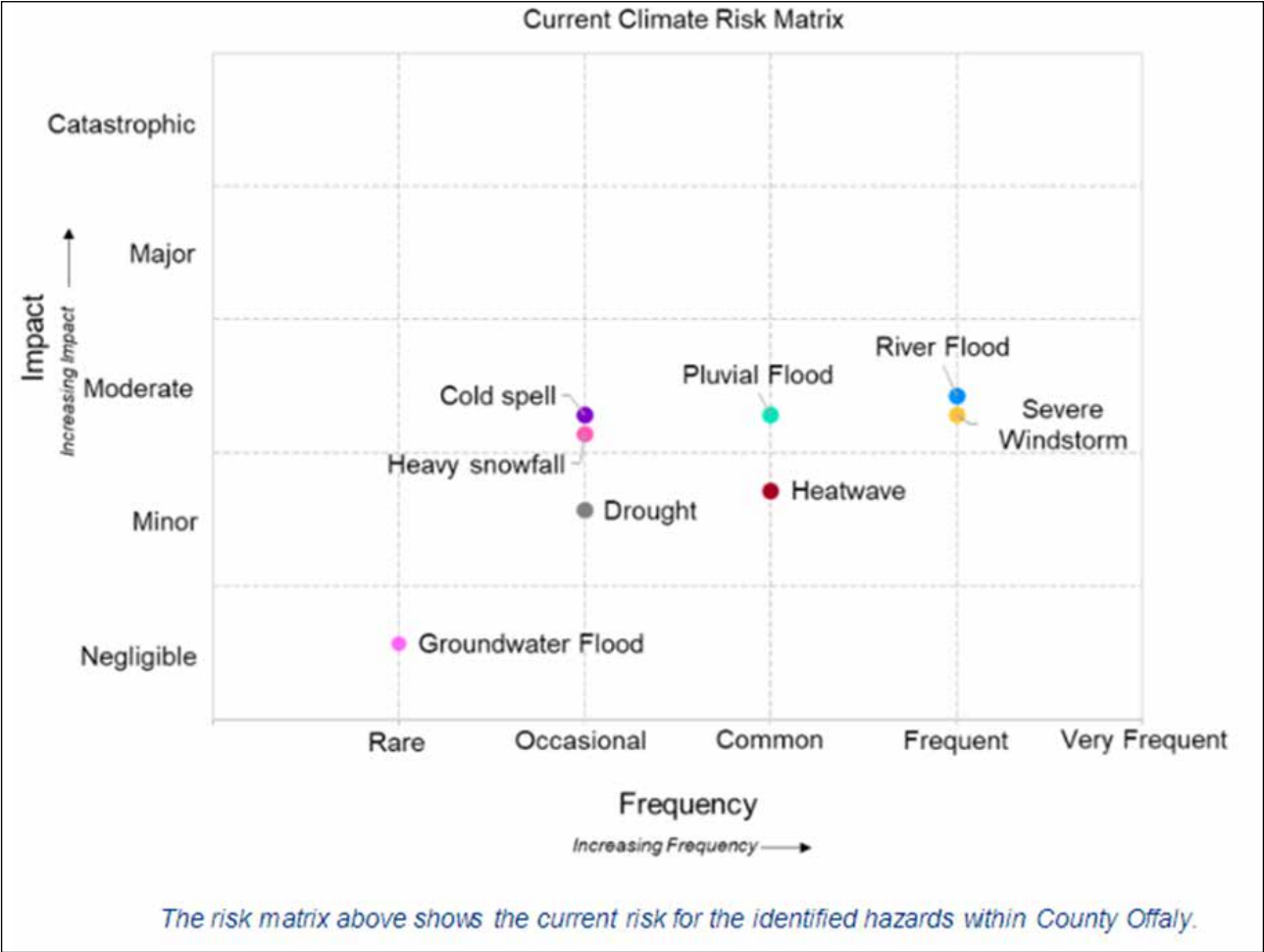
ar ghuaiseacha agus rioscaí a bhaineann leis an athrú aeráide) sa mhodheolaíocht a bhí acu chun MRAA a ullmhú.

Agus a leagan féin den Straitéis um Oiriúnú don Athrú Aeráide á ghlacadh acu in 2019, bheadh obair mhór déanta ag gach údarás áitiúil chun MRAA a ullmhú ag an am sin. Ar bhonn treoir agus dea-chleachtas náisiúnta agus idirnáisiúnta, tógann MRAA an údarás áitiúil ar an bpíosa oibre sin agus líontar an bhearna faisnéise ó 2019 go dtí an lá atá inniu ann. Glactar dhá chur chuige ar leith sa MRAA trí fhéachaint cé na rioscaí aeráide agus cé na tionchair ar an aeráid atá i gceist faoi láthair agus, an tráth céanna, trí mheasúnú a dhéanamh ar na rioscaí agus na tionchair a bheidh i gceist amach anseo.

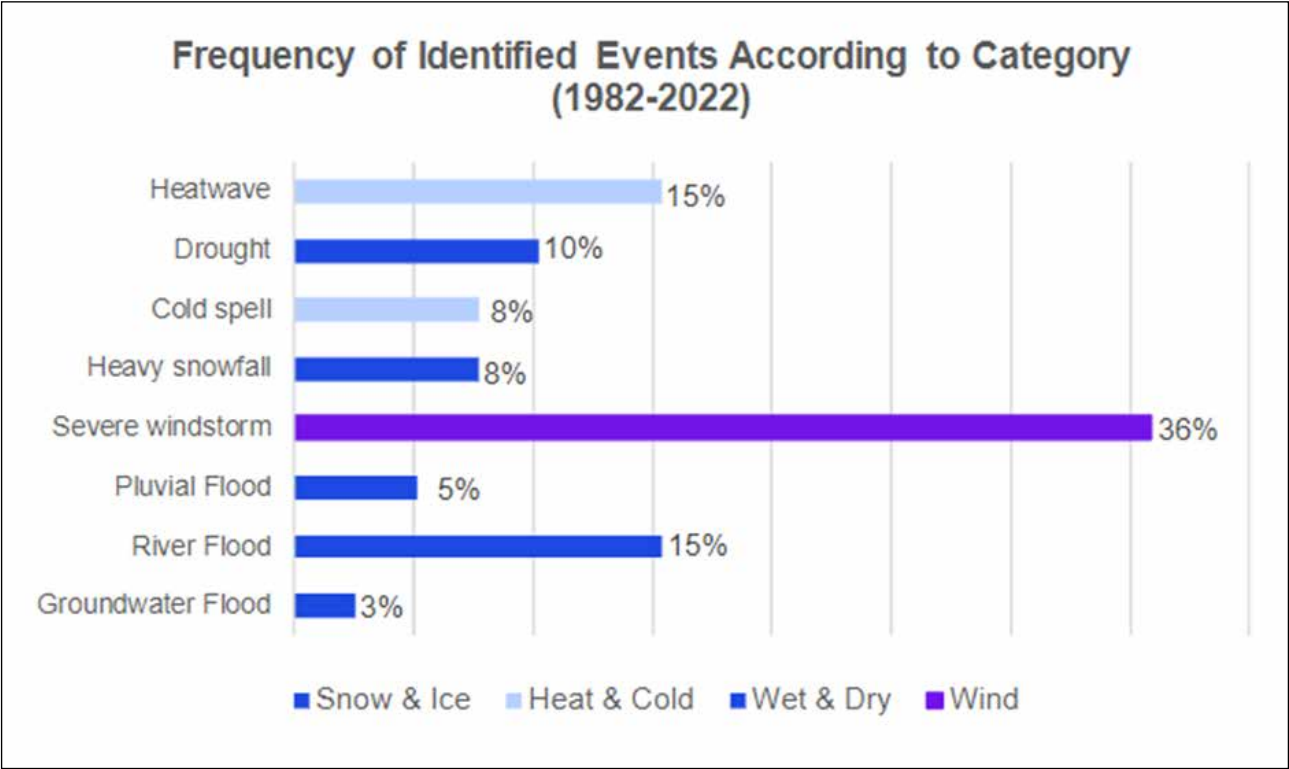
Ar dtús d'fhorbair KPMG próifíl de Chontae Uíbh Fhailí laistigh de réigiún lár na tíre, ag féachaint dóibh ar shaintréithe fisiceacha agus comhshaoil mar aon le saintréithe socheacnamaíocha. Rinne siad doiciméadú ar athruithe a tháinig ar aeráid Uíbh Fhailí, agus bhí siadsan ag teacht le treochtaí ar fud na hÉireann. Chomh maith leis sin, d'ullmhaigh siad próifíl guaise aeráide d'Uíbh Fhailí inar sonraíodh tarluithe suntasacha aeráide agus aimsire thar thréimhse daichead bliain ó 1982-2022. Léiríodh gurbh iad drochstoirmeacha gaoithe an tarlú aimsire ba mhinice a tharla, agus gur gach bliain nó dhó a tharla siad. Sa dara háit i measc na dtarluithe aimsire ba mhinice bhí tuille abhann. Bhí siadsan sa chatagóir 'minic', nó gach bliain nó dhó, agus sna sála orthu sin bhí tonnta teasa, tarluithe a bhí 'coitianta' ó thaobh minicíochta de, nó gach 2 go 10 mbliana.

Ansin d'fhéach KPMG ar nochtadh, leochaileacht agus tionchar na rioscaí aeráide faoi láthair, amhail na cinn a tharla le linn Stoirm Ali in 2018 nuair a fágadh 2450 saoránach gan chumhacht. Nuair a thit sneachta trom in 2018 le linn Stoirm Emma, dúndadh bóithre agus cuireadh isteach ar an iompar ar fud an chontae, agus chuaigh na teochtaí móra in 2022 i bhfeidhm ar línte iarnróid sa chontae, rud a chuir isteach ar chomaitéirí toisc gur laghdaíodh luasteorainneacha na dtraenacha.

Déantar anailís sa MRAA ar na príomhthionchair agus príomhnochtuithe (agus na príomhleochoileachtaí) i gcomhthéacs ginearálta fisiceach/sóisialta/comhshaoil, agus freisin sa chomhthéacs níos sainiúla a bhaineann le seirbhísí an údarás áitiúil féin, i ndáil le hocht gcinn de phríomhghuaiseacha aeráide a sainnithníodh i leith Uíbh Fhailí, i.e. Tonn Teasa, Triomach, Fuacht, Sneachta Trom, Stoirm Mhór Ghaoithe, Tuile de bharr Baistí, Tuile Abhann agus Tuile Screamhúisce. Ar bhonn na sonraí sin go léir, ullmhaíodh an Mhairtís seo ina léirítear Tionchar na hAeráide faoi láthair:

Fíor 2.1: Risk Matrix showing current risk level for identified hazards within County Offaly.
Foinse: Offaly County Council Climate Change Risk Assessment, 2023.

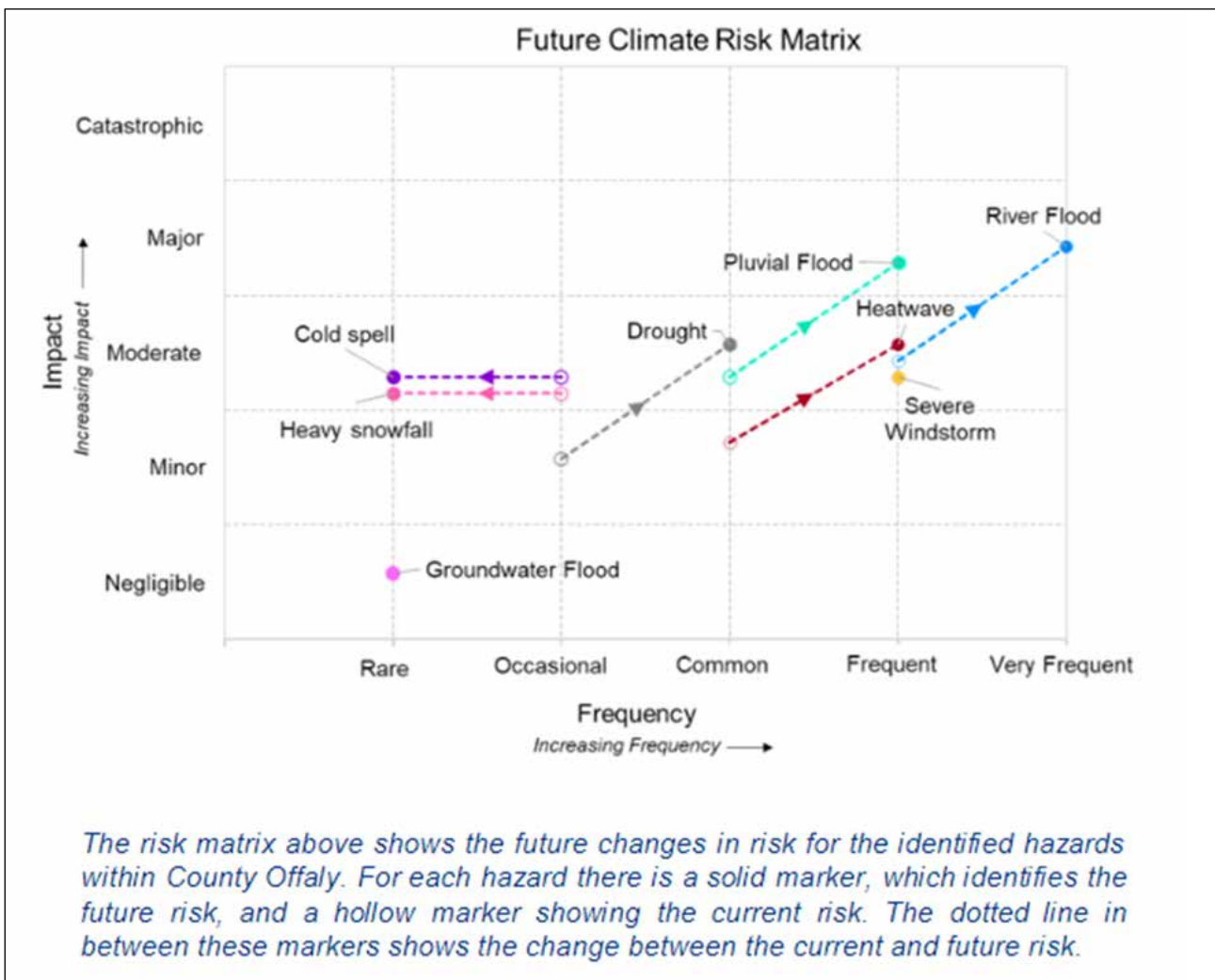
Fíor 2.2: Frequency of Identified Climate Events according to category in Offaly.
Foinse: Offaly County Council Climate Change Risk Assessment, 2023.

D'fhéach KPMG ina dhiaidh sin ar réamh-mheastacháin aeráide do Chontae Uíbh Fhailí go dtí 2050 agus scrúdaigh siad na rioscaí aeráide agus an tionchar ar an aeráid amach anseo. Tugtar faoi deara go bhféadfadh méadú nó laghdú teacht ar rioscaí aeráide amach anseo, nó go bhféadfadh cinn nua a theacht i gceist, mar gheall ar athrú ar mhinicíocht agus ar dhéine na nguaiseacha aeráide agus/nó athruithe ar nochtadh agus leochaileacht.

Arís, réamh-mheasadh cé na hocht bpríomhghuais aeráide a bheadh i gceist go dtí 2050 agus measadh gur in olcas a rachaidh tonnta teasa agus triomaigh, mar aon le tuilte báistí agus tuilte abhann agus gur laghdú ó thaobh minicíochta de a thiocfaidh ar thréimhsí fuara agus sneachta trom. Tá leibhéal arda neamhchinnteachta fós ann maidir leis na hathruithe ar mhinicíocht na ndrochstoirmeacha gaoithe agus na dtuilte faoi thalamh. D'fhéach na comhairleoirí freisin ar na hathruithe ar nochtadh agus leochaileacht a bheidh ag gabháil le hathruithe amach anseo ar mhinicíocht na dtarluithe suntasacha aeráide.

Tugtar léargas air sin sa Mhaitrís Tionchair Aeráide:

Fíor 2.3: Risk Matrix showing future possible change between current risk and future risk in County Offaly.
Foinse: Offaly County Council Climate Change Risk Assessment, 2023.

Chun cur leis an teacht aniar atá ionainn, beidh ar Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí pleanáil réamhghníomhach a dhéanamh agus oiriúnú do na rioscaí athraithe aeráide atá ann faoi láthair agus a bheidh ann amach anseo, mar a sainaithníodh sa MRAA.

Fardal Bonnline ar fud an Chontae

Tá sé rithabhachtach astaíochtaí bonnlíne a chinneadh agus a thuiscint chun treoir a thabhairt do phlean gníomhaithe ar son na haeráide gach údarás áitiúil. Ní mór teacht ar thuiscint ar an gcomhthéacs áitiúil ó thaobh fuinnimh agus astaíochtaí agus ar shaintréithe áitiúla chun bonn eolais a chur faoi ghníomhartha maolaithe fiúntacha agus a chinntiú go mbeidh acmhainní an údarás áitiúil dírithe ar na hearnálacha astaíochtaí atá ábhartha dá n-údarás áitiúil.

Is féidir le FAB i leith chontae Uíbh Fhailí ar fad léargas ardchaighdeán ag pointe áirithe ama a thabhairt ar shonraí maidir le hastaíochtaí GCT ar fud roinnt earnálacha amhail:

- An earnáil chónaithe,
- An earnáil tráchtála agus tionsclaíoch,
- Próisis thionsclaíocha,
- Talmhaíocht,
- Iompar,
- Dramhaíl agus Dramhuisce
- Talamhúsáid, Athrú ar an Talamhúsáid agus Foraoiseacht (LULUCF).

Tar éis próiseas iomaíoch tairisceana, arís thar ceann na gcúig chontae i lár na tíre atá i bhfo-réigiún ORGA Lár na Tíre agus an Oirthir, cheap Comhairle Chontae Uíbh Fhailí Fehily Timoney ina gcomhairleoirí chun cúig mheasúnú aonair FAB ar fud an Chontae a dhéanamh agus an cur chuige comhsheasmhach céanna á ghlacadh acu ar fud an fho-réigiúin. Rinneadh raon feidhme a n-oibreacha a ailíniú le hlarscríbhinn Theicniúil C de na treoirínte d'údarás áitiúla maidir le Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide agus shonraigh gach ceann de na cúig chontae sin gur cur chuige ó bharr anuas (Sraith 1) is fearr a d'oirfeadh dóibh i leith na tuarascála measúnaithe i bhfianaise na taithí atá acu faoi láthair ar FAB a ullmhú, anailís a dhéanamh air agus ionramháil sonraí. Samhlaítear, le himeacht ama agus le haghaidh leaganacha nua amach anseo de Phleananna Gníomhaithe

ar son na hAeráide a ullmhóidh údarás áitiúla, go mbeidh a ndóthain eolas agus saineolais acu féin chun tuarascálacha measúnaithe FAB de chineál Shraith 2 nó Shraith 3 a fhorbairt.

Sa mheasúnú FAB a rinne Fehily Timoney, cinntear céard iad na hastaíochtaí bonnlíne GCT ó earnálacha éagsúla den tsochaí sa chontae in 2018, rud a fhágann gur féidir le Comhairle Chontae Uíbh Fhailí a thomhas cén laghdú ar astaíochtaí atá riachtanach chun an sprioc laghdaithe astaíochtaí de 51% a bhaint amach faoin mbliain 2030.

An sprioc náisiúnta i dtaobh astaíochtaí a laghdú 51% faoi dheireadh 2030, tá sí bunaithe ar na hastaíochtaí GCT a tuairiscíodh i leith dheireadh na bliana 2018, san fhardal náisiúnta astaíochtaí GCT. Dá réir sin, is i gcoibhneas le 2018 a shonraítear na sonraí a tiomsaíodh agus a ndearnadh anailís orthu chun FAB Uíbh Fhailí a ullmhú, nó leis an mbliain is gaire do 2018 a bhfuil sonraí againn ina leith.

Ba cheart a thabhairt faoi deara go bhfuil spriocanna éagsúla ann maidir le laghdú astaíochtaí i gcás earnálacha éagsúla i.e., an earnáil chónaithe 40%, próisis thionsclaíocha 35%, talmhaíocht 25%, agus tá sprioc laghdaithe astaíochtaí 51% ag an earnáil phoiblí atá ag teacht leis na spriocanna náisiúnta.

Léiríonn torthaí na tuarascála measúnaithe FAB ar fud an chontae gur ghin Uíbh Fhailí 1.45m tCO₂-eq le linn na bliana bonnlíne 2018. Is féidir miondealú a dhéanamh air sin mar seo a leanas:

Sector	2018 Emissions tCO ₂ -eq	Percentage Breakdown
Residential	251,999	17%
Commercial and Industrial*	100,043	7%
Industrial Processes	9,787	1%
Agriculture	686,677	47%
Transport	251,102	17%
Waste and Wastewater	14,154	1%
LULUCF **	137,115	9%
Total	1,450,877	100%

Table 2.1: The results of the county-wide BEI assessment report, GHG Emissions per sector for the baseline year 2018.
(Foinse: Baseline Emissions Inventory Report for County Offaly, 2023)

Sa tuarascáil measúnaithe FAB i leith na chontae go léir, déantar gach earnáil a mhiondealú chun léargas breise a thabhairt ar fhoinsí astaíochtaí i.e., cineálacha breosla chun áitribh san earnáil chónaithe a théamh, cineálacha feithiclí faoin earnáil iompair, cineál beostoic faoin earnáil talmhaíochta srl.

Arís eile, is é an buntáiste a bhaineann le tuarascáil mheasúnaithe FAB a bheith ullmhaithe sular tosaíodh ag dréachtú ár bPlean

Gníomhaithe ar son na hAeráide ná go bhfuilimid ag obair ar bhonn fianaise ardchaighdeán a fhágann go bhfuil tuiscint againn ar thionchar na gníomhartha éagsúla, agus gur féidir linn foinsí fadhbanna a aithint agus a chinneadh cén áit is fearr na hiarrachtaí maolaithe a dhíriú, deiseanna a shainaithint agus gníomhartha éifeachtacha a cheapadh chun cabhrú le hastaíochtaí a laghdú.

Léiríonn príomhthorthaí an mheasúnaithe FAB ar fud an chontae gur ón talmhaíocht a thagann 47% de na hastaíochtaí, rud a mbeifeá ag súil leis i gcás contae tuaithe ina bhfuil beagnach ceathrú milliún bó eallaigh/déiríochta agus ceathrú milliún ainmhithe eile idir chaoirigh, mhuca agus éanlaith chlóis. Ó eallach/ba a thagann 92% de na hastaíochtaí ón mbeostoc. Is ó bheostoc a thagann 73% d'iomlán na n-astaíochtaí ón talmhaíocht agus tagann an 27% eile ó ithreacha bainistithe. Faoi LULUCF, astaíonn féarthailte beagnach aon cheathrú milliún eile tCO²-eq.

Dil mór suntais i measc na bhfigiúirí in FAB Uíbh Fhailí is ea gur ón earnáil chónaithe a thagann 17% de na hastaíochtaí iomlána (251,999 tCO²-eq). Dheimhnigh ár gcomhairleoirí gur i réigiún lár na tíre atá an céatadán is airde d'astaíochtaí ón earnáil chónaithe sa tír, agus gur in Uíbh Fhailí atá na leibhéil is airde i lár na tíre. Sa dara háit atá na hastaíochtaí ón earnáil chónaithe in Uíbh Fhailí, agus an t-iompar atá sa dara háit i gcás gach contae eile i lár na tíre.

D'fhéadfadh sé gur mar sin atá mar gheall ar bhreoslaí iontaise, lena n-áirítear móin agus bricíní móna, a bheith á n-úsáid go forleathan chun áiteanna cónaithe a théamh ar fud Uíbh Fhailí sa bhliain bhonnline 2018.

Leis sin freisin, díreann aird ar réimse ina bhféadfaí tosaíocht a thabhairt i bplean an údaráis áitiúil do ghníomhartha atá dírithe ar astaíochtaí na hearnála cónaithe a laghdú, trí bhearta ar nós cláir iarfheistithe tithíochta, fuinnimh in-athnuaite, téamh geoiteirmeach, téamh ceantair agus aghaidh a thabhairt ar an tearcrochtain fuinnimh i gcomhréir le beartais agus cuspóirí náisiúnta.

Is fianaise é an measúnú FAB ar fud an chontae ar an ról indíreach atá ag an údarás áitiúil maidir le hastaíochtaí a laghdú, i.e.

3) Tionchar indíreach ar astaíochtaí ar fud an chontae (comhoibriú, éascú, feasacht, cur chun cinn leis an earnáil phríobháideach, etc.)

Chomh maith leis sin, is bealach é inar féidir leis an údarás áitiúil tionchar iomlán a astaíochtaí díreacha féin a mheas ar leibhéal an chontae.

Astaíochtaí Díreacha Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí

De réir an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2021 de chuid an rialtais, léireoidh an earnáil phoiblí an bealach trí dhea-shampla a thabhairt, agus í ag spreagadh an ghníomhaithe aeráide is gá sa mhórshocháil chun astaíochtaí GCT na hÉireann a laghdú faoi 2030. Tá sprioc earnála foriomlán de laghdú 51% ar leibhéal GCT leagtha síos don earnáil phoiblí agus, mar údarás áitiúil, tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí freagrach as a cuid astaíochtaí díreacha GCT a laghdú ina limistéar riaracháin;

1) Astaíochtaí díreacha ó oibríochtaí agus seirbhísí an údaráis áitiúil (soilsiú poiblí, feithiclí, foirgnimh agus saoráidí atá faoi úinéireacht an údaráis áitiúil nó á bhfeidhmiú aige)

Le blianta fada anuas tá gach comhlacht poiblí, lena n-áirítear Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, ag tuairisciú a n-úsáide fuinnimh agus a n-astaíochtaí GCT gach uile bhliain do SEAI faoina gclár Faireacháin agus Tuairiscithe. Is dearbhú éigeantach i ndáil le fuinneamh agus astaíochtaí é sin, agus ní mór do gach údarás áitiúil é a dhéanamh uair sa bhliain. Bíonn ar gach údarás áitiúil rianú a dhéanamh ar an méid fuinnimh a úsáideann sé, a éifeachtúlacht fuinnimh agus a astaíochtaí GCT, agus treochtaí le himeacht ama a aithint.

Ar bhonn an Achta um Ghníomhú Aeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (leasú), 2021 agus an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2021 a rinneadh ina dhiaidh sin, tugadh bonn dlíthiúil do spriocanna uailmhianacha nua um éifeachtúlacht fuinnimh

agus laghdú astaíochtaí gás ceaptha teasa. Ní mór d'údarais áitiúla éifeachtúlacht fuinnimh a mhéadú 50% agus astaíochtaí GCT a laghdú 51% faoi dheireadh na bliana 2030.

Is é 2009 an bhliain bhonnline maidir le spriocanna éifeachtúlachta fuinnimh, agus is é 2016-2018 an tréimhse bhonnline i ndáil le laghdú astaíochtaí. Is dearbhspríoc í an sprioc maidir le hastaíochtaí a laghdú, i.e. beag beann ar líon na bhfoirgneamh nua a bheidh faoi shainchúram an údarais áitiúil, nó ar an méadú ar líon na foirne nó ar shoilse poiblí nua a suiteálfar nó feithiclí a cheannófar nó a gheofar ar léas, ní thiocfaidh aon athrú ar an sprioc maidir le laghdú 51% a bhaint amach ar leibhéal astaíochtaí na bliana 2018. I gcás Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí, uasteorainn 1,507 tCO₂ atá i gceist.

Cé go mbíonn torthaí éifeachtúlachta fuinnimh ag brath ar roinnt méadrachtaí éagsúla, d'éirigh le Comhairle Chontae Uíbh Fhailí leanúint ar aghaidh leis an aistear chun cur lena héifeachtúlacht fuinnimh le roinnt blianta anuas. Mar shampla, socraíodh spriocanna náisiúnta éifeachtúlachta fuinnimh don earnáil phoiblí ar dtús ag 33% faoi dheireadh na bliana 2020, ach d'éirigh le Comhairle Chontae Uíbh Fhailí an sprioc sin a shárú trí éifeachtúlacht fuinnimh 35.5% a bhaint amach. Tá an treocht sin fós i réim. Léiríonn sonraí tosaigh maidir le héifeachtúlacht fuinnimh ó thairseach Faireacháin agus Tuairiscithe SEAL go dtí deireadh na bliana 2022 ráta méadaithe 40.2% in éifeachtúlacht fuinnimh i gcomparáid leis an mblain bhonnline. Chabhraigh dícharbónú na heangaí náisiúnta leis an bhfeabhas sin ar éifeachtúlacht fuinnimh mar gheall go bhfuil níos mó fuinneamh in-athnuaite á úsáid agus níos lú breoslaí iontaise.

Mar chuid dár mbailiú sonraí ar bhonn fianaise, tá príomhfhoinsí astaíochtaí na heagraíochta miondealaithe againn mar seo a leanas:

- Leictreachas ón Eangach
- Breoslaí iompair
- Gás nádúrtha
- Téamh le hOla

Tá mórúsáideoirí fuinnimh na heagraíochta sainaitheanta againn freisin agus táimid fós ag tabhairt faoi dhianiniúchtaí fuinnimh ar ár bpríomhfhoirgnimh trí Iniúchtaí Fuinnimh SI426. Leis na hiniúchtaí aonair sin ar ídiú fuinnimh i bhfoirgneamh, spreagtar píblíne tionscadal faoina ndéanfar iarfheistiú domhain ar gach foirgneamh chun cur go mór lena éifeachtúlacht fuinnimh agus chun a astaíochtaí GCT a laghdú.

Tar éis di clárú le Clár *Pathfinder* SEAL in 2023, glacfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí céim mhór chun dul i ngleic le hastaíochtaí teasa teirmeacha na heagraíochta thar shaolré an chláir trí bliana.

Tá dul chun cinn á dhéanamh maidir leis an bhflít feithiclí a dhícharbónú: ceannaíodh cúig fheithicil leictreacha in ionad feithicil díosail a bhíodh againn, agus tá dhá inneall deisithe nua *Velocity* á rith ar ola glasaí hidrea-chóireáilte (HVO). Tá bainisteoir an fhlíit ag baint triail faoi láthair freisin as breosla HVO, a tháirgeann 90% níos lú carbóin ná gnáthbhreosla iontaise, i roinnt feithicilí móra a dhéanann cothabháil ar na bóithre.

Fíor 2.4: Energy Efficiency Improvement (2009-2020), progress from baseline to 2020 target. (Foinse: Offaly County Council PB-00377 Energy and Decarbonisation Pathway to 2030)

Rannpháirtíocht na bPáirtithe Leasmhara

Mar chuid den chéim thionscnaimh den phróiseas reachtúil chun plean a dhéanamh, thug Foireann Aeráide Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí faoi sceideal fairsing gníomhaíochtaí rannpháirtíochta leis na páirtithe leasmhara sular tugadh faoin dréacht a scríobh. Áiríodh leis sin plé le páirtithe leasmhara san eagraíocht féin, ar cuireadh tús leis i mí Eanáir 2023, agus rannpháirtíocht le páirtithe leasmhara seachtracha a thosaigh in Aibreán 2023 le daoine aonair, gnólachtaí, gníomhaireachtaí agus grúpaí sa mhórphobal. Ba é an cuspóir a bhí leis an rannpháirtíocht luath sin ná páirtithe leasmhara a spreagadh chun a dtuairim a thabhairt maidir le hullmhú agus forbairt an phlean gníomhaithe ar son na haeráide.

Tugadh faoin rannpháirtíocht trí chruinnithe aonair, cruinnithe grúpa, cuir i láthair, ceardlanna, na meáin chlóite, na meáin shóisialta, raidió áitiúil agus aighneachtaí scríofa chuig an seoladh ríomhphoist atá againn chuige sin. Tá Tuarascáil um Rannpháirtíocht na bPáirtithe Leasmhara curtha le chéile ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí agus tá an doiciméad sin ina fhorlíonadh a ghabhann le PGA an údaráis áitiúil.

CREAT GNÍOMHARTHA

Geilleagar a bhfuil Teachta Aniar ann i leith na hAeráide, atá Saibhir ó thaobh na Bithéagsúlachta de, atá Inbhuanaithe ó thaobh an Chomhshaoil de agus atá Neodrach ó thaobh na hAeráide a bhaint amach tráth nach déanaí ná 2050.

Fís an Phlean

Geilleagar a bhfuil Teach Aniar ann i leith na hAeráide, atá Saibhir ó thaobh na Bithéagsúlachta de, atá Inbhuanaithe ó thaobh an Chomhshaoil de agus atá Neodrach ó thaobh na hAeráide a bhaint amach tráth nach déanaí ná 2050.

Misean an Phlean

Léireoidh údaráis áitiúla Uíbh Fhailí ceannaireacht trínár spriocanna astaíochtaí agus fuinnimh a bhaint amach faoi 2030. Agus é sin á dhéanamh againn beimid ag stiúradh na mórshochai agus ag tacú léi chun cur lena cumas teacht aniar a chothú i leith na haeráide agus cur leis an bhfeasacht ar an athrú aeráide ar mhaithe le sochaí ísealcharbóin a bhaint amach.

Tá creat na gníomhartha atá sa Phlean seo roinnte ina 6 réimse ina ndírítear ar théamaí éagsúla. Seasann gach fócas téamach leis féin agus tá feidhm thrastéamúil i gceist freisin. Faoi gach fócas téamach, luaitear sprioc straitéiseach uileghabhálach don réimse fócais sin. Déantar an sprioc straitéiseach sin a mhiondealú tuilleadh ina liosta cuspóirí sonraithe. Chun na cuspóirí sin a bhaint amach, beartaítear gníomhartha SMART a chur i bhfeidhm le linn shaolré cúig bliana an Phlean. Beidh fócas inmheánach, fócas seachtrach nó fócas comhcheangailte ag gníomhartha a chuimsítear faoi gach cuspóir téamach agus beidh éifeacht mhaolaithe, éifeacht oiriúnaithe nó an dá rud acu.

Agus an Plean seo á fhorbairt, rinneadh gach iarracht ailiniú le gealltanais idirnáisiúnta, náisiúnta, réigiúnacha agus eárnála maidir le gníomhú aeráide. Gealltar sa Phlean seo freisin go ndéanfar breithniú ar aon gníomhartha, bearta nó moltaí ábhartha a thabharfar cothrom le dáta i leaganacha nua den Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide i leith na tíre uile, nó a leithéid, thar shaolré an Phlean. Liostaítear thíos cuid de na pleananna a breithníodh agus an PGA seo á fhorbairt:

- Na hAchtanna um Gníomhú Aeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin 2015-2021
- An Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2021 & 2023
- Plean Forbartha Chontae Uíbh Fhailí 2021-2027
- An Ciste um Aistriú Cóir a bhunaigh an tAontas Eorpach
- An Plean Gníomhaíochta Náisiúnta um Bithéagsúlacht 2017-2021
- An Creat Náisiúnta um Gníomhaíocht Oiriúnúcháin
- Straitéis Uíbh Fhailí um Oiriúnú don Athrú Aeráide
- An Dréachtphlean Bainistíochta Abhantraí 2022-2027
- *Delivering Effective Climate Action*
- Straitéis Spáis Réigiúnach Eacnamaíoch do Réigiún an Oirthir agus Lár na Tíre
- Na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe

Creat Gníomhartha

Rialachas agus Ceannaireacht							
Déantar an t-athrú aeráide a phríomhshruthú agus a chomhtháthú i ngach feidhm agus gníomhaíocht de chuid Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí agus cuirtear prótacail oibriúcháin, nósanna imeachta agus beartaí i bhfeidhm chun freagra cuí a thabhairt ar éagsúlacht na dtionchar a bhaineann leis an athrú aeráide.							
Cuspóir Uilmh.	Gníomh	Oiriúnú / Maolú / Oiriúnú agus Maolú	Príomhtháscaire Feidhmíochta	Rannóg Stiúrtha	Comhpháirtithe	Fráma ama	Ag brath ar na níthe seo a leanas
1.1	Ceannaireacht a léiriú maidir le gníomhú aeráide						
	Sa ról atá acu mar cheannairí sa ghníomhú aeráide, beidh ar údaráis áitiúla úinéireacht stuama a léiriú i leith spriocanna comhaontaithe agus i leith an chumais an gníomhú aeráide a chomhtháthú i gcroiphróisis ceaptha beartaí, i mbeartú tosaíochta agus i mbuiséid a n-eagraíochtaí.	Oiriúnú agus Maolú	Beartaí agus bearta oiriúnaithe agus maolaithe a bheith san áireamh i bPleananna Ceantair Áitiúla, Pleananna Foirne agus Pleananna Forbartha Pearsanta	Pleanáil	RTRAO, an Rannóg Acmhainní Daonna, Baill Foirne Pheanála	Bliantúil	An Rialtas Láir
	Cranntaca a ainmniú ar leibhéal na hardbhainistíochta a bhíonn ag plé le cúrsaí aeráide agus inbhuanaitheachta	Oiriúnú agus Maolú	Duine den fhoireann ardbhainistíochta a bheith ainmnithe	Corparáideach	An fhoireann ardbhainistíochta	2024	
1.2	A chinntiú go ndéantar gníomhú aeráide a phríomhshruthú i ngach gníomhaíocht agus oibríocht						
	Beartaí, cuspóirí agus caighdeáin oiriúnaithe agus maolaithe carbóin atá san áireamh i bPlean Forbartha Contae Uíbh Fhailí 2021-2027 a chur chun cinn agus tacú leo, agus aird chuí á tabhairt ar ghnéithe iogaire den chomhshaoil amhail láithreáin Eorpacha, bithéagsúlacht, agus cáilíocht an aeir agus an uisce.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na n-iaratas pleanála a fhaightear a bheidh i gcomhréir le beartaí agus cuspóirí	Pleanáil	Rannóga eile de chuid an údaráis áitiúil, Gníomhairí, Forbróirí, RTRAO	Bliantúil	Gach Rannóg, forbróirí
	Maoiniú a lorg le haghaidh staidéar féidearthachta chun bearta a fhiosrú agus a mholadh i dtaobh aghaidh a thabhairt ar thearcrochtain fuinnimh agus táirgeadh astaíochtaí mar gheall go mbeir ag brath go forleathan ar dhó móna mar fhoinse teasa sa bhaile	Maolú	Staidéar féidearthachta a bheith críochnaithe	An Fhoireann Aeráide	Bail foirne na gCeantar Bardasach, an Rannóg Tithíochta	2026	Maoiniú
	Comhoibriú le heagraíochtaí Éireannacha eile a shíniigh Misean an Aontais Eorpigh um Oiriúnú don Athrú Aeráide maidir le hiarratais ar mhaoiniú	Oiriúnú	Líon na n-iaratas ar mhaoiniú a chuirtear isteach	An Fhoireann Aeráide	Comhairlí Contae nó Cathrach Shligigh, na Gaillimhe, Lú, Chorcaí agus Bhaile Átha Cliath	Bliantúil	Glaonna maoinithe
	Straitéis um Sholáthar Poiblí Glas a fhorbairt do Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí	Oiriúnú agus Maolú	Straitéis a bheith i bhfeidhm	An Rannóg Airgeadais	Gach rannóg	2024	
	Soláthar glas a chur chun cinn i ndáil le hearraí, seirbhísí agus oibreacha chun tacú le cuspóirí comhshaoil agus forbartha inbhuanaithe níos leithne, chun cabhrú le cothromaíocht a	Oiriúnú agus Maolú	% na gconarthál ina mbaintear leas as critéir soláthair phoiblí ghlas	Gach rannóg	Oifig an tSoláthair	gearrthéarmach	Soláthar

	bhaint amach idir éifeachtúlacht costais agus forbairt inbhuanaithe, agus chun luach ar airgead a bhaint amach sa ghearrthréimhse agus san fhadtéimhse.									
1.3	Cur leis an acmhainneacht atá ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí chun gníomh éifeachtach a dhéanamh ar son na haeráide									
	A chinntiú go gcothófar agus go bhfeabhsófar an cumas atá ag an údarás áitiúil maidir le comhlionadh spriocanna i dtaobh gníomhú aeráide, trí oiliúint ábhartha maidir le gníomhú aeráide a chur ar fáil do bhaill foirne an údaráis áitiúil nuair is gá.	Oiriúnú agus Maolú	% den Fhoireann Pleanála a gcuirfeadh oiliúint athnuachana orthu maidir le gníomhú aeráide	An Rannóg Acmhainní Daonna	An Rannóg Acmhainní Daonna	Bliantúil	An Rannóg Acmhainní Daonna			
	A bheith inár n-eiseamláir trí chleachtais oibre cumaisc a chur i bhfeidhm agus obair ón mbaile a éascú chun am taistil agus achar taistil na bhfostaithe a laghdú	Maolú	Líon na laethanta oibre cumaisc a chuirtear isteach in aghaidh na bliana	Gach rannóg	Gach rannóg	gearrthéarmach	An Lucht Bainistíochta			
	Cuidiú leis na rannóga aistriú chuig foirneacha ar líne agus comhairliúcháin phoiblí ar líne agus gan a oiread úsáide a bhaint as próisis atá bunaithe ar pháipéar	Maolú	Ba cheart foirmeacha nua a chur ar fáil go leictreonach agus a líonadh isteach ar líne, in ionad leaganacha is féidir a phriontáil a chur ar fáil	Gach rannóg	submit.com	2027				
1.4	Deiseanna a aithint a d'fhéadfadh teacht as dúshlán an athraithe aeráide									
	Leas a bhaint as an Tuarascáil maidir le Comhtháthú Ionad Sonraí agus í a chur chun cinn	Maolú						Buiséad, Margaloct agus Acmhainní		
	Sraitéis Gheilleagrach agus Forbartha Uíbh Fhailí a chur i bhfeidhm, go háirithe an Teicneolaíocht Ghlas.	Oiriúnú agus Maolú						Acmhainní		
	Comhlíonfaidh Seirbhís Leabharlaine Uíbh Fhailí na spriocanna go léir a bhaineann le Gníomhú Aeráide mar a leagtar amach sa Sraitéis nua Náisiúnta um Leabharlanna Poiblí 2023-2027, is í an Leabharlann an Áit: Eolas, Caitheamh Aimsire, Inspioráid. (féach Agusín 2 i gcomhair crostagaírtí do na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe)	Oiriúnú agus Maolú	Líon na spriocanna a bhainfear amach	An tSeirbhís Leabharlaine	RFTP, an Coiste um Fhorbairt na Leabharlaine, GBRA	2023 -2027	Acmhainní foirne, buiséid, saimeolas agus tacaíocht			
	Bainfidh Seirbhís Leabharlaine Uíbh Fhailí amach na spriocanna uile a bhaineann le Gníomhú Aeráide mar a leagtar amach sa Phlean Forbartha Leabharlaine 2024-2028, atá á ullmhú faoi láthair.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na spriocanna a bhainfear amach	An tSeirbhís Leabharlaine	RFTP, an Coiste um Fhorbairt na Leabharlaine, GBRA	2024-2028	Acmhainní foirne, buiséid, saimeolas agus tacaíocht theicniúil			

Rialachas agus Ceannaireacht,

z

An Timpeallacht Thógtha							
A chinntiú go mbeidh acmhainn mhéadaithe ann le haghaidh bonneagar struchtúrach atá seasmhach ó thaobh na haeráide de agus atá dírithe ar bhainistiú éifeachtach riosca aeráide, ar chinntí infheistíochta a bhfuil bonn eolais fúthu agus ar chuidiú le baint amach sochaí ísealcharbóin.							
Cuspóir Uimh.	Gníomh	Oiriúnú / Maolú / Oiriúnú agus Maolú	Príomhtháscaire Feidhmíochta	Rannóg Stiúrtha	Comhpháirtithe	Fráma ama	Ag brath ar na nithe seo a leanas
2.1	Cur le héifeachtúlacht fhoirgnimh na comhairle agus a gcuid astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú i gcomhréir le spriocanna 2030						
	Coinneáil leis an iarfheistiú ar stoc tithíochta sóisialta an údaráis áitiúil faoin gClár Náisiúnta Iarfheistithe; agus aird chuí á tabhairt ar nithe atá iógair ó thaobh an chomhshaoil de amhail gnéithe daonna den timpeallacht thógtha, láithreáin Eorpacha agus bithéagsúlacht, agus an gá atá le haire chuí a thabhairt do dhéanmhais chosanta i gcomhréir leis na rialacháin ábhartha um dhéanmhais chosanta.	Maolú	Líon na dteaghaisí a dhéanfar a iarfheistiú	An Rannóg Tithíochta	RTRÁO	Bliantúil	Maoiniú ó RTRÁO, fáil a bheith ar mhaoiniú meaitseála, fáil a bheith ar lucht ceirde
	Iníuchtaí fuinnimh a dhéanamh ar na foirgnimh chorpáraídeacha go léir de réir mar is cuí, agus úsáid a bhaint as an uirlis ‘Gap to Target’ chun bonn eolais a chur faoi thionscadail fuinnimh	Maolú	Líon na n-iníuchtaí fuinnimh a chuirfear i gcrích	An Fhoireann um Ghníomhú Fuinnimh	Na Ceantair Bhardasacha, Leabharlanna, an Rannóg Tithíochta, an tSeirbhís Dóiteáin	Bliantúil	Maoiniú ó na rannóga
	Uasghrádú a dhéanamh ar na foirgnimh chorpáraídeacha faoin tionscadal <i>Pathway</i> chun spriocanna na bliana 2030 a bhaint amach, agus aird chuí á tabhairt ar nithe atá iógair ó thaobh an chomhshaoil de amhail gnéithe daonna den timpeallacht thógtha, láithreáin Eorpacha agus an bithéagsúlacht, agus an gá atá le haire chuí a thabhairt do dhéanmhais chosanta i gcomhréir leis na rialacháin ábhartha um dhéanmhais chosanta.	Maolú	Líon na bhfoirgneamh chorpáraídeach a ndéanfar iarfheistiú orthu faoi <i>Pathway</i>	Gníomhú Aeráide	An Fhoireann Aeráide, an Fhoireann Fuinnimh, baill foirne na gCeantar Bardasach	2024 – 2030	
	An cúram a chur ar Innealtóir Fuinnimh tionscadail agus feachtais éifeachtúlachta fuinnimh a theorú	Maolú	Ról a shainiú do dhuine áirithe	Gníomhú Aeráide	An bainisteoir saoráidí, an Rannóg Tithíochta, baill foirne na gCeantar Bardasach	2024-2029	Acmhainní an údaráis chun an post a mhaoiniú, an méid fuinnimh a spárálfar
	Bolgáin LED a chur sna soilse poiblí eile go léir de réir chonradh an chláir náisiúnta um éifeachtúlacht fuinnimh na soilse poiblí (PLEEP), agus aird chuí á tabhairt ar an tionchar a bheidh ag an speictream solais a úsáidtear ar speicis oíche faoi chosaint, amhail an ialtóg.	Maolú	% na soilse poiblí a gcuirfear bolgáin LED iontu	Dearadh Bóithre	TII, RMO	2024	Conraitheoir a bheith ar fáil faoi chonradh PLEEP
	Féachaint ar an deis atá ann forbairt a dhéanamh ar	Maolú	Iarratas ar mhaoiniú a bheith déanta	An Fhoireann um Ghníomhú	An Fhoireann Aeráide, an Bainisteoir Saoráidí,	2024-2029	Maoiniú a bheith ar fáil

	an gcur chuige atá againn maidir le hiarfheistíú chun bheith neodrach ó thaobh fuinnimh de, agus foinsí maoinithe ina leith sin			Fuinnimh	Bainisteoirí Foirgnimh		
2.2	Ailiniú le teoracha maidir le fuinneamh, agus spriocanna 2030 a bhaint amach						
	Faoi threoir na Treorach maidir le Feidhmíocht Fuinnimh Foirgneamh (atá le glacadh i lár 2023), suiteálacha oiriúnacha fuinnimh gréine a chur ar gach foirgneamh poiblí agus foirgneamh neamhchónaithe nua ag a bhfuil achar urláir úsáideach os cionn 250m² faoin 31 Nollaig 2026, ar gach foirgneamh poiblí agus foirgneamh neamhchónaithe atá ann cheana féin a bhfuil athchóiriú mór nó domhain á dhéanamh air agus ag a bhfuil achar urláir úsáideach os cionn 400m² faoin 31 Nollaig 2027, agus ar gach foirgneamh cónaithe nua faoin 31 Nollaig 2029.	Maolú	Plean feidhmithe a bheith comhaontaithe	An Fhoireann um Ghníomhú Fuinnimh	An Fhoireann Aeráide, an Bainisteoir Saoráidí, Bainisteoirí Foirgnimh	2024-2029	Maoiniú a bheith ar fáil
	I gcás foirgnimh chorpáirídeacha nua atá le tógáil agus le pleanáil feasta, féachaint chuige go rannchuideofar le baint amach spriocanna na Comhairle i leith na haeráide	Maolú	% de chonarthaí oibre tógála caipitiúla ina mbeidh feidhm ag critéir éifeachtúlachta fuinnimh			Leanúnach	Acmhainní foirne, buiséid, saineolas agus tacaíocht
	Samhaltú Faisnéise i leith na bhFoirgneamh a chur i bhfeidhm maidir le tionscadail chaipitiúla tithíochta	Maolú	Coigilt Carbóin	An Rannóg Tithíochta		2025	
	Clár foirgneamh corparáirídeach a chur ar bun i gcomhréir leis na Treoracha ábhartha maidir le héifeachtúlacht fuinnimh	Maolú	Clár a bheith bunaithe	An Fhoireann Fuinnimh	An Bainisteoir Saoráidí, Bardasach, Leabharlanna, an Fhoireann Dóiteáin	2025	
	Plean feidhmithe ilbhliantúil a fhorbairt do Rannóg na gCóras Faisnéise chun cur le héifeachtúlachtaí fuinnimh ar fud na heagraíochta	Maolú	Plean feidhmithe a bheith comhaontaithe	Rannóg na gCóras Faisnéise	An Fhoireann um Ghníomhú Fuinnimh, an Fheidhm Chorpárairídeach, an Bainisteoir Saoráidí, Bainisteoirí Foirgnimh	2024	
2.3	Cur leis an úsáid a bhaintear as réitigh atá bunaithe ar an dúlra agus bithéagsúlacht a fheabhsú i ngach forbraíocht						
	Triail a bhaint as dearadh lena gcuirtear cúinsí bithéagsúlachta san áireamh d'eastát tithíochta sóisialta, le dionta glasa, ballaí glasa, córais draenála inbhuanaithe SuDS (bogaigh agus locháin), carrchlós glás, boscaí neadairreachta ar aghaidheanna, tailte féaraigh, agus toir agus crainn a mheallann an fiadhúlra sna spásanna oscailte	Oiriúnú agus Maolú	Tionscadal piolótach a dhéaradh agus a chur i bhfeidhm agus na torthaí a bheith foilsithe	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht		2025	Bearnaí féideartha ó thaobh maoinithe de
	Seasmhacht i leith na haeráide a chothú agus feabhas a chur ar fheidhmíocht fuinnimh na hoidhreachtaithe ailtreachta agus seandálaíochta atá faoi úinéireacht	Oiriúnú agus Maolú	Líon na láithreán in aghaidh na bliana a mhaoineofar faoi gach ceann de na	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	SEAI, an Chomhairle Oidhreachta, an Fhoireann Fuinnimh	2024-2029	Maoiniú

	phobail agus phríobháideach trí scéimeanna mar an scéim infheistíochta san oidhreacht thógtha, scéim na ndéanmhas stairiúil, tionscnamh na mbaile stairiúla, scéim líonra na mbaile múrtha, agus ciste na séadchomharthaí pobail.		scéimeanna.						
	SuDS/ bearta nádúrtha coimeála uisce / réitigh atá bunaithe ar an dúlra a bheith san áireamh i ngach iarratas ar mhaoiniú i gcomhair obair chaipitíúil	Oiriúnú agus Maolú	Líon na n-íarratas lena n-áirítear SuDS	An Fhoireann Athghiniúna	An Rannóg Tithíochta, baill foirne na gCeantar Bardasach, an Fhoireann Aeráide	Bliantúil			Maoiniú ón Roinn
	Réitigh atá bunaithe ar an dúlra a chur i bhfeidhm, amhail bithchlaiseanna reatha agus cosáin thréscaoilteacha, agus foireann iildisciplíneach a bheith i mbun planáil, suiteáil agus faireachán a threorú d'fhonn feabhas a chur ar bhainistíocht uisce stoirme agus ar an mbitheagásúlacht sa cheantar.	Oiriúnú agus Maolú	% na bhforbraíochtaí nua a bhfuil bonneagar glas san áireamh iontu	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Rannóg Tithíochta	2024-2029			
2.4	An gá atá le tógáil nua a laghdú trí fhoirgnimh atá ann cheana a athúsáid								
	Aghaidh a thabhairt ar áitribh fholmha agus cinn thréighe – faoi scéimeanna de chuid an Chiste Athghiniúna agus Forbartha Uirbhigh agus leis na deontais chun foirgnimh fholmha a athchóiriú	Maolú	Líon na n-áitreabh a thug an Chomhairle ar ais in úsáid agus líon na ndeontas príobháideach arna riar	An Fhoireann Athghiniúna	Baill foirne na gCeantar Bardasach, an Rannóg Tithíochta	Bliantúil			Maoiniú ón Roinn
	Athchóiriú a dhéanamh ar fhoirgnimh thréigthe toisc gur rogha níos glaise é sin ná foirgnimh nua agus láithreáin athfhorbraíochta	Maolú	Líon na n-áitreabh a thabharfar ar ais in úsáid	An Fhoireann Athghiniúna	An Rannóg Tithíochta, baill foirne na gCeantar Bardasach,	Bliantúil			Maoiniú ón Roinn
	Iarratas a dhéanamh ar mhaoiniú faoi shruithanna maoinithe éagsúla chun éascú don athnuachan ar phobail agus lár bailte/sráidbhailte, faoi na Cistí Athnuachana agus Forbartha Uirbí agus Tuaithe agus faoi Scéimeanna Athnuachana Bailte agus Sráidbhailte.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na n-íarratas ar mhaoiniú a n-éireoidh leo	An Fhoireann Athghiniúna	Baill foirne na gCeantar Bardasach, an Rannóg Tithíochta, an Rannóg Oidhreacht	Bliantúil			Maoiniú ón Roinn
	Aitribh Fholmha/Thréigthe – leas a bhaint as dearraí atá tiosach ar fhuinneamh nuair a bhíom athchóiriú agus iarfheistíú á ndéanamh ar fhoirgnimh	Maolú	Líon na n-áitreabh a dhéanfar a iarfheistíú	An Fhoireann Athghiniúna	An Rannóg Tithíochta, baill foirne na gCeantar Bardasach, an Fhoireann Fuinnimh	Bliantúil			Maoiniú ón Roinn

**An Tímeallacht Thógtha,
Oifaly CAP 2024-2029**
Contributes to 10 out of the 17 goals

Iompar							
Cur le seasmhacht an bhonneagair bóithre agus iompair ar shlí atá dírithe ar bhainistíocht éifeachtach a dhéanamh ar an riosca aeráide, cinntí infheistíochta a bhfuil bonn eolais fúthu agus a rannchuidíonn le sochaí ísealcharbóin.							
Cuspóir Uimh.	Gníomh	Oiriúnú / Maolú / Oiriúnú agus Maolú	Príomhtháscaire Feidhmíochta	Rannóg Stiúrtha	Comhpháirtithe	Fráma ama	Ag brath ar na nithe seo a leanas
3.1	Flít feithiclí na Comhairle a aistriú i dtreo breoslaí ísealcharbóin agus feithiclí leictreacha						
	Flít feithiclí corparáideacha Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí a aistriú go dtí breoslaí astaíochtaí ísle (Leictreach/HVO); agus aird chuí á tabhairt ar ghnéithe logaire comhshaoil amhail an timpeallacht uisce ghilactha, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha, agus cáilíocht an aeir sa cheantar le linn aon fhorbairt is gá chun an t-aithriú sin a chur i bhfeidhm.	Maolú	% na bhfeithiclí sa flít a úsáideann breosla astaíochtaí ísle	Rannóg na mBóithre	Comhairle Chontae Uíbh Fhailí	Bliantúil	An cumas soláthar leanúnach breosla a aimsiú, agus na costais oibriúcháin mhéadaithe a ghearrfar ar bhuiséad gach Rannóige.
	Straitéis Contae/Réigiúnach i leith Feithiclí Leictreacha a cheapadh chun Bonneagar Feithiclí Leictreacha Saor ó Astaíochtaí a sholáthar, agus aird chuí á tabhairt ar ghnéithe logaire comhshaoil amhail an timpeallacht uisce ghilactha, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha, cáilíocht an aeir sa cheantar, agus an oidhreacht chultúrtha.	Maolú	An straitéis a bheith i bhfeidhm	Rannóg na mBóithre	Comhairlí Contae Laoise, an Longfoirt, na hIarmhí agus Ros Comáin, Feithiclí Astaíochta Níalasacha Éireann	R1/2024	Maoiniú ó Fheithiclí Astaíochta Níalasacha Éireann
	Cur i bhfeidhm an chláir cóirithe dromchla ag baint úsáid as cineálacha cur chuige ar lú an méid carbón a astaítear uathu (breosla HVO)	Maolú	Líon na gcliméadar de chóiriú dromchla a leagfar síos le feithiclí a úsáideann breosla astaíochtaí ísle	Rannóg na mBóithre		Bliantúil	An cumas na feithiclí níos sine, go háirithe an <i>Phoenix</i> , a rith ar HVO
3.2	Bonneagar a sholáthar agus tacú le haistrithe córa iompair chuig modhanna ísealcharbóin iompair						
	Féarbhealach na Canálach Móire agus/nó Féarbhealach eile a oscailt, mar aon leis na bealaí siúlóide a ghabhann leo, chun aistriú córa iompair a éascú.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na gcliméadar d'fhéarbhealach a thabharfar i gcrích	Rannóg na mBóithre	TII/Uiscebhealaí Éireann	2029	Maoiniú agus an fháil atá ar chonraitheoirí
	Leanúint ar aghaidh leis na Cláir Taistil Ghníomhaigh a rithiann Comhairle Chontae Uíbh Fhailí chun aistriú córa iompair a éascú, agus aird chuí á tabhairt ar ghnéithe logaire comhshaoil amhail srianta agus cúinsí tráchta agus iompair, an timpeallacht uisce ghilactha, cáilíocht an aeir sa cheantar, bithéagsúlacht, agus láithreáin Eorpacha.	Maolú	Líon na dtionscadal taistil ghníomhaigh a chuirfear i bhfeidhm trí mhaoiniú taistil ghníomhaigh náisiúnta	Rannóg na mBóithre	An tÚdarás Náisiúnta Iompair	Bliantúil	An fháil atá ar chonraitheoirí
	Bonneagar sábháilte, cothrom, inrochtana a sholáthar do choisithe agus rothaithe	Oiriúnú agus Maolú	Líon na mbeart a chuirfear i bhfeidhm	Rannóg na mBóithre	An tÚdarás Náisiúnta Iompair	Bliantúil	An fháil atá ar chonraitheoirí

	An Marc um Thaisteal Náisiúnta Níos Cliste a fháil ón Údarás Náisiúnta Iompair. Cumarsáid, beartais, saoráidí, dreasachtaí agus tacaíochtaí láidre a léiriú ar mhaithe le comaitéireacht agus taisteal gnó inbhuanaithe.	Maolú	An Marc um Thaisteal Gníomhach a bheith faighte	Rannóg na mBóithre	An bainisteoir saoráidí, Seirbhísí Corparáideacha	2024	
	Úsáid córacha iompair inbhuanaithe a spreagadh le haghaidh turais riachtanacha ar chúinsí gnó, agus oideachas, comhairle agus tacaíochtaí a sholáthar don fhoireann i dtaobh leas a bhaint as roghanna inbhuanaithe le haghaidh turais den sórt sin, mar shampla trí chártaí LEAP a chur ar fáil le haghaidh taisteal gnó nó trí chuntas gnó a bhunú le soláthraí soghluaisteachta comhroinnte	Maolú	Líon na mbabhtaí rannpháirtíochta	Rannóg na mBóithre	An Fhoireann Aeráide	Bliantúil	
3.3	A bheith ag obair i gcomhpháirtíocht le soláthraithe iompair phoiblí chun líonraí agus naisc a leathnú						
	Líonraí Iompair Phoiblí a leathnú i gcomhpháirtíocht le hoibreoirí iompair phoiblí agus fostóirí móra	Maolú	Líon na mbealaí nua	Rannóg na mBóithre	Tí, Oibreoirí príobháideacha, an tÚdarás Náisiúnta Iompair	2024-2029	Comhoibriú le gníomhaireachtaí stáit eile agus le hoibreoirí príobháideacha
	Seirbhísí bus a fheabhsú agus a chomhtháthú ar fud Chontae Uíbh Fhailí chun aistriú córa iompair a éascú.	Maolú	Méadú (%) ar líon na seirbhísí	Rannóg na mBóithre	Nasc Áitiúil/An tÚdarás Náisiúnta Iompair/Feithiclí Astaríochta Nialasacha Éireann	Bliantúil	Maoiniú agus ailinú a dhéanamh ar na hionchais éagsúla atá ag na geallsealbhoirí.
	Seirbhísí páircála agus taistil a chur chun cinn agus féachaint an féidir iad a leathnú chuig ceantair eile sa chontae	Maolú	Líon na saoráidí	Rannóg na mBóithre	Nasc Áitiúil/An tÚdarás Náisiúnta Iompair	2024-2029	
	Socrúithe carr-roinnte / tabhairt síbe dá chéile a spreagadh i measc na bhfostaithe sin nach bhfuil an dara rogha acu ach carr a úsáid, e.g. spásanna páircála ar leith a chur ar fáil do charranna roinnte	Maolú	Líon na n-aistear a dhéantar faoi shocrú carr-roinnte	Rannóg na mBóithre	An Fhoireann Aeráide, Seirbhísí Corparáideacha	Bliantúil	Fáil a bheith ar charranna faoi shocrú carr-roinnte corparáideach
	Feachtais Náisiúnta ar nós <i>Marchathon</i> agus <i>Walktober</i> a chur chun cinn agus tacú leo chun cabhrú le haistriú córa iompair a bhaint amach	Maolú	Líon na bhfeachtas a chuirfear chun cinn	Rannóg na mBóithre	Rannpháirtíocht na mball foirne	Bliantúil	Maoiniú/acmhainní foirne
	Moil idirthurais idir chóreacha iompair éagsúla, e.g., stáisiúin idirghalartaithe inrochtana inar féidir le paisinéirí leanúint ar aghaidh le haistear ar chóir iompair eile	Maolú	Mol a bhunú chun aistriú idir chóreacha iompair a éascú	Rannóg na mBóithre	An Fhoireann Aeráide, baill foirne na gCeantar Bardasach, CIÉ	2024-2029	Comhoibriú le gníomhaireachtaí stáit eile agus le hoibreoirí príobháideacha
3.4	Cur le seasmhacht an bhonneagair bóithre agus iompair						
	Oiriúnú agus Áireamhán Carbóin a chur i bhfeidhm do Thionscadail Bóithre	Maolú	Áireamhán Carbóin a fhorbairt agus a bheith i bhfeidhm	Rannóg na mBóithre	An Roinn Iompair / An tÚdarás Náisiúnta Iompair / Tí	2024/2025	Maoiniú
	Teicneolaíochtaí nua a chur i bhfeidhm le	Maolú	Líon na gcliméadar bóithre a dheiseofar	Rannóg na mBóithre		Bliantúil	Maoiniú

	An Marc um Thaisteal Níos Cliste a fháil ón Údarás Náisiúnta Iompair. Cumarsáid, beartais, saoráidí, dreasachtaí agus tacaíochtaí láidre a léiriú ar mhaithe le comaitéireacht agus taisteal gnó inbhuanaithe.	Maolú	An Marc um Thaisteal Gníomhach a bheith faighte	Rannóg na mBóithre	An bainisteoir saoráidí, Seirbhísí Corparáideacha	2024	
	Úsáid córacha iompair inbhuanaithe a spreagadh le haghaidh turais riachtanacha ar chúinsí gnó, agus oideachas, comhairle agus tacaíochtaí a sholáthar don fhoireann i dtaobh leas a bhaint as roghanna inbhuanaithe le haghaidh turais den sórt sin, mar shampla trí chártaí LEAP a chur ar fáil le haghaidh taisteal gnó nó trí chuntas gnó a bhunú le soláthraí soghluaisteachta comhroinnte	Maolú	Líon na mbabhtaí rannpháirtíochta	Rannóg na mBóithre	An Fhoireann Aeráide	Bliantúil	
3.3	A bheith ag obair i gcomhpháirtíocht le soláthraithe iompair phoiblí chun líonraí agus naisc a leathnú						
	Líonraí Iompair Phoiblí a leathnú i gcomhpháirtíocht le hoibreoirí iompair phoiblí agus fostóirí móra	Maolú	Líon na mbealaí nua	Rannóg na mBóithre	Tí, Oibreoirí príobháideacha, an tÚdarás Náisiúnta Iompair	2024-2029	Comhoibriú le gníomhaireachtaí stáit eile agus le hoibreoirí príobháideacha
	Seirbhísí bus a fheabhsú agus a chomhtháthú ar fud Chontae Uíbh Fhailí chun aistriú córa iompair a éascú.	Maolú	Méadú (%) ar líon na seirbhísí	Rannóg na mBóithre	Nasc Áitiúil/An tÚdarás Náisiúnta Iompair/Feithiclí Astaíochta Nialasacha Éireann	Bliantúil	Maoiniú agus ailíniú a dhéanamh ar na hionchais éagsúla atá ag na geallsealbhoirí.
	Seirbhísí páirceála agus taistil a chur chun cinn agus féachaint an féidir iad a leathnú chuig ceantair eile sa chontae	Maolú	Líon na saoráidí	Rannóg na mBóithre	Nasc Áitiúil/An tÚdarás Náisiúnta Iompair	2024-2029	
	Socruithe carr-roinnte / tabhairt síbe dá chéile a spreagadh i measc na bhfostaithe sin nach bhfuil an dara rogha acu ach carr a úsáid, e.g. spásanna páirceála ar leith a chur ar fáil do charranna roinnte	Maolú	Líon na n-aistear a dhéantar faoi shocrú carr-roinnte	Rannóg na mBóithre	An Fhoireann Aeráide, Seirbhísí Corparáideacha	Bliantúil	Fáil a bheith ar charranna faoi shocrú carr-roinnte corparáideach
	Feachtais Náisiúnta ar nós <i>Marchathon</i> agus <i>Walktober</i> a chur chun cinn agus tacú leo chun cabhrú le haistriú córa iompair a bhaint amach	Maolú	Líon na bhfeachtas a chuirfear chun cinn	Rannóg na mBóithre	Rannpháirtíocht na mball foirne	Bliantúil	Maoiniú/acmhainní foirne
	Móil idirthuirais idir chórchacha iompair éagsúla, e.g., stáisiúin idirhualartaithe inrochtana inar féidir le paisinéirí leanúint ar aghaidh le haistear ar chóir iompair eile	Maolú	Mol a bhunú chun aistriú idir chórchacha iompair a éascú	Rannóg na mBóithre	An Fhoireann Aeráide, baill foirne na gCeantar Bardasach, CIÉ	2024-2029	Comhoibriú le gníomhaireachtaí stáit eile agus le hoibreoirí príobháideacha

3.4	Cur le seasmhacht an bhonneagair bóithre agus iompair						
	Oiriúnú agus Áireamhán Carbóin a chur i bhfeidhm do Thionscadail Bóithre	Maolú	Áireamhán Carbóin a fhorbairt agus a bheith i bhfeidhm	Rannóg na mBóithre	An Roinn Iompair / An tÚdarás Náisiúnta Iompair / Tili	2024/2025	Maoiniú
	Teicneolaíochtaí nua a chur i bhfeidhm le haghaidh bóithre a chothabháil trí mheán dhá inneall deisithe nua (<i>Velocity Patches</i>)	Maolú	Líon na gcliméadar bóithre a dheiseofar	Rannóg na mBóithre		Bliantúil	Maoiniú
	Úsáid a bhaint as teicneolaíochtaí nua chun fiall a rialú agus ábhair ghlofosáite a bhaint.		Stopadh ag úsáid glofosáite chun rialú rialta a dhéanamh ar fiall	Rannóg na mBóithre		Bliantúil	Maoiniú
	Straitéis um Oiriúnú Aeráide do Bhóithre Réigiúnacha agus Áitiúla a chur i bhfeidhm, agus aird chuí á tabhairt ar ghnéithe logaire comhshaoil amháin an timpeallacht uisce ghilactha, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha, agus cáilíocht an aeir sa cheantar.	Oiriúnú	Straitéis a bheith forbartha, glactha agus i bhfeidhm	Rannóg na mBóithre	An Roinn Iompair	Bliantúil	Maoiniú

Iompar, Offaly CAP 2024-2029
Contributes to 8 out of the 17 goals

An Timpeallacht Nádúrtha agus Bonneagar Glas							
Cuir chuige fhiúntacha a chothú i leith príomhshócmhainní cultúrtha agus nádúrtha a chosaint trí thuiscint ar acmhainn oiriúnaitheach na timpeallachta nádúrtha chun tionchar an athraithe aeráide a mhaolú agus, ag an am céanna, tacú le bonneagar glas, infheistiú ann agus é a chur chun cinn in Uíbh Fhailí.							
Cuspóir Uimh.	Gníomh	Oiriúnú / Maolú / Oiriúnú agus Maolú	Príomhtháscaire Feidhmíochta	Rannóg Stúirthe	Comhpháirtithe	Fráma ama	Ag brath ar na nithe seo a leanas
4.1	An bhithéagsúlacht a fheabhsú, sócmhainní nádúrtha a chosaint agus inbhuanaitheacht comhshaoil a chothú						
	Plean Oidhreacht a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm chun gach gné d'oidhreacht thógtha, nádúrtha agus chultúrtha an Chontae a thaifeadadh agus a chaomhnú agus feasacht a mhúscailt ina leith. A chinntiú go gcomhlánaíonn gníomhartha gach plean a chéile.	Oiriúnú	Plean Oidhreacht Áitiúil a ghlacadh gach cúig bliana agus na gníomhartha a bheith curtha i bhfeidhm	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Chomhairle Oidhreacht	2024	Maoiniú agus acmhainní foirne
	Plean Áitiúil um Gníomhú ar son na Bithéagsúlachta a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm chun an bhithéagsúlacht áitiúil a chosaint agus a fheabhsú, lena n-áirítear bearta a bhaineann leis an aeráid, agus aird chuí á tabhairt ar an ngá atá le gnáthóga agus speicis thábhachtacha agus láithreáin Eorpacha a chosaint, a chaomhnú agus a fheabhsú go cuí, agus tacú le cothabháil agus feabhsú cháilíocht an uisce, ag teacht le haidhmeanna na Creat-Treorach Uisce.	Oiriúnú agus Maolú	Plean Áitiúil um Gníomhú ar son na Bithéagsúlachta a ghlacadh gach cúig bliana agus na gníomhartha a bheith curtha i bhfeidhm	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra	2024	Maoiniú agus acmhainní foirne
	Beartas maidir le laghdú lotnaidicídí a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm don Chomhairle Contae – lena chinntiú nach n-úsáidfead na substaintí sin ach sa chaoi is nach mbeidh acu ach miontionchar ar an timpeallacht ghlactha, amhail an timpeallacht uisce ghlactha, an bhithéagsúlacht nó láithreáin Eorpacha.	Maolú	Beartas a bheith tugtha chun críche agus glactha tríd an bpróiseas ábhartha	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Rannóga éagsúla de chuid an údarais áitiúil	2024	Glacadh roghanna eile
	Acmhainní a shannadh i leith gníomhartha ábhartha atá san áireamh i bPlean Náisiúnta na hÉireann um Gníomhú ar son na Bithéagsúlachta, 2023-2030 (atá ag céim an dréachtaithe faoi láthair) agus sa Phlean Oiriúnaithe Earmála um an Athrú Aeráide 2019, agus iad a chur chun feidhme	Oiriúnú agus Maolú	Gníomhartha ábhartha an dá phlean sin a aithint (2023) agus a chur i bhfeidhm (gach bliain go dtí 2028)	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra	2024-2029	Maoiniú
	Clár comhtháite a fhorbairt chun aghaidh a thabhairt ar Speicis Choimhthíocha Ionracha trí oideachas agus/nó trí ghníomhartha roghnaithe de réir mar is cuí. Foireann inniúil éiceolaíochta a fhorbróidh an clár sin agus tabharfaidh sí aird chuí ar an ngá atá ann leathadh speiceas ionrach a bhainistiú agus a chosc go hiomchuí.	Oiriúnú	An straitéis a bheith ullamh. Na speicis is mó imní don chontae a bheith sainaitheanta. Clár oideachais/bainistíochta/díothaith e deartha agus i bhfeidhm mar is cuí.	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra	2024-2029	Maoiniú
	Suirbhé a dhéanamh ar bhogaigh an chontae agus moltaí a chur i bhfeidhm maidir le caomhnú agus athchóiriú na m bogach. Foireann inniúil éiceolaíochta a fhorbróidh na moltaí sin agus tabharfaidh sí aird chuí ar an ngá atá ann gnáthóga agus speicis thábhachtacha agus láithreáin Eorpacha a chosaint, a chaomhnú agus a fheabhsú go cuí, agus tacú le cothabháil agus feabhsú cháilíocht an uisce, ag teacht le haidhmeanna na Creat-Treorach Uisce.	Oiriúnú	Suirbhé ar na bogaigh a bheith tugtha chun críche	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra	2026	Acmhainní foirne

	Tionscnamh caomhnaithe pailineoirí a chur i bhfeidhm ar fud an chontae, chun gnáthóga atá báilí do phailineoirí a bhunú agus a chothabháil ar bhonn na comhairle eolaíche is déanaí ón bPlean Uile-Éireann um Pailineoirí, agus meitheal oibre idirdisciplinreach a bheith freagrach as pleanáil, suiteáil agus faireachán.	Oiriúnú	Plean an chontae a bheith ullmhaithe agus á chur i bhfeidhm. Líon na láithreán atá san áireamh. Gníomhartha á dtaifeadadh leis an Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta nó leis an bPlean Uile-Éireann um Pailineoirí	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Oifig na gCeantar Bardasach	2026	Maoiniú
	Tionscadal eolaíochta saoránach a fhorbairt chun díriú ar speicis atá íogair i leith an athraithe aeráide	Oiriúnú	Líon na gceardlann chun oiliúint a chur ar oibríthe deonacha	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Institiúidí tríú leibhéal áitiúla, an Líonra Rannpháirtíocht a Pobail, Grúpaí Pobail	2026	Maoiniú
	Cur le líon na n-imeachtaí faoin aeráid a reáchtálfar ag imeachtaí náisiúnta amhail an tSeachtain Oidhreacht Náisiúnta agus an tSeachtain Náisiúnta Bithéagsúlachta.	Oiriúnú	Líon na n-imeachtaí a reáchtálfar ag gach imeacht náisiúnta a bhfuil téama aeráide aige.	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Chomhairle Oidhreacht	Blantúil	
	Treoirlínte maidir le dearadh atá báilí d'ainmhithe, agus eiseamláirí píolótacha dá leithéid, a tháirgeadh agus a chur ar fáil chun forálacha maidir le bithéagsúlacht a chomhtháthú i bhforbrálachtaí nua agus i gcinn atá á n-iarfheistiú, lena n-áirítear bríci beach, boscaí don ialtóg, don ghabhlán gaoithe agus don ghealbhan, limistéir dhorrcha d'ialtoga agus limistéir a oireann do phailineoirí, leas a bhaint as díonta glasa agus ballaí glasa ar mhaithe leis an mbithéagsúlacht.	Oiriúnú	Treoirlínte i leith speiceas a bheith ullmhaithe don lucht pleanála i gcás na gcúig speiceas is mó ábhar imní, bunaithe ar thosaíochtaí réigiúnacha; líon na dtionscadal eiseamláireach a fhorbrófar.	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht		2028	Acmhainní foirne
	Leas a bhaint as Clár na Scoileanna Glasa agus Clár Oidhreacht sna Scoileanna chun saincheisteanna bithéagsúlachta agus aeráide a chur chun cinn sna scoileanna.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na scoileanna atá páirteach	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Taisce, an Oifig um Fheasacht Chomhshaoil	Blantúil	Rannpháirtíocht leanúnach

4.2	An drochthionchar a bhíonn ag imeachtaí adhaimsire a laghdú						
	Plean straitéiseach bainistíochta falscaithe a ullmhú do cheantair ardriosca amhail portaigh agus Sliabh Bladhma agus aird chuí á tabhairt ar an ngá atá le tacú le cuspóirí caomhantais a bhaint amach agus gnáthóga tábhachtacha nó leasanna cáilitheacha aon láithreáin chosanta a chosaint agus a fheabhsú.	Oiriúnú	Réimsí ardriosca a bheith aitheanta. Plean straitéiseach um bainistíocht falscaithe a bheith ullmhaithe agus é a bheith i bhfeidhm.	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Na Seirbhísí Dóiteáin	2027	Maoiniú/ acmhainní foirne
	Rannpháirtíocht leanúnach i dtionscadal EduWorld an Aontais Eorpaigh maidir le réitigh dhúlra bhunaithe, chun cur leis an eolas ar na réitigh sin ar fud an chórais oideachais.	Oiriúnú agus Maolú	A bheith páirteach sa tionscadal go dtí go mbeidh sé críochnaithe	An Fhoireann Aeráide	Green Offaly, na scoileanna, an tOifigeach Bithéagsúlachta	2026	
	Teicneolaíochtaí nuálacha a fhiosrú agus a spreagadh chun riosca tuilte agus teasa a laghdú i gceantair uirbithe	Oiriúnú agus Maolú	Tionscadal teicneolaíochta a bheith seolta	An Fhoireann Aeráide	Rannóg na gCóras Faisnéise, Coláiste Tríú Leibhéal	2027	Comhpháirtithe a bheith ar fáil don chomhoibriú
	A chinntiú go ndéanfar measúnú ar gach forbraíocht i leith na gceanglas a leagtar síos sna Treoirínte ó Oifig na nOibreacha Poiblí d'údarais phleanála maidir leis an gcóras phleanála agus bainistíocht riosca tuilte	Oiriúnú	% na gceadanna phleanála a chloíonn leis na treoirínte maidir le riosca tuilte ó Oifig na nOibreacha Poiblí	An Rannóg Comhshaoil	Oifig na nOibreacha Poiblí	Bliantúil	Acmhainní foirne
	Measúnú a dhéanamh ar gach forbraíocht nua maidir le cur i bhfeidhm bearta nádúrtha coinneála uisce	Oiriúnú	Líon na gceadanna phleanála a ndearnadh measúnú orthu i dtaobh bearta nádúrtha coinneála uisce	An Rannóg Comhshaoil	Clár Uisce na nÚdarás Áitiúil, an tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra, GCC, Rannóg an údaráis áitiúil	Bliantúil	Glacadh prionsabal na réiteach dúlra bhunaithe san eagraíocht
	Oiliúint ábhartha a chur ar bhaill foirne na Comhairle maidir le réitigh dhúlra bhunaithe	Oiriúnú	Oiliúint a bheith curtha ar na bail foirne	An Fhoireann Aeráide	Fiontraíocht Éireann, an Foras Riaracháin	Bliantúil	Cúrsaí oiliúna agus soláthraithe a bheith ar fáil.
	Suirbhé a dhéanamh ar an mbrat crann. Beartas bainistíochta crann a cheapadh agus a ghlacadh. Moltaí maidir le brat crann a chur i bhfeidhm	Oiriúnú	Suirbhé a bheith críochnaithe, beartas a bheith glactha, an brat crann a bheith méadaithe	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Fhoireann Aeráide	2024	Spriocanna uailmhianacha a ghlacadh maidir le brat crann
	Iníúchadh a dhéanamh ar chartlanna agus ar bhailiúcháin uile an údaráis áitiúil. Measúinthe riosca a dhéanamh agus a chinntiú go bhfuil pleananna bainistithe tubaiste curtha i gcrích agus curtha i bhfeidhm le spriocanna a oireann do chúinsí áitiúla. Maidir le cartlanna agus bailiúcháin faoi úinéireacht phríobháideach, tacaíocht agus oiliúint a chur ar fáil de réir mar is gá i gcás bailiúcháin atá tábhachtach ar an leibhéal náisiúnta agus idirnáisiúnta, i gcomhar le húinéirí na mbailiúcháin	Oiriúnú	Líon na gcartlann áitiúil ar an liosta. Líon na mbailiúcháin cartlainne a bhfuil measúinthe riosca críochnaithe ina leith.	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Chomhairle Oidhreachta, bailitheoirí príobháideacha	2025	Maoiniú

An Tímeallacht Nádúrtha agus Bonneagar Glas, Offaly CAP 2024-2029

Contributes to 11 out of the 17 goals

Teacht Aniar sa Phobal agus Aistriú							
Tacú le pobail chumhachtaithe, chomhtháite a bhfuil tuiscint láidir acu ar thionchar na haeráide le go mbeidh níos mó teacht aniar iontu agus iad ag dul i ngleic le tionchar an athraithe aeráide agus é d’acmhainn acu an gníomhú aeráide a chur chun cinn ar an leibhéal áitiúil. Tacú le prionsabail an aistrithe chóir agus iad a chur chun cinn agus leas á bhaint as maoiniú ábhartha ina leith.							
Cuspóir Uimh.	Gníomh	Oiriúnú / Maolú / Oiriúnú agus Maolú	Príomhtháscaire Feidhmíochta	Rannóg Stiúrtha	Comhpháirtithe	Fráma ama	Ag brath ar na nithe seo a leanas
5.1	Comhoibriú le pobail chun cur le héifeachtacht na glár a bhaineann leis an aeráid						
	Cuirfidh Coiste Forbartha Pobail Áitiúil (CFPÁ) Uíbh Fhailí cuid den Chlár Feabhsaithe Pobail in áirithe dó sin	Maolú	Maoiniú a bheith ar fáil	Pobal agus Cultúr	CFPÁ, RFTP, An Rannóg Airgeadais	Bliantúil	Maoiniú ó RFTP, Faomhadh CFPÁ
					An Líonra Rannpháirtíochta Pobail, an Rannóg Acmhainní Daonna, an Fhoireann Aeráide, an Oifig Réigiúnach um Ghníomhú Aeráide (ORGA), Grúpa Oiliúna Náisiúnta na nÚdarás Áitiúil		Maoiniú, an clár oiliúna a fhorbairt
	Oiliúint i dtaobh forbairt acmhainne a eagrú do ghrúpaí pobail ar gach gné den aeráid agus den bithéagsúlacht, lena n-áirítear taitní a roinnt agus úsáid a bhaint as tionscadail eiseamláireacha agus láithreáin taispeána	Oiriúnú agus Maolú	Líon na gcúrsaí oiliúna, líon na ndaoine ar cuireadh oiliúint orthu.	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	An Líonra Rannpháirtíochta Pobail, an Rannóg Pobail, muintir na háite	Bliantúil	
	Staidéar féidearthachta a dhéanamh i dtaobh Pháirc Aeráide Chnoc an Teampaill ina bhfeachtar ar fheabhsú na bithéagsúlachta, cumhacht an phobail, páirc abhann, clós súgartha báistí	Oiriúnú agus Maolú	An staidéar a bheith tugtha chun críche	An Fhoireann Aeráide	Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, Grúpaí na mBailte Slachtmhara, an Rannóg Oidhreacht	2025	Maoiniú le haghaidh staidéir/dearaidh
	Reachtálann Líonra na mBailte Slachtmhara de chuid Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí trí chruinniú in aghaidh na bliana ar a laghad chun feasacht ar bithéagsúlacht agus ar ghníomhú aeráide a chur chun cinn do Ghrúpaí na mBailte Slachtmhara agus chun tacú le dreamanna atá ag cur isteach ar Chomórtas Náisiúnta na mBailte Slachtmhara	Maolú	Líon na gcrúinnithe agus líon na bhfreastalaithe	Pobal agus Cultúr		Bliantúil	Acmhainní Foirne, Maoiniú
	Tacaíonn Comhairle Chontae Uíbh Fhailí le trí Ghrúpa Pobail sa Chomórtas Bliantúil Mórtais Áite. Príomhghné den mholtóireacht is ea mar a chuir na grúpaí i bhfeidhm bearta an ghníomhú aeráide.	Maolú	Líon na ngrúpaí a chuireann isteach ar an gcomórtas in aghaidh na bliana	Pobal agus Cultúr	Eagraíochtaí Náisiúnta Mórtais Áite, Grúpaí Pobail	Bliantúil	Acmhainní Foirne, Maoiniú

			Líon na seisiún faisnéise a chuirtear ar fáil, agus líon na ríomhphost a chuirtear chuig grúpaí		Pobal agus Cultúr	An Líonra Rannpháirtíochta Pobail, Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, Comhlacht Forbartha Áitiúil Uíbh Fhailí, Grúpaí Pobail & Deonacha, an Fhoireann Aeráide	Blantúil	Acmhainní Foirne, Maoiniú
	Feasacht a ardú agus oiliúint agus cearclanna um ghníomhú aeráide a sholáthar tríd an Líonra Rannpháirtíochta Pobail do ghrúpaí pobail, grúpaí deonacha agus grúpaí imeallaithe.	Oiriúnú agus Maolú						
	Taighde, suirbhéanna agus faireachán bithéagsúlachta atá dírithe ar an aeráid a choimisiúnú (trí chomhpháirtíocht le hinstiúidí tríú leibhéal, mar shampla).	Oiriúnú agus Maolú	Líon na dtionscadal taighde a thabharfar chun críche		Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Údarás áitiúla eile, Ollscoileanna	2027	Maoiniú
	Tá Seirbhís Leabharlainne Uíbh Fhailí meáite ar ábhair léitheoireachta, baliúcháin agus acmhainní a sholáthar a thacaíonn le forbairt inbhuanaithe agus leis an ngníomhú aeráide.	Oiriúnú agus Maolú	% de na leabhair faoi ábhair a bhaineann leis an aeráid		An tSeirbhís Leabharlainne		Blantúil	Acmhainní foirne, buiséid, saimeolas agus tacaíocht
	Tá Seirbhís Leabharlainne Uíbh Fhailí meáite ar imeachtaí oideachasúla agus seisiún faisnéise a eagrú lena gcuirtear chun cinn an gníomhú aeráide, an comhsaol agus an fhorbairt inbhuanaithe.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na n-imeachtaí		An tSeirbhís Leabharlainne	An Fhoireann Aeráide	Blantúil	Acmhainní foirne, buiséid, saimeolas agus tacaíocht
	Clár Aoisbhá – Oiliúint maidir le scileanna digiteacha a sholáthar do dhaoine scothaosta.	Maolú	Líon na ndaoine a fhaigheann tacaíocht		Pobal agus Cultúr	Aoisbhá Éireann	Blantúil	Maoiniú ón Roinn
	Tacóidh CFPÁ Uíbh Fhailí le léirithe spéise ar mhaoiniú ó ghrúpaí pobail agus deonacha atá ag lorg maoiniú chun tionscadail um ghníomhú aeráide a chur i gcrích tríd an gClár LEADER	Oiriúnú agus Maolú	Líon na dtionscadal a ndéanfar maoiniú a fhaomhadh ina leith		Pobal agus Cultúr	CFPÁ Uíbh Fhailí, Comhlacht Forbartha Áitiúil Uíbh Fhailí, RFTP	Blantúil	Maoiniú ó RFTP
5.2	Cumasaíocht i bpobail ó thaobh gníomhú aeráide							
						Comhlacht Forbartha Áitiúil Uíbh Fhailí, an Fhoireann um Gníomhú Aeráide, an Líonra Rannpháirtíochta Pobail	Blantúil	Maoiniú ó RFTP
	Spreagtar grúpaí agus limistéir faoi mhíbhunú chun gníomhartha ar son na haeráide a chur i bhfeidhm mar chuid den Chlár SICAP	Maolú	Líon na ngrúpaí a fhaigheann tacaíocht		Pobal agus Cultúr	An Fhoireann Aeráide, an Líonra Rannpháirtíochta Pobail	Blantúil	Maoiniú ón Roinn
	Tacaíonn Comhairle Chontae Uíbh Fhailí le Nasc Áitiúil Laoise/Uíbh Fhailí chun lompár tuaithe a sholáthar do dhídeanaithe ón Ucráin ar fud bhaile agus sráidbhailte Uíbh Fhailí, arna chomhordú ag an bhFóram Freagartha Pobail	Maolú	Laghdaí ar astalochtaí		Pobal agus Cultúr	An Fhoireann Aeráide, Nasc Áitiúil Laoise/Uíbh Fhailí, Comhairle Chontae Uíbh Fhailí	Leanúnach	Maoiniú ón Roinn

	An Ciste Pobail um Ghníomhú Aeráide a riar	Oiriúnú agus Maolú	% den Chiste a dhéantar a leithdháileadh	An Fhoireann Aeráide	An Rannóg Pobail agus Cultúir, an Líonra Rannpháirtíochta Pobail	2023-2026	Grúpaí Pobail, Maoiniú ó RCAC
	Tacú le Pobail Fuinnimh Imharthana trí Mheabhrán Tuisceana a shíniú le SEAI maidir le maoiniú idirlinne a sholáthar.	Maolú	Líon na n-iarraitas ar mhaoiniú idirlinne a dhéanfar a fhorfhreas	An Fhoireann um Ghníomhú Fuinnimh	SEAI	Bliantúil	Maoiniú inmheánach a bheith ar fáil
	Maoiniú Bliantúil i dtreo gníomhartha maolaithe an phobail	Maolú					
	300 crann dúchasach a sholáthar do na Bailte Slachtmhara agus do Ghrúpaí Pobail mar chuid de Sheachtain Náisiúnta na gCrann	Maolú	Líon na gcrann arna soláthar ag Coillte	Pobal agus Cultúr	Coillte, Grúpaí Bailte Slachtmhara	Bliantúil	Coillte, an Chomhairle Crann Náisiúnta, Comhairle Chontae Uíbh Fhailí.
	Dul i gcomhairle leis an gcomhairleoir atá ceaptha ag Teagasc d'Uíbh Fhailí maidir leis an glár comhairleach saor in aisce (<i>Signpost</i>) i ndáil leis an ngníomhú aeráide	Oiriúnú agus Maolú	Líon na mabhtaí rannpháirtíochta	An Fhoireann Aeráide	Rannóg an Chomhshaoil	Bliantúil	Oifigeach a bheith ceaptha d'Uíbh Fhailí i leith an chláir <i>Signpost</i>
	Tionscadal a fhorbairt ina gcomhcheanglaítear oidhreacht agus na healaíona cruthaitheacha chun aghaidh a thabhairt ar imní faoin aeráid.	Oiriúnú	Tionscadal a bheith deartha agus é i bhfeidhm	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Éire Ildánach, Comhordaitheoir na bPobal Cruthaitheach	Bliantúil	Maoiniú
	Tionscadal eolaíochta saoránach a fhorbairt le pobail ar ábhar a bhaineann leis an aeráid.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na gceardlann chun ollúint a chur ar oibrithe deonacha	Oidhreacht agus Bithéagsúlacht	Institiúidí tríú leibhéal áitiúla, an Líonra Rannpháirtíochta Pobail, Grúpaí Pobail	2026	Maoiniú
5.3	Tacú le forbairt fiontar, fostaíocht agus éifeachtúlacht a bhaineann leis an gcomhshaoil						
	Tacaíocht a thabhairt do Chiste Forbartha Uíbh Fhailí Thuaidh chun Páirc Ghnó Róid a chur chun cinn – 13 shuíomh seirbhíse atá ceangailte leis an Eangach Náisiúnta – agus spreagadh a thabhairt do chuideachtaí fuinnimh agus do chuideachtaí atá ag tástáil teicneolaíochtaí nua i dtaobh leas a bhaint as na saoráidí go léir.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na ngnólaigh nua i bPáirc Ghnó Róid	Offaly Innovation and Design Centre CLG		2029	Coiste Phlean Fiontair Réigiúnaigh Lár na Tíre, Foireann Idirthréimhse Réigiúnach Lár na Tíre, oifigí thar lear de chuid Fhiontraíocht Éireann agus GFT, an Roinn Fiontar, Trádála agus Fostaíochta, tionscnóirí de chuid na hearnála príobháidí. Acmhainní.

	Tacú le hionad Nuálaíochta Gnó <i>Junction</i> , Tulach Mhór – mol comhoibrithe do ghnólaigh a fhorbraíonn Teicneolaíochtaí, Bogearraí agus Dearadh Fuinnimh Ghlais.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na ngnólaigh a dtacaítear leo	An Oifig Fiontair Áitiúil	Fiontraíocht Éireann, an Roinn.	Bliantúil	Acmhainní.
	Tacú leis an gclár <i>Green for Business</i> , faoina gcuideítear le fiontair inbhuanaitheacht a ngnóthaí a fheabhsú	Oiriúnú agus Maolú	Líon na ngnólaigh a fhaigheann tacaíocht ón gclár <i>Green for Business</i>	An Oifig Fiontair Áitiúil	Fiontraíocht Éireann	Bliantúil	Rannpháirtíocht ó ghnólaigh áitiúla, acmhainní.
	Tacú le Clár LEAN, ag cabhrú le fiontair cur lena n-éifeachtúlacht agus dramhaíl a laghdú ina ngnóthaí	Maolú	Líon na ngnólaigh atá ar chlár LEAN	An Oifig Fiontair Áitiúil	Fiontraíocht Éireann	Bliantúil	Rannpháirtíocht ó ghnólaigh áitiúla, acmhainní
	Tá Oifig Fiontair Áitiúil Uíbh Fhailí ag cabhrú le ghnólaigh in Uíbh Fhailí cur lena leibhéal digítithe tríd an gclár <i>Digital Start</i> , an Dearbhán Trádála Ar Líne agus an scéim <i>You're the Business</i> . Tacaímid le ghnólaigh Uíbh Fhailí chun gníomhaíochtaí geilleagracha a chur ar bhonn digiteach, rud a fhágann go laghaítear an gá atá le taisteal/ompar agus go dtagann laghdú dá réir ar astaíochtaí carbóin.	Maolú	Líon na ngnólaigh a bhaineann leas as na scéimeanna sin	An Oifig Fiontair Áitiúil	Fiontraíocht Éireann	Bliantúil	Rannpháirtíocht ó ghnólaigh áitiúla, acmhainní
	Tacú leis an bhfís faoinar rogha eile é Uíbh Fhailí in ionad Bhaile Átha Cliath, Uíbh Fhailí a chur chun cinn mar áit ina mbíonn daoine in ann cothromaíocht a bhaint amach idir an obair agus an saol.	Maolú	Líon na ngnólaigh/oibrithe atá ag athlonnú go hUíbh Fhailí	An Oifig Fiontair Áitiúil	<i>Green Offaly</i>	Bliantúil	Acmhainní
	Tá Offaly Innovation and Design Centre CLG (The Junction, e-Hive agus stream BIRR) agus Ollscoil Teicneolaíochta na Sionainne tiomanta do dheiseanna comhoibrithe a fhorbairt chun cláir ardoideachais a sholáthar i gContae Uíbh Fhailí.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na gclár atá á dtairiscint	An Oifig Fiontair Áitiúil	Ollscoil Teicneolaíochta na Sionainne	Bliantúil	Acmhainní
	Ag Cothú agus ag Tacú le Cleachtais an Ghnó Ghlais i gContae Uíbh Fhailí – spreagann OFA Uíbh Fhailí ghnólaigh áitiúla maidir le cleachtais inbhuanaithe a ghlacadh, amhail éifeachtúlacht fuinnimh, laghdú dramhaíola, agus caomhnú acmhainní, agus cuireann sé oiliúint ar fáil ina leith sin. Déantar an méid sin trí cheardlanna, trí chlár oiliúna, agus trí rochtain a thabhairt ar acmhainní agus ar fhaisnéis faoi chleachtais éiceabhácha.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na ngnólaigh ar chlár dá leithéid	An Oifig Fiontair Áitiúil	Fiontraíocht Éireann	Bliantúil	Ag brath ar úinéirí gnó chun páirt a ghlacadh sna cláir, Acmhainní
	Deontais agus Dreasaigh a thairiscint – Is féidir le OFA Uíbh Fhailí tacaíocht airgeadais a sholáthar trí dheontais do ghnólaigh áitiúla chun bearta atá neamhriobhálach don aeráid a chur i bhfeidhm. D'fhéadfadh sé go n-áireofaí leis sin maoiniú i gcomhair trealamh atá tiosach ar fhuinneamh, forbairt táirgí éiceabhácha agus rannchuidiú leis an ngeilleagar ciorclach.	Oiriúnú agus Maolú	Líon na ndeontas a bhronntar	An Oifig Fiontair Áitiúil	Fiontraíocht Éireann	Bliantúil	Acmhainní
	Tá Seirbhís Leabharlainne Uíbh Fhailí meáite ar ábhair léitheoireachta, bailiúcháin agus acmhainní a sholáthar a thacaíonn le forbairt inbhuanaithe agus leis an ngníomhú aeráide.	Oiriúnú agus Maolú	% de na leabhair faoi ábhair a bhaineann leis an aeráid	An tSeirbhís Leabharlainne	Fiontraíocht Éireann	Bliantúil	Acmhainní forne, buiséid, saíneolas agus tacaíocht

Teacht Aniar sa Phobal agus Aistriú, Offaly CAP 2024-2029
Contributes to 13 out of the 17 goals

Inbhuanaitheacht agus Bainistiú Acmhainní							
A chinntiú go gcumfar beartais inbhuanaithe lena gothófar athruithe chun feabhais ar iompraíocht, lena dtacaítear le gníomhartha ar son na haeráide agus lena ndéantar formhuíniú ar chineálacha cur chuige i dtaobh aistriú chuig sochaí ísealcharbóin a bhfuil teacht aniar inti ó thaobh na haeráide de.							
Cuspóir Uimh.	Gníomh	Oiriúnú / Maolú / Oiriúnú agus Maolú	Príomhtháscaire Feidhmíochta	Rannóg Stiúrtha	Comhpháirtithe	Fráma ama	Ag brath ar na nithe seo a leanas
6.1 Inbhuanaitheacht a chur chun cinn ar fud cleachtais inmheánacha, an ghnó sheachtraigh agus pobal							
	Faireachán agus forfheidmiú a dhéanamh ar rialachán dramhaíola trí bheith ag obair leis an bPríomhúdarás Réigiúnach Forfheidmiúcháin Dramhaíola (WERLA)	Maolú	% na gcigireachtaí atá déanta astu siúd a sonraíodh sa Phlean um Chritéir Íosta a Mholtar i gcomhair Cigireacht Chomhshaoil	An Rannóg Comhshaoil	WERLA, RCAC, an Oifig Náisiúnta um Cheadanna Bailithe Dramhaíola, NWMO	Bliantúil	Comhordú a dhéanamh ar thosaíochtaí le WERLA
	Tacú le grúpaí deonacha leis na seisiúin glantacháin bruscair a bheidh ar siúl acu i rith na bliana, lena n-áirítear píocairí bruscair, málaí agus lámhainní a sholáthar agus gach mála bruscair a bhailítear a thabhairt chun bealaigh	Maolú	Líon na laethanta glantacháin a dtacófar leo	An Rannóg Comhshaoil	An Taisce	Bliantúil	Leanúint leis an nGlantachán Náisiúnta Earraigh
	Boscaí dlúthaithe bruscair a oibreoidh le cumhacht na gréine a chur ar fáil nuair is féidir	Maolú	Líon na n-araidí nua grianchumhachtaíthe a shuiteálfar	An Rannóg Comhshaoil	RCAC, Ceantair Bhardasacha	Bliantúil	Maoiniú le haghaidh boscaí bruscair grianchumhachtaíthe ó RCAC
	Maoiniú a lorg chun Tionscadal Mapála Geoiteirmí a dhéanamh d'Uibh Fhailí ar fad chun limistéir a aimsiú ina bhféadfai, ó thaobh costais de, leas a bhaint as téamh geoiteirmeach in-athnuaite.	Maolú	An staidéar a bheith tugtha chun críche	An Fhoireann Aeráide	Scéimeanna Maoinithe de chuid an Aontais Eorpaigh, GSI, <i>Green Offaly</i>	2025	Glaonna maoinithe ón Aontas Eorpach
	Maoiniú a lorg le haghaidh Máistirphlean Fuinnimh Uille-Chontae	Maolú	An staidéar a bheith tugtha chun críche	An Fhoireann Fuinnimh	SEAI	2025	Maoiniú a bheith ar fáil
	Iniúchadh a dhéanamh féachaint an bhféadfai Lónra Téimh Ceantair a chur ar bun, chomh maith le mionscéimeanna téimh ceantair	Maolú	An staidéar a bheith tugtha chun críche	An Fhoireann Fuinnimh	SEAI, an Fhoireann Aeráide	2025	Maoiniú a bheith ar fáil
	Treoir agus beartas i leith imeachtaí inbhuanaithe a ullmhú le cur i bhfeidhm sa Chomhairle féin agus do lucht eagraithe seachtrach	Oiriúnú agus Maolú	Beartas a bheith forbartha	An Fhoireann Aeráide	Baili foirne na gCeantar Bardasach, Rannóg na gCóras Faisnéise, an tOifigeach Cumarsáide, an Oifig um Réitigh Trithíochta	2024	
	Tionscnaimh feasachta bruscair/dramhaí a chur chun cinn de réir Phlean Bainistíochta Bruscair	Maolú	Líon na dtionscnaimh feasachta	An Rannóg Comhshaoil	RCAC, Ceantair Bhardasacha	Bliantúil	Maoiniú deontais ó RCAC

	2022-2024 na Comhairle agus an Phlean Náisiúnta Bainistithe Dramhaíola							
6.2	Féachaint ar dheiseanna a eascraíonn as cleachtais inbhuanaitheachta agus as athúsáid ábhar							
	Feachtais chumarsáide atá soiléir, spriocdhírthe a fhorbairt lena chinntiú go mbeidh fáil éasca ar fhaisnéis maidir le cad is féidir a athchúrsáil. Úsáid a bhaint as teachtaireachtaí dearfacha, mealltacha a rachaidh i bhfeidhm ar shaoránaigh (e.g. costas níos ísle, inbhuanaitheacht agus cruthú post)	Maolú	Líon na bhfeachtas	An Rannóg Comhshaoil	An Fhoireann Aeráide	Bliantúil	Oibreoirí na bhfóntas poiblí	
	Tacú le tionscadail bhrúscair i bpobail áitiúla trí sholáthairtí agus tacaíocht airgeadais a chur ar fáil más féidir	Maolú	Líon na ngrúpaí pobail a dtabharfar tacaíocht dóibh	An Rannóg Comhshaoil	An Fhoireann Chomhshaoil, an tOifigeach Bithéagsúlachta, baill foirne na gCeantar Bardasach	Bliantúil		
	Maoiniú agus comhoibriú a sholáthar de réir an Chomhaontú Seirbhíse a síníodh le Comhairle Contae Chill Dara don Mheasúnú Eolaíoch ar Roghanna Eile seachas Luibhicíd chun Cothabháil a Dhéanamh ar Bhíar Poiblí Fóillíochta	Oiriúnú	An tuarascáil deiridh a bheith foilsithe, an tionscadal a bheith críochnaithe	An Fhoireann Aeráide		Bliantúil	Mac Léinn PhD a cheapadh	
	Tuilleadh dáileoirí uisce a shuiteáil ar fud an Chontae chun dramhaíl phlaisteach aonúsáide a laghdú	Oiriúnú	Líon na ndáileoirí uisce a dhéanfar a shuiteáil	An Fhoireann Aeráide	Leabharlanna, Oifigí na gCeantar Bardasach	Bliantúil	Láithreacha oiriúnacha a aithint	
6.3	Geilleagar ciorclach a chur chun cinn trí mhúscailt feasachta chun dramhaíl a laghdú							
	Tairseach a fhorbairt ar an inlíon chun acmhainní agus earraí innheánacha a athúsáid nuair is féidir	Maolú	Leathanach inlín a bheith forbartha	Rannóg na gCóras Faisnéise	An Fhoireann Aeráide	2024		
	A leagan síos go mbeidh clúdaigh láidre ar fhóin chliste/taibléid ionas gur lú an baol go mbrisfear iad	Maolú	% na ngléasanna a bhfuil clúdach orthu	Córais Faisnéise	Gníomhú Aeráide	2024	Ardbhainisteoirí	

Inbhuanaitheacht agus Bainistiú Acmhainní, Offaly CAP 2024-2029

Contributes to 8 out of the 17 goals

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING

6 CLEAN WATER AND SANITATION

7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY

9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES

12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

13 CLIMATE ACTION

17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS

CRIOS DÍCHARBÓNAITHE (CD)

Léireoidh Tulach Mhór, arb é Crios Dícharbónaithe ainmnithe Uíbh Fhailí é, fíor-cheannaireacht maidir le gníomhartha aeráide, bithéagsúlachta agus inbhuanaitheachta a dhéanamh trí nuálaíocht, teicneolaíocht agus cruthaitheacht, agus trí rannpháirtíocht an phobail a chumhachtú...

“CD’s are spatial areas identified by each local authority to act as demonstration testbeds of what is possible for Decarbonising and climate action at a local and community level”

I mí Feabhra 2021, i gCiorclán LGSM01-2021 a thagraíonn do Ghníomh 165 den Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2021, ceanglaítear ar gach údarás áitiúil limistéar a shainaithint ((i) limistéir uirbeacha nach lú a ndaonra ná 5,000 duine, (ii) limistéir thuaithe nach lú ná 4km² nó (iii) láithreacha/limistéir eile inar féidir dícharbónú a léiriú ar scála in-athdhéanta) a bheadh faoi réir plean maidir le Crios Dícharbónaithe (CD).

Is féidir leas a bhaint as an CD bunaidh sin chun féachaint céard is féidir a dhéanamh ó thaobh dícharbónú de, aghaidh a thabhairt ar fhuinneamh ísealcharbóin, astaíochtaí gás ceaptha teasa, oiriúnú, aeráid, agus gníomhartha bithéagsúlachta ar an leibhéal áitiúil agus leibhéal an phobail, chun tacú leis an uaillmhian náisiúnta i leith na haeráide agus an uaillmhian sin a bhaint amach. I gcás tionscadail taispeána a n-éireoidh leo, ba cheart iad a mhacasamhlú agus a dhéanamh ar scála níos mó ar fud limistéar riaracháin an údaráis áitiúil. Ba cheart dul chun cinn sa teicneolaíocht a chuimsiú sna tionscadail, ba cheart iad a shaincheapadh chun freastal ar shaintréithe astaíochtaí agus aeráide limistéar an CD agus ba cheart páirtithe leasmhara, comhpháirtithe agus urraitheoirí tionscadail iomchuí a shainaithint ina leith.

Ba cheart do thionscadail, bearta agus tionscnaimh aghaidh a thabhairt ar bhearta éagsúla lena n-áirítear:

- Foinsiú leictreachais
- Bainistíocht teasa
- Éifeachtúlacht fuinnimh na bhfoirgneamh a fheabhsú
- Riachtanais taistil a laghdú agus córacha taistil a aistriú i dtreo iompar gníomhach agus seirbhísí iompair phoiblí
- Ceapadh carbóin
- Córais stórála agus bainistíochta fuinnimh.

Ba cheart go dtabharfadh CD aghaidh freisin ar na comhshochair níos leithne a bhaineann le cáilíocht an aeir, sláinte fheabhsaithe, bithéagsúlacht, dramhaíl, uisce, geilleagar ciorclach, tearcrochtain ar bhreosla, scileanna, fostaíocht, feasacht saoránach ar an aeráid agus athrú iompraíochta chun feabhais.

Ach díriú ar áit ar leith, trí ghníomhartha aeráide a chur i bhfeidhm lena mbíonn deiseanna eile le tapú anuas ar astaíochtaí a laghdú, mar shampla, is féidir le plean uaillmhianach, nuálach i leith CD áiteanna a chothú atá inbhuanaithe, ionchuimsitheach agus seasmhach, áiteanna inar maith le daoine a bheith ina gcónaí, ag obair, agus i mbun gnó.

What is a Decarbonising Zone?

A Decarbonising Zone (DZ) is a **spatial area**, identified by each local authority in Ireland, in which **a range of climate change mitigation measures are identified** to contribute to meeting national climate action targets

Through a feedback loop of experimentation and evaluation, the **DZ enables a flexible, incremental and community-driven approach** to ensure that its objectives are delivered

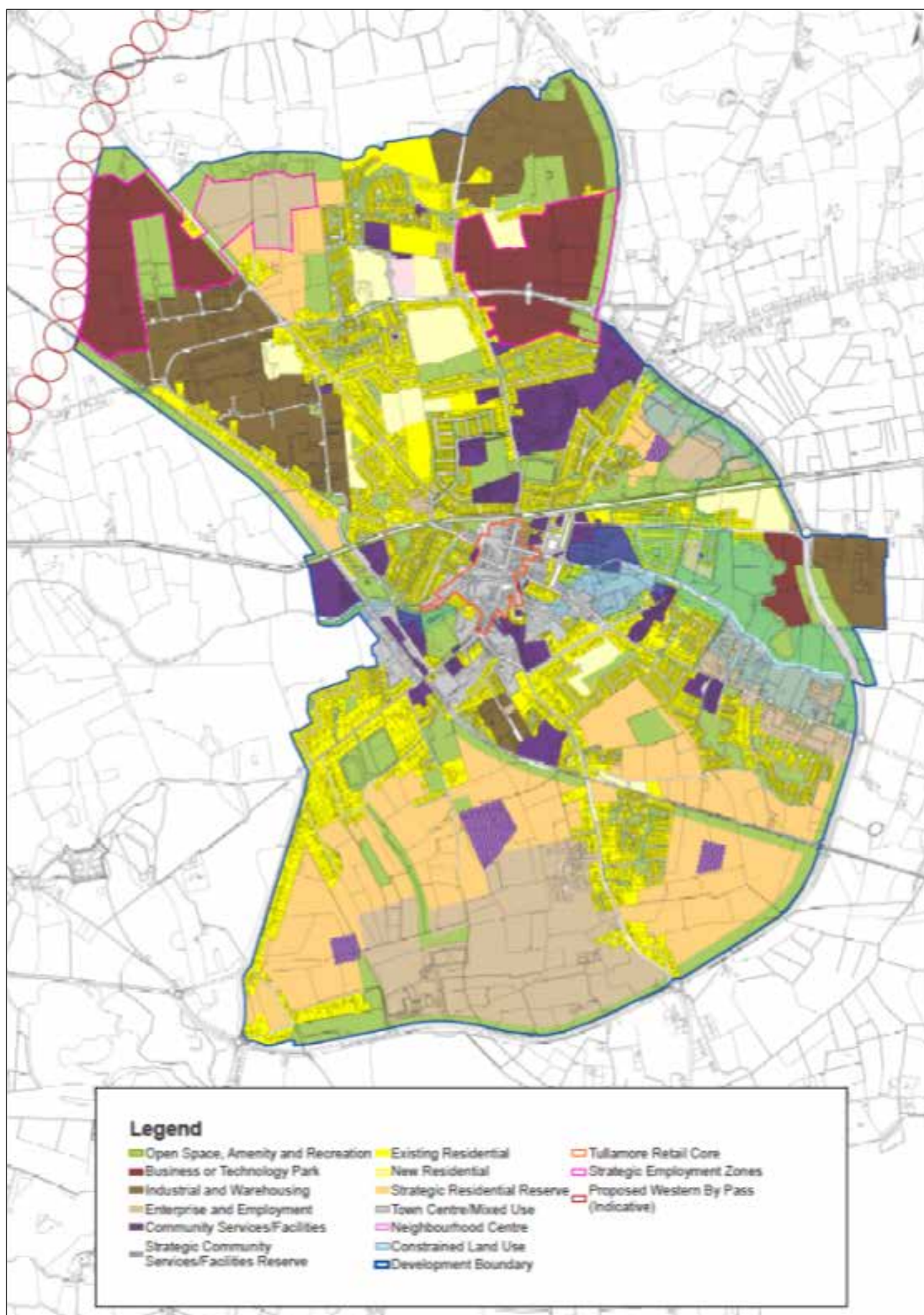

DZs are a **demonstration and testbed** of what is possible for Decarbonising and climate action at a **local and community level**

Each DZ is unique, there is **no 'one size fits all'** approach to developing a DZ

DZs should consider adaptation and biodiversity and address **wider co-benefits**

Fig 4.1: Explanation and locations of Decarbonising Zone's
(Source, CARU 2023)

Fíor 4.2: Tullamore Decarbonising Zone

Mar a Roghnaíodh CD Uíbh Fhailí

Mar chuid de phróiseas sainithe CD Uíbh Fhailí, sainithníodh sé láthair agus rinneadh measúnú orthu. Bhí idir limistéir uirbeacha agus limistéir thuaithe ina measc. Tar éis plé fairsing le páirtithe leasmhara ábhartha, roghnaigh an Príomhfheidhmeannach Tulach Mhór mar an CD d'Uíbh Fhailí. Rinneadh an cinneadh sin tar éis breithniú cúramach a dhéanamh ar go leor critéar amhail deiseanna féideartha agus saintréithe sonracha faoi na ceannuideil seo a leanas: iompar, tionsclaíocht, foirgnimh, bainistíocht teasa, spásanna glasa, bainistíocht leictreachais agus Aistriú Cóir. Ar an dul céanna, d'ainmnigh gach ceann de na ceithre údarás áitiúla eile atá in ORGA Fho-Réigiún Lár na Tíre a mBaile Contae mar CD.

Ráiteas Físe agus Croíchuspóirí i leith an CD

Tá fis an Chreasa Dícharbónaithe atá ainmnithe againn ag teacht leis an bhfis a shonraítear sa PGA atá ullmhaithe ag údarás áitiúil Uíbh Fhailí:

Ráiteas Físe

Geilleagar a bhfuil Teachnt Aniar ann i leith na hAeráide, atá Saibhir ó thaobh na Bithéagsúlachta de, atá Inbhuanaithe ó thaobh an Chomhshaoil de agus atá Neodrach ó thaobh na hAeráide a bhaint amach faoi 2050.

Ráiteas Misean

Léireoidh Tulach Mhór, arb é Crios Dícharbónaithe ainmnithe Uíbh Fhailí é, fíor-cheannaireacht maidir le gníomhartha aeráide, bithéagsúlachta agus inbhuanaitheachta a dhéanamh trí nuálaíocht, teicneolaíocht agus cruthaitheacht, agus trí rannpháirtíocht an phobail a chumhachtú, rud a léireoidh cé na tionscnaimh áitiúla a n-éireoidh leo agus is féidir a chur ar bun ar scála níos mó ar fud an chontae agus an réigiúin.

Is é cuspóir uileghabhálach an CD spriocanna dícharbónaithe a bhaint amach, ach is féidir díriú freisin ar chuspóirí tacaíochta eile, cosúil leo seo a leanas:

- Bearta oiriúnaithe a chur i bhfeidhm chun teacht aniar a chothú agus chun dul i ngleic le droch-iarmhairtí an athraithe aeráide.
- Tacú leis an mbithéagsúlacht agus le réitigh atá bunaithe ar an dúlra, agus iad a chur chun cinn agus a fheabhsú.
- Comhshochair a thagann as maolú, oiriúnú agus feabhsú na bithéagsúlachta a spreagadh agus deiseanna a thagann astu a thapú.
- Líonraí láidre, comhpháirtíochtaí agus comhar a fhorbairt agus a chothú ar fud an rialtais, na hearnála príobháidí agus pobal chun réitigh agus idirghabhálacha áitiúla a bhaint amach.
- Leas a bhaint as infheistíocht agus acmhainní áitiúla, earnála agus náisiúnta chun réitigh agus idirghabhálacha a bhaint amach.

Fardal Astaíochtaí Bonnline

Ar aon dul leis an tuarascáil mheasúnaithe ar an bhFardal Astaíochtaí Bonnline (FAB) ar fud an Chontae agus tuarascálacha Measúnaithe Riosca um Athrú Aeráide, d'eagraigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí go ndéanfadh an chuideachta comhairleoireachta KPMG Future Analytics tuarascálacha measúnaithe FAB i leith na gCriosanna Dícharbónaithe do na cúig chontae san Fho-Réigiún ORGA, chun cúig tuarascáil aonair áitbhunaithe FAB (Sraith 3) i leith Criosanna Dícharbónaithe a ullmhú, agus an cur chuige agus an mhodheolaíocht chéanna a gcur i bhfeidhm ar fud an fho-réigiúin.

Arís, thug comhghleacaithe ó Oifig ORGA Réigiún Lár na Tíre agus an Oirthir cúnamh do Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí, arb é an príomhúdarás sa phróiseas soláthair é. Bhí ionadaithe um ghníomhú aeráide ó na cúig chontae i bhfo-réigiún lár na tíre ag obair i ndlúthpháirt leis na comhairleoirí chun scóip tionscadail a fhorbairt ag teacht leis na treoirlínte d'údarás áitiúla maidir le Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide, treoirlínte a d'fhoilsigh RCAC – larscríbhinn Theicniúil C: Measúnú ar Mhaolú Aeráide agus larscríbhinn Theicniúil D: Criosanna Dícharbónaithe. Roghnaíodh 2018 mar bhliain bhonnline don mheasúnú FAB chun teacht le spriocanna náisiúnta na hÉireann, ar cinn iad a shonraítear i gcoibhneas leis an mbliain chéanna. Is forléargas í an tuarascáil measúnaithe FAB ar astaíochtaí carbóin iomlána Chrios

Dícharbónaithe Thulach Mhór ag pointe áirithe ama, agus is féidir caitheamh léi amhail is gur larscríbhinn Theicniúil fhorlíontach í a ghabhann leis an bPlean Gníomhaithe ar son na hAeráide atá ag an údarás áitiúil.

Breithníodh astaíochtaí ó na hearnálacha seo a leanas sa FAB a rinne KPMG i leith an Chreasa Dícharbónaithe: An Earnáil Chónaithe, Tráchtála agus Phoiblí, Iompar, Dramhaíl, Fuinneamh/Leictreachas agus Próisis Thionsclaíocha. Léirítear sa tuarascáil astaíochtaí carbóin iomlána thart ar 129,609 tCO₂e do 2018, nó 8.87 tCO₂e in aghaidh an duine, agus iad miondealaithe in aghaidh na hearnála mar a thaispeántar thíos:

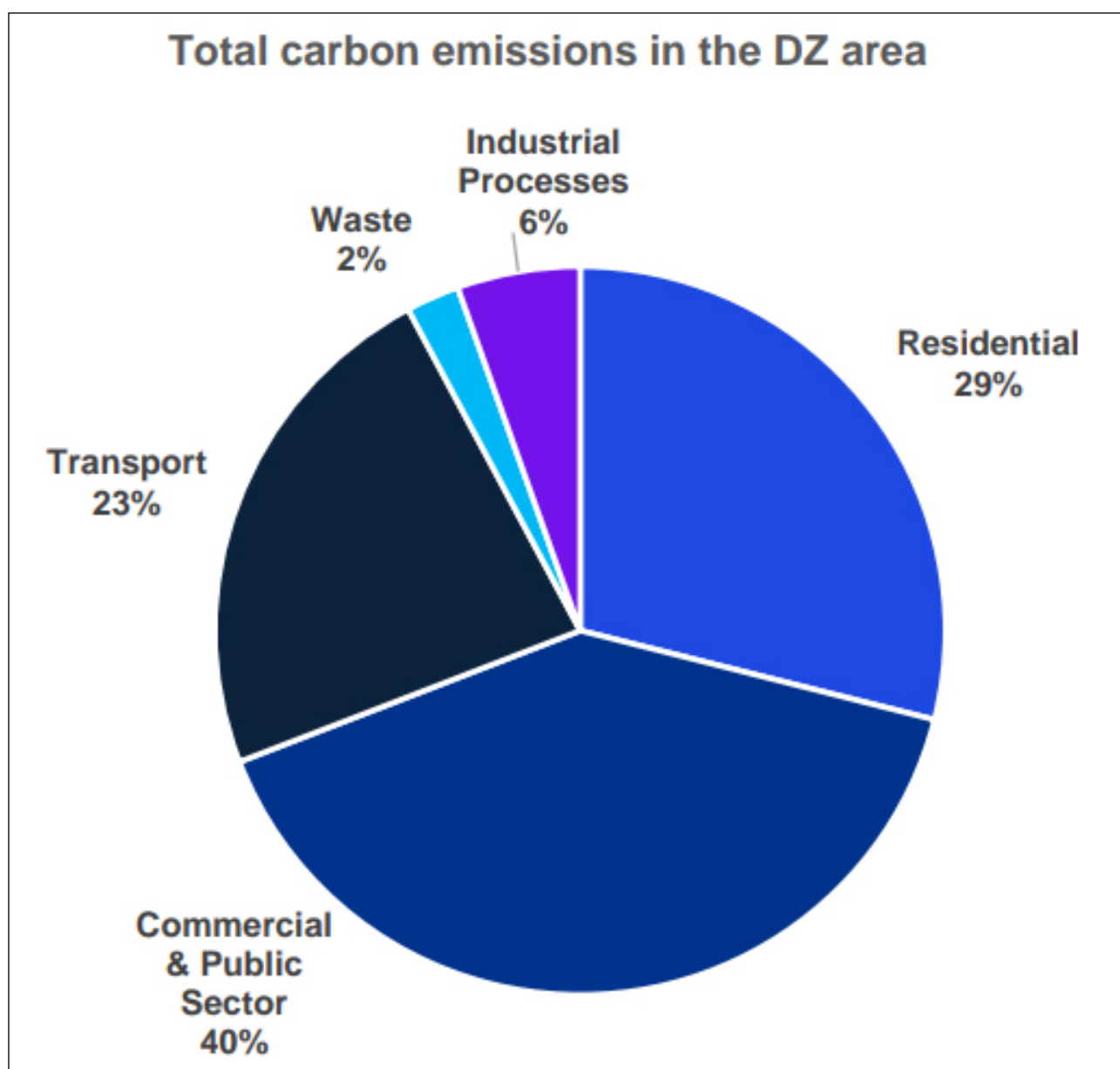

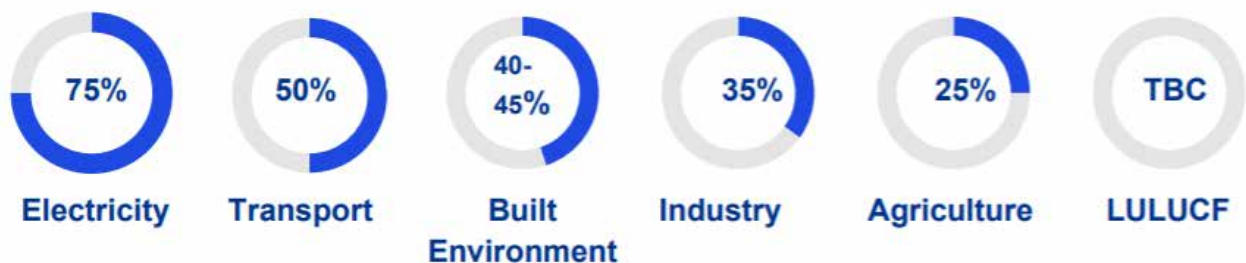
Fig 4.3: Total carbon emissions in the Decarbonising Zone area.
Foinse: Offaly County Council Decarbonising Zone Report, 2023

Sonraítear gur ón Earnáil Tráchtála agus Phoiblí a thagann an méid is mó astaíochtaí i gCrios Dícharbónaithe Thulach Mhór. Is gnách go dtagann na hastaíochtaí sin ó dhó breosla chun foirgnimh agus uisce a théamh. Is í an Earnáil Chónaithe atá sa dara háit, agus arís eile is úsáid breoslaí iontaise chun seomraí a théamh i dteaghaisí is cúis leis sin. Ina diaidh sin ar an liosta tá an Earnáil Iompair, óna dtagann 23% de na hastaíochtaí iomlána laistigh de CD Thulach Mhór.

Leis na torthaí bonnlíne sin, aithnítear réimsí imní maidir le hastaíochtaí agus ag an am céanna leagtar béim ar na deiseanna chun an dul chun cinn is mó a dhéanamh i dtreo spriocanna earnála.

Climate Action Plan, 2023

CAP targets specific emission reduction targets across sectors by 2030:

Fíor 4.4: Climate Action Plan 2023 (CAP23), specific targets per sector.
Foinse: Climate Action Plan 2023 (CAP23), Changing Ireland for the better.

Rannpháirtíocht na bPáirtithe Leasmhara

Tar éis tuarascáil mheasúnaithe CD i leith FAB a fháil, a athbhreithniú agus anailís a dhéanamh uirthi, thug Comhairle Chontae Uíbh Fhailí faoi phróiseas mapála agus rannpháirtíochta le páirtithe leasmhara. Aithníodh páirtithe leasmhara inmheánacha mar aon le páirtithe leasmhara seachtracha amhail lucht tionsclaíochta áitiúil, úinéirí gnó, soláthraithe iompair, gníomhaireachtaí oideachais, na Bailte Slachtmhara, an Comhlachas Tráchtála, soláthraithe fuinnimh, comhairleoirí earnála, comhlachtaí gairmiúla agus grúpaí pobail, agus chuathas i dteagmháil leo maidir le PGA an údaráis áitiúil a dhréachtú, agus béim shonrach ar an CD i gcomhthéacs an phlean iomláin.

bearta maolaithe, oiriúnaithe agus bithéagsúlachta. An ‘Clár Deiseanna’ a thugtar ar an bpunann tionscadal sin. Áirítear leis an gclár sin bearta nuálacha dícharbónaithe, teicneolaíochtaí nua, athruithe iompraíochta, cineálacha cur chuige nua, beartais nuálacha agus forbairt scileanna.

Clár Deiseanna

Tar éis rannpháirtíocht luath le páirtithe leasmhara inmheánacha agus seachtracha, cuireadh tús le punann nó píblíne idirghabhálacha, tionscadal agus gníomhartha lena n-áirítear

Deis	Achar Ama	Sprioc	Costas	Maoiniú Féideartha
An Ciste um Aistriú Cóir	2024-2029	Seachtrach	Ard	An Ciste um Aistriú Cóir
Plean Ceantair Áitiúil Thulach Mhór	2024	Seachtrach	Meánach	Ár nAcmhainní Féin
An Ciste um Athghiniúint agus Forbairt Uirbeach (URDFI 2018, URDF2 2020), an Roinn Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil. (URDFI) A: Féarbhealach Uirbeach B: Sráid an Stórais agus Sráid an Chalafoirt (URDF2) A: Cearnóg Uí Chonchúir go Sráid na hEaglaise, Gairdín Uirbeach, RWH B: Nasc nua ón tSráid Ard go Lána an Teanúis C: Spás Cathartha Meath Lane D: Creat Athghiniúna Thulach Mhór – Lár an Bhaile Uile	(URDFI) 2025 2024-2029 (URDF2) 2026 2025 2024 2024	Seachtrach	Ard	RTPRÁ
Scéim Spáis Phoiblí Allamuigh 2021, an Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán (RTCEGSM)		Seachtrach	Ard	RTCEGSM
Ciste Aitheantais Pobail 2023		Seachtrach	Íseal	Ár nAcmhainní Féin/ Dáileadh Ginearálta Maoinithe Cathrach
Athnuachan Bailte agus Sráidbhailte, an Roinn Forbartha Tuaithe agus Pobail (RFTP)		Seachtrach	Ard	RFTP
Scéim Bonneagair Fóillíochta Allamuigh, an Roinn Forbartha Tuaithe agus Pobail		Seachtrach	Ard	RFTP
Ciste Bonneagair Allamuigh Breise, An tÚdarás Náisiúnta Iompair 2021		Seachtrach	Meánach	An tÚdarás Náisiúnta Iompair
Cosaint aimsire agus ithe amuigh faoin aer		Seachtrach	Meánach	Fáilte Éireann
Taisteal Gníomhach, an tÚdarás Náisiúnta Iompair, Measúnú Iompair Áitiúil Thulach Mhór Gréasán Rothaíochta Thulach Mhór, Céim 1 Glasbhealach Uirbeach Thulach Mhór”	2024 2025 2025	Seachtrach	Ard	An tÚdarás Náisiúnta Iompair
Abhainn Thulach Mhór a fheabhsú	2024-2029	Seachtrach	Meánach	Ár nAcmhainní Féin/ Dáileadh Ginearálta Maoinithe Cathrach
Scéim Comhroinnte Rothar	2024-2029	Seachtrach	Íseal	Ár nAcmhainní Féin
Scéim Comhroinnte Carranna	2024-2029	Seachtrach	Íseal	Ár nAcmhainní Féin
Pobal Fuinnimh Inmharthana Thulach Mhór	2024-2029	Seachtrach	Íseal	SEAI
Maoiniú i gcomhair Áiseanna Cathrach ón Aontas Eorpach	2024	Inmheánach	Meánach	Saoráid Chathracha na hEorpa
Misean an Aontais Eorpaigh maidir le Maoiniú um Oiriúnú Aeráide	2024-2029	Inmheánach	Meánach	Misin de chuid an Aontais Eorpaigh
Tionscadal Líonadh Talún i mBogach Dhoire Cluana	2026	Inmheánach	Meánach	Ár nAcmhainní Féin
Ionad Fóntais Phoiblí Lár an Bhaile	2026	Seachtrach	Meánach	Ár nAcmhainní Féin
Fuinneamh Glas/Mol Teicneolaíochta	2025	Inmheánach	Meánach	Ár nAcmhainní Féin
Tionscnaimh Aeráide / Inbhuanaitheachta / Fuinnimh / Bhithéagsúlachta de chuid Team Tullamore	2024-2029	Seachtrach	Meánach	Ár nAcmhainní Féin
Brandáil a dhéanamh ar CD Thulach Mhór	2024	Seachtrach	Íseal	RCAC
Droichead coisithe ag Baile Mhic Spolláin	2025	Seachtrach	Ard	An tÚdarás Náisiúnta Iompair
Triail a bhaint as ábhar bóithre ísealcharbóin	2024-2029	Inmheánach	Meánach	TII
Baile ‘cliste’ Thulach Mhór	2025	Seachtrach	Meánach	Maoiniú ó RCAC agus ón Aontas Eorpach

Table 4.1: Register of Opportunities for Offaly's Debarbonising Zone.

Agus deiseanna á dtapú, agus le haon ghníomhaíochtaí agus aon fhorbairt a ghabhann leo (amhail fuinneamh, taisteal gníomhach, fóillíocht, bainistíocht dramhaíola, nó forbairt a bhaineann le portach, bogach nó dobharlach), tabharfar aird chuí ar an ngá atá le gnéithe íogaire den timpeallacht ghlactha a chosaint, lena n-áirítear gnéithe daonna den timpeallacht thógtha, láithreáin Eorpacha agus bithéagsúlacht, gnéithe oidhreachta, déanmhais chosanta agus a dtimpeallacht, agus uisce agus ithir ghlactha agus caighdeán an aeir sa cheantar.

I gcás aon deiseanna a chuirfear chun cinn as a dtiocfaidh forbairt ar fhuinneamh in-athnuaite, amhail forbairt tuirbíní gaoithe nó forbairt painéal gréine, tabharfar aird chuí go sonrach ar an ngá atá le gnéithe íogaire den chomhshaol a chosaint ó ghnáthéifeachtaí na forbartha sin, lena n-áirítear éifeachtaí ar ainmhithe agus éin nó éifeachtaí ar tírdhreach agus éifeachtaí amhairc, lena n-áirítear drithliú agus dalladh.

Déanfaidh an Chomhairle Contae a tionchar a imirt le féachaint chuige, i gcás deiseanna a chuirfear chun cinn as a dtiocfaidh forbairt ar bhonneagar líonra leictreachais breise, lena n-áirítear forbairt a dhéanfaidh oibreoirí líonraí leictreachais ar an mbonneagar cáblaí, nach sárófar na critéir ábhartha phleanála agus cosanta comhshaoil ná nach mbeidh drochthionchar mór acu ar an gcomhshaol.

I gcás aon deiseanna a chuirfear chun cinn lena dtacófar le hathghiniúint uirbeach nó le hathnuachan baile nó tuaithe, tabharfar aird chuí ar an ngá atá lena chinntiú go ndéanfar caomhnú cuí ar ghnéithe oidhreachta cultúrtha, lena n-áirítear déanmhais chosanta.

Identifying Local Priorities

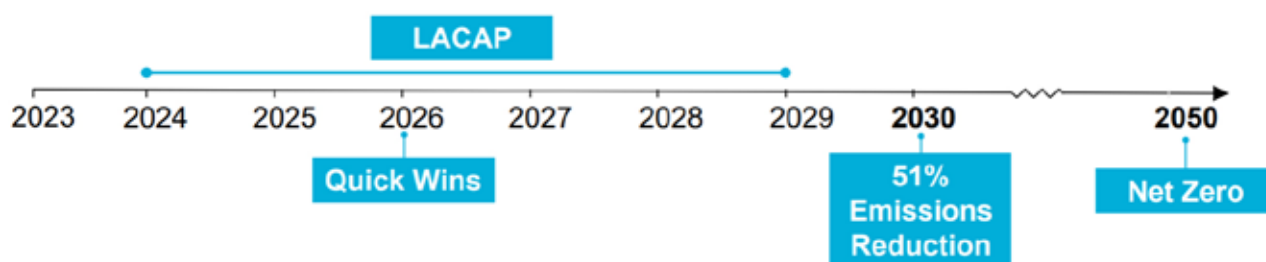

Fíor 4.5: Local priorities within the decarboning zone.

Ní bheidh infheistíocht bhreise ag teastáil i leith na n-idirghabhálacha go léir ós rud é nach gá costas mór a bheith ag baint le spriocanna a chur san áireamh i bhforbraíochtaí nua, ceanglais feidhmíochta a nuashonrú i gconarthaí fuinnimh ná bainistíocht feabhsaithe dramhaíola.

Áireofar leis an gClár Deiseanna tionscadail, gníomhartha agus bearta a dhéanfaidh an t-údarás áitiúil féin, agus beidh cinn eile i gceist a rachaidh i bhfeidhm ar earnálacha agus seirbhísí éagsúla agus nach mór a chur i bhfeidhm i gcomhar le heagraíochtaí san earnáil phríobháideach nó le comhlachtaí poiblí seachtracha.

Is liosta fairsing neamhiomlán é an liosta deiseanna i gcomhair CD Thulach Mhór. De réir mar a shainaithnítear deiseanna agus de réir mar a chuirtear in ord tosaíochta iad i gcomhréir le spriocanna náisiúnta aeráide thar shaolré PGA an údaráis áitiúil, beidh gá le rannpháirtíocht fhairsing bhreise le páirtithe leasmhara, agus beidh comhoibriú agus comhchruthú de dhíth i leith na dtionscadal go léir.

Fíor 4.6: Timeline of Offaly's Local Authority Climate Action Plan.

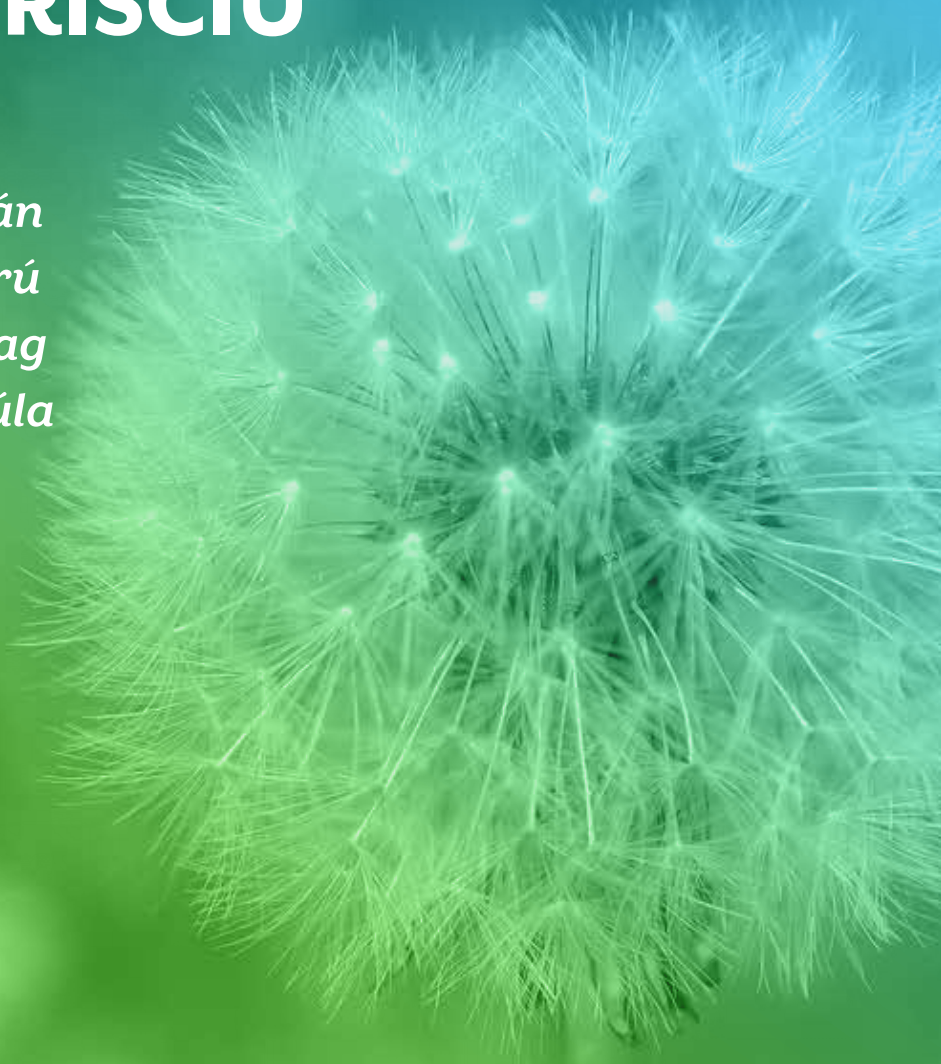
Déanfar é sin a bhainistiú agus déanfar faireacháin air trí phlean forfheidhmiúcháin ar leith i ndáil le gach beart. Ní hionann na pleananna forfheidhmiúcháin i gcás aon dá thionscadal, agus is páirtithe leasmhara inmheánacha agus seachtracha éagsúla a bheidh i gceist. Tá an t-údarás áitiúil i riocht maith chun ról ceannaireachta a ghlacadh maidir leis an ngníomhú aeráide, agus bainfidh sé leas as a chumhachtaí tionchair, éascaithe, comhordaithe agus abhcóideachta chun athruithe straitéiseacha, spriocdhírthe a bhaint amach lena bhféadfaí astaíochtaí a laghdú go mór.

Fíor 4.7: Aligning projects as part of Offaly's LACAP.

CUR I BHFEIDHM AGUS TUAIRISCIÚ

Is léir freisin gur dúshlán trasteorann é an t-athrú aeráide; ní stopann sé ag teorainneacha polaitiúla agus geografacha.

Pleanáil don chur i bhfeidhm

Is í Comhairle Chontae Uíbh Fhailí a chuirfidh i bhfeidhm an Dréachtphlean Gníomhaithe ar son na hAeráide. Cé go n-éilíonn an plean cur chuige a ghlacfaí ar fud na Comhairle, tá an Dréachtphlean faoi úinéireacht ag Stiúthóireacht Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí um Ghníomhú Aeráide, Comhshaol, Uisce agus Iompar. Is mír sheasta é an Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide lena phlé agus lena athbhreithniú ar chlár oibre Choiste Beartais Straitéisigh na Stiúthóireachta sin, a thagann le chéile gach ráithe sula dtuairiscítear chuig príomhchruinniú na comhairle.

Bhunaigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí Foireann um Ghníomhú Aeráide in 2023. Áirítear ar an bhfoireann sin Comhordaitheoir, Oifigeach agus Oifigeach Pobail um Ghníomhú Aeráide. Is é ról na foirne sin ná an gníomhú aeráide a phríomhshruthú i ngníomhaíochtaí Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí, faireachán a dhéanamh ar chur i bhfeidhm ghníomhartha an Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide agus tuairisciú agus measúnú an Phlean a chomhordú, nuair a bheidh sé formheasta ag na Comhaltaithe Tofa. Tacaíonn na foirne/foghrúpaí/fochoistí/ceannairí rannáin ar fud na heagraíochta, a bhfuil úinéireacht acu ar ghníomhartha ar leith atá sa phlean, leis an gCroifhoireann um Ghníomhú Aeráide. Ina measc siúd tá na Rannóga seo a leanas – Saoráidí, Tithíocht, Iompar, Comhshaol, Pleanáil, Athghiniúint, Seirbhísí Corparáideacha, TF, Leabharlanna, Seirbhísí Dóiteáin, Pobal, Bithéagsúlacht, Oidhreacht, Bainistíocht Flít, Taisteal Gníomhach. Beidh an Chroí-Fhoireann um Ghníomhú Aeráide ina pointe teagmhála freisin don phobal chun foghlaim faoi ghníomhú aeráide sa chontae.

Beidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ag obair i gcomhpháirtíocht le raon príomhpháirtithe leasmhara chun tacú le cur i bhfeidhm an Phlean seo. Áirítear ar na páirtithe leasmhara sin iad seo a leanas, i measc eile – údaráis áitiúla na gcontaetha comharsanachta (Laois, an Iarmhí, Longfort, Ros Comáin, an Mhí, Cill Dara, Tiobraid Árann, Gaillimh), Oifig Réigiúnach Lár na Tíre agus an Oirthir um Ghníomhú Aeráide, Gníomhaireacht Fuinnimh Lár na Tíre, Grúpa Náisiúnta Oiliúna na nÚdarás Áitiúil, Comhthionól Réigiúnach an Oirthir agus Lár na Tíre, an Ghníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil, an Ghníomhaireacht Bainistíochta Cathrach agus Contae, Líonra Rannpháirtíochta an Phobail, Smart Dublin, Aoisbhá Éireann, Comhairle na nÓg, Green Offaly, Team Tullamore, etc. Is féidir leis na comhpháirtíochtaí sin deiseanna a sholáthar le haghaidh comhoibriú ar thionscadail, comhfhoghlaim, tacaíocht theicniúil agus tapú deiseanna maoinithe le linn chur i bhfeidhm na ngníomhartha a luaitear sa Dréachtphlean.

Is léir freisin gur dúshlán trasteorann é an t-athrú aeráide; ní stopann sé ag teorainneacha polaitiúla agus geografacha. Mar sin, tá cur chuige réigiúnach aontaithe ag na húdaráis áitiúla

i bhfo-réigiún ORGA Lár na Tíre, trínar féidir leo a bheith ag obair i ndlúthpháirt le chéile ar chur i bhfeidhm na bPleananna Gníomhaithe ar son na hAeráide.

Nuair a bheidh an Plean formheasta, ullmhófar Plean Forfheidhmithe i leith gach gnímh, ina leagfar amach na mionsonraí maidir le conas a chuirfear an gníomh i bhfeidhm, agus ina sonrófar cén rannóg atá freagrach as agus na scálaí ama. Déanfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí uainiú na dtréimhsí tuairiscithe feidhmiúcháin inmheánacha a ailíniú le ceanglais earnála maidir le tuairisciú a dhéanamh ar an dul chun cinn.

Maoiniú agus Comhpháirtíochtaí

Chun dea-shampla a léiriú agus chun an t-aistriú go sochaí atá neodrach ó thaobh na haeráide a chur chun cinn, beidh maoiniú imleor ag teastáil ó Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí le haghaidh tionscadail um ghníomhú aeráide chun a spriocanna i leith 2030 agus 2050 a bhaint amach. Bíonn fáil ag údaráis áitiúla ar chineálacha éagsúla maoinithe amhail deontais rialtais, cistí Eorpacha, infheistíocht ón earnáil phríobháideach agus cómhaoiniú pobail. Cé go bhféadfadh glaonna maoinithe nua spriocdhírithé ar son na haeráide a bheith ar fáil amach anseo, aithnítear go mbunóidh comhlachtaí maoinithe seanbhunaithe sruthanna maoinithe nua i gcomhair catagóirí atá dírithe ar ghníomhú aeráide nó go méadóidh siad leibhéal an mhaoinithe sin. Leanfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ar aghaidh ag lorg deiseanna maoinithe nua agus cinn seanbhunaithe ó chomhlachtaí Eorpacha agus comhlachtaí náisiúnta araon ar comhlachtaí iad atá ailínithe lena cuspóirí um ghníomhú aeráide.

Ina theannta sin, tá comhpháirtíochtaí ina bpríomhghné i dtaobh réitigh ísealcharbóin a bhaint amach don earnáil. Tá ról ag an earnáil phríobháideach cheana féin maidir leis an gCuspóir Náisiúnta Aeráide a bhaint amach agus is féidir le comhoibriú den sórt sin cur arís eile le cumas na hearnála i dtaobh gáis ceaptha teasa na hÉireann a laghdú 51% faoi 2030 agus a bheith neodrach ó thaobh na haeráide de, tráth nach déanaí ná 2050. Tá sochar le baint ag an earnáil rialtais áitiúil freisin as dul i mbun comhar leis an earnáil tríú leibhéal. Is féidir leis an earnáil tríú leibhéal saineolas taighde agus forbartha a sholáthar a chabhróidh le húdaráis áitiúla réitigh nuálacha a chur i bhfeidhm chun astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú agus oiriúnú don athrú aeráide. Is féidir leis na comhpháirtíochtaí sin cabhrú le húdaráis áitiúla fáil a bheith acu ar dheiseanna maoinithe do thionscadail agus do thionscnaimh um ghníomhú aeráide. Spreagfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí comhoibriú leis an earnáil phríobháideach agus leis an earnáil tríú leibhéal nuair is féidir agus déanfaidh sí an comhoibriú sin a éascú.

An Dul Chun Cinn a Rianú trí Phríomhtháscairí Feidhmíochta

Leanfar le rianú a dhéanamh ar fheidhmíocht Chomhairle Chontae Uíbh Fhailí maidir le cur leis an éifeachtúlacht fuinnimh agus le laghdú astaíochtaí ó bhonneagar agus sócmhainní na Comhairle, mar a fhorordaítear le hoibleagáidí náisiúnta i leith na haeráide, tríd an gcóras Faireacháin agus Tuairiscithe atá á bhainistiú ag Údarás Fuinnimh Inbhuanaithe na hÉireann (SEAI).

Maidir le gníomhartha atá lasmuigh den chóras sin, tá príomhtháscairí feidhmíochta eárnála ar cheann de na bealaí a mbaineann Comhairle Chontae Uíbh Fhailí leas astu chun tuairisciú a dhéanamh ar an dul chun cinn atá á dhéanamh maidir leis na gníomhartha a chur i bhfeidhm. Cuireann sé sin bonn eolais faoi fheidhmíocht na hearnála rialtais áitiúil maidir le gníomhú aeráide.

Leis an neartú a rinneadh ar an mbeartas um ghníomhú aeráide ar an leibhéal náisiúnta, spreagadh freagra agus tiomantas díonbháilte ó eárnáil an rialtais áitiúil. Leagtar amach an gealltanas sin sa straitéis a d'fhoilsigh Cumann na mBainisteoirí Contae agus Cathrach thar ceann an rialtais áitiúil dar teideal *Delivering Effective Climate Action 2030* (DECA 2021).

Príomhbhreithniú don eárnáil rialtais áitiúil i ndáil leis an ról neartaithe sin i ndáil le gníomhú aeráide is ea an chuntasacht, agus go háirithe an cumas chun dul chun cinn a rianú, a thomhas agus a thuairisciú maidir le gníomh éifeachtach ar son na haeráide a dhéanamh ar leibhéal an údarais áitiúil agus ar leibhéal na n-earnálacha. Beidh ról mór ag na príomhtháscairí feidhmíochta fós ina leith sin.

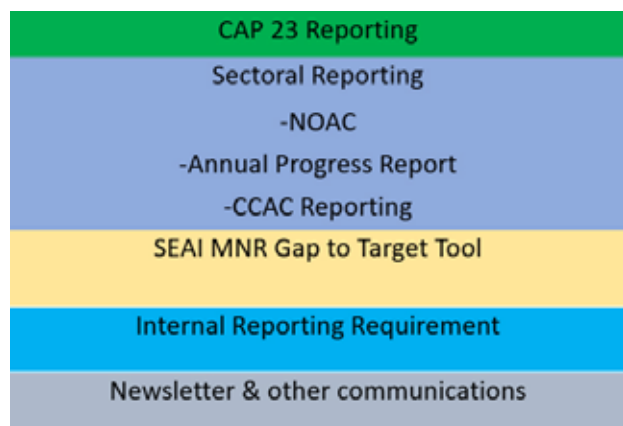
Bailíonn na hOifigí Réigiúnacha um Ghníomhú Aeráide, in éineacht leis an nGníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil (GBRÁ) sonraí ar bhonn bliantúil a bhaineann le raon téamaí lena n-áirítear:

- Acmhainní maidir le Gníomhú Aeráide;
- Oiliúint um Ghníomhú Aeráide d'fhoireann na n-údarás áitiúil agus do chomhaltaí tofa;
- Gníomhartha a cuireadh i bhfeidhm;
- Tacaíocht d'fhiontair i réimse an ghníomhaithe aeráide;
- Éifeachtúlacht fuinnimh;
- Laghdú astaíochtaí;

- Bearta taistil ghníomhaigh; agus
- Freagairt ar bhabhtaí adhaimsire.

Leanfaidh an eárnáil ar aghaidh ag bunú príomhtháscairí feidhmíochta breise de réir mar is gá agus cuirfidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí faisnéis ábhartha ar fáil de réir arna iarraidh sin, chun cuidiú le haird a dhíriú ar dhul chun cinn na hearnála rialtais áitiúil maidir le gníomhú aeráide.

Riachtanais agus Socruithe Tuairiscithe

Fíor 6.1: Reporting requirements for implementation of the LACAP.

Tuairisciú Inmheánach

Lena chinntiú go gcuirfear i bhfeidhm go tráthúil é, déanfar faireachán ar chur i bhfeidhm an Dréachtphlean trí chóras rianaithe inmheánach. Chomh maith leis sin, féachfaidh an t-údarás áitiúil chuige go ndéanfar tuairisciú do chomhaltaí tofa ar bhonn débhlantúil. Tabharfaidh an Fhoireann um Ghníomhú Aeráide tuairisc ar chur chun cinn don Choiste Beartais Straitéisigh um Ghníomhú Aeráide, Comhshaoil, Uisce agus Iompair ar bhonn ráithiúil, agus do chruinniú iomlán na Comhairle i mí Iúil agus i mí na Nollag.

Córas Faireacháin agus Tuairiscithe

Leanfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ar aghaidh ag tuairisciú a cuid spriocanna feidhmíochta fuinnimh agus astaíochtaí do SEAI gach bliain.

Feidhmíocht Eárnála

Tuairisceoidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí go bliantúil ar a feidhmíocht i leith gníomhú aeráide trí phríomhtháscairí

feidhmíochta (mar a leagtar amach i gCuid 6.2) chun cur le feidhmíocht earnáil an rialtais áitiúil i dtaobh gníomhú aeráide, mar chuid de Straitéis DECA 2030 don rialtas áitiúil.

An Plean Náisiúnta Gníomhaithe ar son na hAeráide

Cuirfidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, de réir cuid 3(w) de Chairt Gníomhaithe Aeráide na n-údarás áitiúil, tuairisc bhliantúil chuig an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Comhshaoil ar an dul chun cinn maidir le gníomhú aeráide ar an leibhéal áitiúil, mar chuid den obair chun an cuspóir náisiúnta aeráide a chomhlíonadh. Déanfar an dul chun cinn maidir le gach gníomh a thuairisciú trí uirlis tuairiscithe arna forbairt ag ORGA.

Na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe

Ghlac 193 stát na Náisiún Aontaithe le Clár Oibre 2030 in 2015. Is plean gníomhaithe do dhaoine, don phláinéid agus don rathúnas é agus is creat é atá comhaontaithe ar an leibhéal idirnáisiúnta chun cothromaíocht a bhaint amach idir gnéithe geilleagracha, gnéithe sóisialta agus gnéithe comhshaoil den fhorbairt inbhuanaithe. Cuimsítear sa Chreat 17 Sprioc Forbartha Inbhuanaithe (SFI) agus 169 cuspóir agus is é an aidhm fhoriomlán atá leis saol níos inbhuanaithe, níos fearr agus níos síochánta a bhaint amach do chách.

Aithníodh sa Phlean Forfheidhmithe Náisiúnta do na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe (SFI) 2018-2020 go bhfuil ról ríthábhachtach ag an rialtas áitiúil “maidir le beartais náisiúnta a aistriú ina ngníomhartha praiticiúla ar féidir leo cuspóirí SFI na dhaingniú in iompar agus i gcuspóirí ár bpobal agus ár ndaoine”. Ina dhiaidh sin, sa dara Plean Forfheidhmithe Náisiúnta d’Éirinn do na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe 2022-2024 faoi Chuspóir Straitéiseach 2, díreann ar “SFlanna a imeascadh i gcuid oibre na nÚdarás Áitiúil chun tacaíocht níos fearr a thabhairt do logánú na SFlanna”, agus tá gníomhaíochtaí sonracha san áireamh ann chun an méid sin a dhéanamh, lena n-áirítear:

- Tionscnaimh reatha a thaispeáint, a chomhroinnt agus tógáil orthu.
- Tógáil acmhainne agus ardú feasachta.
- SFlanna a neadú sa Rialachas agus i gcreata tuairiscithe.
- SFlanna a ionchorprú laistigh de chreata pleanála áitiúla
- Rannpháirtíocht an Phobail

Ina theannta sin, aithnítear údarais áitiúla mar cheann de na naoi mhórhgrúpa a shonraítear i gClár Oibre 2030 go bhfuil ról ríthábhachtach acu maidir leis an bhforbairt inbhuanaithe, agus leagtar béim freisin i gClár Oibre 2030 ar an ról ar leith atá ag údarais áitiúla agus ag pobail san fhorbairt inbhuanaithe uirbeach.

I gcomhréir leis na gealltanais a leagtar amach sa Chreatplean Náisiúnta um na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe 2022-2024 agus i gcomhchuibheas le PGA 2023, rinneadh measúnú ar gach téama faoin gCreat Gníomhartha in PGA Uíbh Fhailí maidir leis an tionchar ar SFlanna ar leibhéal na gcuspóirí. Rinneadh measúnú aonair faoi gach ceann de na sé théama. Chomh maith le measúnú a dhéanamh ar gach téama, rinneadh measúnú ar rannchuidiú foriomlán PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 leis an dul chun cinn i dtreo na 17 SFI a bhaint amach. Is féidir a fheiceáil san Fhíor ina léirítear an Roth SFI na go mbeidh sé ina thoradh ar PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 go ndéanfar dul chun cinn i dtreo 16 SFI as 17 a bhaint amach. Léirigh an measúnú freisin go bhfuil an Plean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2024-2029 atá ag Uíbh Fhailí ag cur leis an obair chun 54 as 169 cuspóir (de chuid na SFI) a chur chun cinn.

Fíor Roth SFI na ina léirítear an dul chun cinn a dhéanfaidh PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 maidir leis na SFI na a chomhlíonadh.

Léiríonn na torthaí agus an fhaisnéis i bhFíor an raon feidhme leathan atá ag PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 agus an tábhacht a bhaineann le dul chun cinn a dhéanamh maidir leis an bhforbairt inbhuanaithe ar an leibhéal áitiúil in Uíbh Fhailí. Léirítear gur fairsinge an tionchar ná ar an aeráid amháin agus go n-imreofar tionchar ar ghnéithe eile den inbhuanaitheacht, amhail gnéithe geilleagracha, gnéithe sóisialta agus gnéithe comhshaoil.

I dTábla is iad na ceithre SFI is fearr a rannchuideoidh PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 leo ná SFI 7 (Fuinneamh Glan, Inacmhainne), SFI 11 (Cathracha agus Pobail Inbhuanaithe), SFI 12 (Tomhaltas agus Táirgeadh Freagrach) agus SFI 13 (Gníomhú ar son na hAeráide). Beidh tionchar nach beag ag PGA Uíbh Fhailí freisin ar bhaint amach SFI 15 (Beatha ar Talamh).

Tábla Is iad na 4 SFI is mó a bhfuil PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 ag rannchuidiú leo ná:

7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY 	SFI 7 Fuinneamh Glan, Inacmhainne	Leis na gníomhartha a leagtar amach in PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 cuirtear chun cinn 4 as 5 chuspóir faoi SFI 7
11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES 	SFI 11 Cathracha agus Pobail Inbhuanaithe	Leis na gníomhartha a leagtar amach in PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 cuirtear chun cinn 8 as 10 gcuspóir faoi SFI 11
12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION 	SFI 12 Tomhaltas agus Táirgeadh Freagrach	Leis na gníomhartha a leagtar amach in PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 cuirtear chun cinn 7 as 11 chuspóir faoi SFI 12
13 CLIMATE ACTION 	SFI 13 Gníomhú ar son na hAeráide	Leis na gníomhartha a leagtar amach in PGA Uíbh Fhailí 2024-2029 cuirtear chun cinn 4 as 5 chuspóir faoi SFI 13

Neartóidh torthaí an mheasúnaithe ar na SFIanna an comhleanúnachas idir Beartas Áitiúil agus Beartais Náisiúnta maidir le forbairt inbhuanaithe do chách.

FUINNEAMH GLAS

Mar gheall ar an tiomantas do dhícharbónú, agus do chineálacha fuinnimh níos glaine agus níos inbhuanaithe, stopadh ag baint móna chun fuinneamh a ghiniúint.

Ba é Lár na Tíre an chéad réigiún in Éirinn a mhothaigh tionchar an chláir dícharbónaithe agus an phróisis faoina bhfuiltear ag aistriú chuig geilleagar atá saor ó charbón. Chuaigh siadsan go mór i bhfeidhm ar Uíbh Fhailí go háirithe toisc go mbí ag giniúint fuinnimh ó bhreosla iontaise ansin. Mar gheall ar an tiomantas do dhícharbónú, agus do chineálacha fuinnimh níos glaine agus níos inbhuanaithe, stopadh ag baint móna chun fuinneamh a ghiniúint. Tá an t-athrú sin ag cur ár ndúshlán ós rud é, le blianta fada anuas, gur chuidigh giniúint fuinnimh ó mhóin go mór le bonn geilleagrach Uíbh Fhailí, lena chreat sóisialta agus le forbairt bailte agus sráidbhailte cóngarach do phortaigh thionsclaíocha agus do stáisiúin chumhachta.

Stair an Cheantair ó thaobh Fuinnimh de

Tá baint le fada an lá ag Uíbh Fhailí le fuinneamh agus giniúint cumhachta, rud a thosaigh le bunú An Turf Development Board, Limited, in 1933, agus ansin bunú Bhord na Móna in 1946. Bhí an-tionchar ag an gcur chuige tionsclaithe maidir le forbairt na dtailte portaigh ar gheilleagar lár na tíre agus cothaíodh pobail bhriomhara dá bharr. Bhain Uíbh Fhailí tairbhe as an-chuid fostaíochta i dtionscal na móna, idir bhaint móna agus phoist i stáisiúin chumhachta éagsúla. Bhí acmhainn thart ar 350MW ag trí stáisiún ina ndóití móin in Uíbh Fhailí, a raibh ceann acu díreach ag teorainn an chontae i gCúil an tSúdaire. Cuireadh stáisiún níos nua-aimseartha ina n-ionad ag Droichead na Sionainne agus Éadan Doire go luath sna 2000í, agus is aschur uasta iomlán thart ar 250MW a bhí acusan.

Leis an méadú ar fheasacht comhshaoil, agus an tuisceant mhéadaithe atá againn ar an mbithéagsúlacht agus an tionchar a imrítear ar an gcomhshaoil de bharr móin a mheilt agus a dhó ar scála tráchtála, ba léir nach raibh an dara rogha ann ach aistriú chuig breoslaí níos glaine. Chun aghaidh a thabhairt ar na dúshláin sin, tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ag dul i muinín beartais um Ghníomhú Aeráide, lena dtapaítear deiseanna atá ag éirí as an aistriú chuig geilleagar ísealcharbóin agus chuig fuinneamh in-athnuaite.

Is contae é Uíbh Fhailí a mbíodh a Chomhairle riamh ag breathnú chun cinn le beartas gaoithe ceannródaíoch, agus dá bhrí sin tá eolas nach beag carntha againn i réimse an bheartais fuinnimh, na pleanála fuinnimh agus na n-ábhar in-athnuaite. A bhfuil leis an acmhainn dhinimiciúil sin, is maith an riocht ina bhfuilimid chun fiontair fuinnimh a éascú agus a chur chun cinn, agus an deis ann dul i mbun tionscnaimh chomhoibríocha.

Forléargas

Ó glacadh an chéad straitéis fuinnimh gaoithe dá cuid in 2009, tá roinnt feirmeacha gaoithe ceadaithe ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí. Tá 538MW d'ábhair in-athnuaite (gaoth) ag Uíbh Fhailí atá ag feidhmiú nó atá á dtógáil faoi láthair. Tá cead tugtha i leith forbraíochtaí a sholáthróidh 435MW fuinnimh gréine. Tá forbraíochtaí a sholáthróidh 400MW fuinnimh gaoithe agus thart ar 690MW fuinnimh gréine ag céimeanna éagsúla den phróiseas pleanála faoi láthair i.e., ó luathchomhairliúchán poiblí go dtí iarratais phleanála. Tá dhá chóras cadhnraí chun fuinneamh a stóráil (BESS) ag Lumcloon Energy in Uíbh Fhailí Thiar – córas 100MW i nDroichead na Sionainne agus córas 100MW i Lomchluain. Is iadsan na saoráidí stórála fuinnimh is mó in Éirinn go dtí seo, agus tógadh iad faoi thionscadail cheannródaíocha Eorpacha le hinfheistíocht €150m. Tá cead faighte i leith BESS eile a ghinfidh 200MW sa chontae. Ceadáíodh cúititheoirí sioncrónacha 125MW chomh maith le 15MW de ghléasra meatánúcháin agus stáisiún piolótach hidrigine 2MW. D'fhéadfadh sé go mbainfí amach breis agus 1.5 GW de shaoráidí fuinnimh in-athnuaite, stórála agus seirbhísí eangaí in Uíbh Fhailí nuair a chuirtear san áireamh na tionscadail atá ann cheana féin, na cinn atá ceadaithe agus iad siúd atá ar na bacáin.

Fuinneamh Gaoithe

Áiríodh i bPlean Forbartha Contae Uíbh Fhailí 2021-2027 Straitéis Fuinnimh Gaoithe an Chontae, cur chuige bunaithe ar phlean maidir le forbairt fuinnimh gaoithe i gContae Uíbh Fhailí. Leagtar amach ann limistéir ina mbreithneofar saoráidí fuinnimh gaoithe agus breithnithe maidir le measúnú a dhéanamh ar iarratais phleanála i ndáil le fuinneamh gaoithe.

Spríoc maidir le Fuinneamh Gaoithe faoi dheireadh Tréimhse an Phlean: 466.3 MW

Spríoc maidir le Fuinneamh Gréine faoi dheireadh Tréimhse an Phlean: 145 MW

Spríoc maidir le Stóráil i gCadhnraí faoi dheireadh Tréimhse an Phlean: 445 MW

Léirítear sa tábla thuas an méid a rannchuidíonn Contae Uíbh Fhailí le spriocanna náisiúnta foriomlána a bhaint amach (faoi bPlean Gníomhaithe ar son na hAeráide 2019) maidir le fuinneamh in-athnuaite agus maolú ar an athrú aeráide, agus go háirithe táirgeadh fuinnimh gaoithe agus an acmhainn fuinnimh gaoithe a d'fheadfaí a bhaint amach le linn thréimhse an phlean.

Fuinneamh Gréine

Tá roinnt tionscadail fuinneamh gréine ceadaithe ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, agus tá treoir ina leith sin i bPlean Forbartha Contae Uíbh Fhailí 2021-2027. D'fhéadfaí feirmeacha gréine níos mó a thógáil ar thalamh thalmhaíochta agus is deis iad chun úsáid a bhaint as an talamh ar dhá bhealach éagsúla, ionas gur féidir gabháil do chleachtais feirmeoireachta, cosúil le hinnilt, ar thalamh a bhfuil painéil ghréine suite uirthi. Is lú i bhfad an cur isteach ó thaobh amhairc de i gcás na dtionscadal sin ná mar a bhíonn amhlaidh i gcás tionscadail ghaoithe agus roinnt bealaí eile chun fuinneamh a ghiniúint.

Fuinneamh Geoiteirmeach

Tá acmhainn dhomhain gheoiteirmeach i dtuaisceart Lár na Tíre ag a bhfuil ardacmhainneacht mar fhoinsé teasa in-athnuaite. Tá Ród agus Éadan Dóire suite os cionn láthair gheoiteirmeach. Tá acmhainneacht nach beag ann chun an teicneolaíocht a fhorbairt sa cheantar maidir leis na deiseanna seo a leanas a thapú:

- Tithe gloine, gnólachtaí, linnte snámha agus tithe a théamh.
- Uisce te le haghaidh áitribh thráchtála agus áiteanna cónaithe.
- Leictreachas a ghiniúint.

I measúnuithe tosaigh ar dheiseanna a rinneadh go dtí seo, tugtar le fios go bhféadfadh Fuinneamh Geoiteirmeach Éadomhain a bheith tarraingteach do thionscail atá ag iarraidh córas teasa teirmeach éifeachtúil ó cheann ceann na bliana. Tá gá le tuilleadh staidéir chun a fháil amach cad iad na deiseanna atá le tapú i ndáil le Domhainfhuinneamh Geoiteirmeach.

Díleá Anaeróbach

Tá ról tábhachtach ag an díleá anaeróbach sa Ghníomhú Aeráide, toisc gur teicneolaíocht é lenar féidir fuinneamh in-athnuaite a ghiniúint, astaíochtaí GCT a laghdú agus cothaitheigh orgánacha agus carbón a aisghabháil le húsáid ar an ithir.

Is éard is díleá anaeróbach ann ná úsáid rialaithe a bhaint as ábhair orgánacha in-bhithmhíllte chun fuinneamh in-athnuaite a tháirgeadh i bhfoirm bithgháis agus leasachán orgánach. Déanann miocroorgánaigh bunábhar (aon ábhar orgánach

nach adhmaid é) a thiontú ina bhithghás agus ina dhíleáiteán i dtimpeallacht nach bhfuil ocsaigin inti. Is próiseas nádúrtha é sin.

Is féidir le saoráidí ina ndéantar díleá anaeróbach próiseáil a dhéanamh ar dhramhaíl orgánach in-bhithmhíllte ón tionscal talmhaíochta agus bia, ar dhramhbhia eile, agus ar bharraí oiriúnacha fuinnimh inbhuanaithe a fhástar go sonrach le haghaidh táirgeadh fuinnimh. Áirítear leis an dramhbhia is féidir a úsáid táirgí atá as dáta nó ar diúltaíodh dóibh, ó mhonaróirí nó miondioltóirí, agus dramhaíl ón gcistin in ionaid tráchtála agus in áiteanna cónaithe. Cuirtear aoileach agus bunábhar bithmhaise féideartha eile isteach i gcoimeádán mór séalaithe, nach bhfuil aer ar bith ann. Sa timpeallacht sin atá gan ocsaigin, déanfaidh na baictéir bithghás.

Agus an dramhaíl á hathchúrsáil ina leasachán orgánach, fágann an díleá anaeróbach go laghdaítear costas, go gcoinnítear dramhaíl ón líonadh talún, go laghdaítear astuithe CH₄ agus go ngintear fuinneamh in-athnuaite ísealcharbóin. Leis sin, maolaítear an t-athrú aeráide trí gháis ceaptha teasa a laghdú. Is féidir leas a bhaint as an mbithghás a tháirgtear chun teas nó leictreachas a ghiniúint, nó an dá rud. Is féidir bithghás a uasghrádú ina bhithmheatán, substaint is féidir a chur isteach sa líonra gáis nádúrtha nó a chomhbhrú i gcoimeádáin le húsáid mar bhreosla – i gcomhair iompar de bhóthar, mar shampla. Is féidir leictreachas a ghiniúint, trí inneall gáis a tháirgeann teas agus cumhacht araon (CHP), agus ansin is féidir an leictreachas a chur chuig an eangach leictreachais nó é a úsáid san áit a ngintear é.

Príomhbhuntaistí a bhaineann le díleá anaeróbach ó thaobh gníomhú aeráide de:

- Laghdaíonn sé na hastaíochtaí gáis ceaptha teasa (GCT) de bharr táirgeadh bia agus coinneáil beostoic;
- Déantar leasachán orgánach feabhsaithe a tháirgeadh, rud a laghdaíonn an tionchar a imrítear ar an gcomhshaoil de bharr leasacháin shaorga a tháirgeadh;
- Táirgtear leictreachas agus teas in-athnuaite, rud a fhágann nach mbítear ag brath chomh mór ar ghiniúint fuinnimh neamh-inathnuaite;
- Laghdaítear truailliú comhshaoil trí bhainistiú dramhaíola níos fearr;
- Soláthraítear bithmhais glan agus athchúrsáil dramhaíola, feabhsaítear éifeachtúlacht acmhainní, agus tacaítear leis an ngeilleagar ciorclach.

Bonneagar Fuinnimh

Tá líonra stuama leictreachais ag trasnú Chontae Uíbh Fhailí. Tá an líonra tarchurtha atá ann faoi láthair comhdhéanta de bhonneagar 400kV, 220kV agus 110kV. Bhí Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ag obair go réamhghníomhach chun babhtaí comhoibrithe a aithint lena ndéanfaí gearáil ar an mbonneagar fuinnimh ardvoltais a thrasnaíonn an contae, bonneagar a bhfuil nóid láidre ann a bhuí leis na ceithre stáisiún cumhachta atá nó a bhíodh ann, bunachair straitéiseacha talún agus cumas ó thaobh fuinneamh in-athnuaite. Léirítear na buntáistí sin sna straitéisí spriocdhírthe atá ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí chun borradh a chur faoi earnáil an fhuinnimh in-athnuaite, agus a bheith ag obair le húinéirí talún/sócmhainní ar nós ESB agus Bord na Móna ionas go mbainfidh an pobal an leas is mó is féidir as na sócmhainní sin tráth a bhfuil ré na móna thart.

Tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí fós ag déanamh iniúchadh ar an mbonneagar fuinnimh, go háirithe na heangaí trína ndéantar leictreachas a tharchur agus a dháileadh, agus meastar gurb iadsan príomhchumasóirí an aistrithe go dtí fuinneamh níos glaine. Ag tógáil ar an mbonneagar tarchuir a bhíodh in úsáid i ré na móna, tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ag dul i gcomhairle le hoibreoirí líonra chun bonn eolais a chur faoin bhforbairt beartais (e.g., an Comhairliúchán atá ar bun ag RCAC maidir le Sreanga Priobháideacha) agus faoin bpleanáil leanúnach atá ar bun chun an eangach a fheabhsú (e.g., *Shaping Our Electricity Future*). Is léir gur i dtábhacht a rachaidh an bonneagar leictreachais i ndáil leis an aistriú chuig fuinneamh glan, idir chumasú líonraí cuimsitheacha chun feithiclí leictreacha a luchtú agus dícharbónú na tionsclaíochta sa réigiún.

Fiontraíocht Fuinnimh Ghlais

A bhuí leis an gcur chuige réamhghníomhach i leith an fhuinnimh in-athnuaite in Uíbh Fhailí agus le dlús a bheith le deireadh ré na móna, bhí an deis ag Uíbh Fhailí cur chuige iomlán nua a ghlacadh agus acmhainní agus bonneagar fuinnimh a chur i bhfeidhm chun fiontar agus tionscnaimh nuálacha a chothú i réimse an fhuinnimh ghlais. Agus é ag teacht chun cinn mar ‘Contae an Fhuinnimh Ghlais’, tá Uíbh Fhailí ag éascú do dheiseanna nua trí thacaíocht a thabhairt don nuálaíocht agus don fhiontraíocht. Ina theannta sin, tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ag obair le comhlachtaí eile chun deiseanna a aithint i dtaobh forbairt gheilleagrach i réimse na teicneolaíochta glaise.

Ag tógáil ar an oidhreacht fuinnimh a cothaíodh le linn ré na móna, tá tionscnamh uathúil forbartha ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí, le tacaíocht ón gCiste um Aistriú Cóir, áit a mbíodh Stáisiún Cumhachta Róid.

Tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí agus a comhpháirtithe ag cur chun cinn na hoibre forbartha i leith Pháirc Fuinnimh Ghlais Róid, ar fréamhshamhail thábhachtach í i réimse na bhfiontar fuinnimh. Tá an tsaoráid nua san áit a mbíodh Stáisiún Cumhachta Róid, rud a chabhróidh léi a bheith ina lárionad fiontraíochta sa réigiún don earnáil fuinnimh atá ag teacht chun cinn trí tháirgeadh fuinnimh in-athnuaite a chomhtháthú le córais stórála agus tarchurtha fuinnimh. Is coincheap nuálach í an Pháirc Fuinnimh Ghlais sin a bhféadfadh léargas luachmhar a spreagadh, léargas a chuirfeadh bonn eolais faoin bhforbairt a d'fhéadfaí a dhéanamh ar áiteanna eile a bhíodh ina Stáisiúin Chumhachta go dtí le déanaí.

Tá Páirc Fuinnimh Ghlais Róid ar imeall Róid agus níl sí ach 7 km ó mhótarbhealach an M6 idir Baile Átha Cliath agus Gaillimh. Bunaíodh an pháirc áit a mbíodh Stáisiún Cumhachta de chuid ESB, ar stráice 5.3 heictear ar a bhfuil 13 láithreán sheirbhísithe. Tá iomrá ar an gceantar le fada maidir le táirgeadh fuinnimh agus tá roinnt tograí agus saoráidí ginte fuinnimh in-athnuaite ceadaithe ina leith cheana féin, idir fhuinneamh gaoithe, fuinneamh gréine agus cadhnaí chun fuinneamh rotha lústair a stóráil. Toisc go raibh forbairt mhór déanta ar bhonneagar páirce gnó agus go raibh sé beartaithe bonneagair éagsúla fuinnimh a thógáil sa cheantar, nó go raibh siad tógtha cheana, d'aithin Comhairle Chontae Uíbh Fhailí an deis chun Páirc Fuinnimh Ghlais a thógáil ag an láthair seo, a d'fhéadfadh a bheith ina heiseamláir náisiúnta den aistriú ó bhreoslaí iontaise go dtí fuinneamh inbhuanaithe agus nuálaíocht fuinnimh.

In 2020, choimisiúnaigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí RPS Consultants chun Tuarascáil Measúnaithe Deiseanna a ullmhú i leith Pháirc Fuinnimh Ghlais Róid. Sa tuarascáil sin, sainathnódh trí réimse ina bhfuil deiseanna straitéiseacha le tapú:

1. Dícharbónú fuinnimh / mol nuálaíochta bunaithe ar fhuinneamh in-athnuaite, stóráil fuinnimh, agus comhtháthú gáis hidrigine leis an gcóras leictreachais.
2. Samhail Páirce Éicea-Thionsclaíche ina gcothaítear fostaíocht ar scála mór – mar shampla in ionaid sonraí, san agraibhia, sa ghairneoireacht, sa bhithgheilleagar – thart timpeall ar na hacmhainní leictreachais agus teasa atá ar fáil.
3. Lárionad Oideachais/Nuálaíochta/Foghlaime a bhíonn ag plé le fuinneamh in-athnuaite agus an eangach leictreachais: chun feachtas an phobail a fheabhsú faoin gcaoi a bhfuil an t-aistriú fuinnimh ag tarlú, chun comhoibriú le páirtithe leasmhara ar fud Réigiún Lár na Tíre agus chun comhpháirtíochtaí a bhunú le hollscoileanna agus institiúidí tríú leibhéal.

Sna coincheapa sin go léir, táthar ag caitheamh le Páirc Fuinnimh Ghlais Róid mar thionscnamh ar scála réigiúnach nó scála náisiúnta. Tá tús áite tugtha ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí d'fhorbairt Pháirc Fuinnimh Ghlais Róid, tionscnamh eiseamláireach fiontair fuinnimh, a mheastar a bheidh ina foinse foghlama agus ceannaireachta maidir le treochlár a fhorbairt i leith an dícharbónaithe, go háirithe do réigiúin eile ina mbí ag brath go mór ar mhóin atá i mbun aistriú fuinnimh anois.

Tá deis straitéiseach nach beag le tapú i ndáil le dícharbónú, mar seo a leanas:

- saoráidí hibrídeacha fuinnimh in-athnuaite a fhorbairt taobh le tionscail agus fiontair i bPáirc Fuinnimh Róid agus forbraíochtaí fuinnimh in-athnuaite a fhorbairt sa cheantar tuaithe máguaird; agus
- comhshochair agus deiseanna éifeachtúlachta a thapú do tháirgeoirí agus d'úsáideoirí fuinnimh araon trí aschuir agus fotháirgí a bpróisis a roinnt ar bhealach iontaofa, inbhuanaithe atá iomaíoch ó thaobh costais de, agus fuinneamh in-athnuaite a onnmhairiú chuig an eangach náisiúnta an tráth céanna chun cabhrú leis an aistriú chuig sochaí ísealcharbóin a bhfuil teacht aniar inti ó thaobh na haeráide de.

Agus iniúchadh breise á dhéanamh aici ar na deiseanna dícharbónaithe sin, d'fhostaigh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí an chuideachta Siemens chun tionscadal taighde ceannródaíoch a dhéanamh ina bhfiosrófar an acmhainneacht agus na deiseanna i dtaobh ionaid sonraí/mórúsáideoirí a chomhtháthú le fuinneamh in-athnuaite agus hidrigin ghlas i Lár na Tíre.

Trí chórais éagsúla fuinnimh in-athnuaite a bheith taobh le chéile agus iad comhtháite leis an eangach náisiúnta i bPáirc Fuinnimh Róid, cothaítear deiseanna ar leith chun nuálaíocht cheannródaíoch a dhéanamh agus moil taispeána a bhunú, rud a thacóidh leis an dícharbónú in Uíbh Fhailí agus as a n-eascróidh ceachtanna níos leithne do dhaoine eile. Thionscain Comhairle Chontae Uíbh Fhailí babhtáí comhair idir lucht tionsclaíochta, lucht acadúil agus páirtithe leasmhara agus thacaigh sí leo chun féachaint ar dheiseanna ar nós comhtháthú hidrigin ghlas agus mol taispeána, agus mórúsáideoirí fuinnimh a chomhtháthú le fuinneamh in-athnuaite.

Tá Uíbh Fhailí tar éis aistriú ó leictreachas a ghintear le móin go dtí fuinneamh glas. Faoi láthair, tá saoráidí sa chontae a sholáthraíonn thart ar 650MW fuinnimh in-athnuaite, nó tá cead faighte ina leith. Áirítear orthu sin: fuinneamh gaoithe, fuinneamh gréine, leictrealitheoirí hidrigine, meatánú bithmhaise, agus

cúititheoir sioncrónach. D'fhéadfadh sé go mbainfí amach breis agus 1.5 GW de shaoráidí fuinnimh in-athnuaite, stórála agus seirbhísí eangai in Uíbh Fhailí nuair a chuirtear san áireamh na tionscadail atá ann cheana féin, na cinn atá ceadaithe agus iad siúd atá ar na bacáin.

Tá iarracht déanta ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí féachaint ar chás na mórúsáideoirí fuinnimh (ionad tionsclaíochta nó ionad sonraí), agus conas a d'fhéadfaí freastal orthu ar bhealach a thacaíonn leis an dícharbónú. Anois agus béim níos mó ná riamh á leagan ar shonraí, tá Comhairle Chontae Uíbh Fhailí tar éis féachaint ar conas is féidir leis an réigiún fuinneamh ísealcharbóin a ghiniúint ar bhealach iontaofa, mar is gá ionas go mbeidh oibreoirí na n-ionad sonraí in ann a gcuid spriocanna inbhuanaitheachta a bhaint amach.

Fuarthas amach sna staidéir seo gur féidir cumhacht a chur ar fáil d'ionaid sonraí agus mórúsáideoirí fuinnimh eile le fuinneamh gaoithe, fuinneamh gréine, nó fiú hidrigin ghlas ó fhoinsí in-athnuaite, agus gur féidir leas a bhaint as aon fharasbarr teasa chun tithe, gnólachtaí, fiontair agus ionaid phobail sa cheantar a théamh. Chomhlánódh sé sin na teicneolaíochtaí spárála fuinnimh atá á dtabhairt isteach ar leibhéal na tionsclaíochta trí chomhoibriú níos leithne. Tá deiseanna ann freisin d'ionaid sonraí chun infheistíocht a dhaingniú trí bheith ina bpríomhthionóntaí i bpáirceanna éichtionsclaíocha in éineacht le fiontair fuinnimh ghlas.

De bharr na staidéar taighdebhunaithe sin, tá léargas tábhachtach agus treochlár láidir fianaisebhunaithe ag Comhairle Chontae Uíbh Fhailí i dtaobh tacú leis an aistriú ó mhóin go dtí fiontair fuinnimh ghlas, rud a chuidíonn leis an dícharbónú trí ghairil a dhéanamh ar an iliomad tionscadal fuinnimh in-athnuaite atá ag teacht chun cinn in Uíbh Fhailí. Is príomhghníomhartha iad tionscnaimh dá leithéid lena dtacaítear leis an ngníomh straitéiseach a shonraítear i bPlean Fiontraíochta Lár na Tíre – aistriú go geilleagar atá neodrach ó thaobh na haeráide de – lena dtugtar tús áite don aistriú go réigiún atá saor ó charbón. Tá Fiontraíocht Éireann ag tacú leis an athrú sin agus ag tabhairt tús áite d'fhorbairt acmhainne fiontraíochta sa réigiún do thionscnaimh ghlasa agus do thionscnaimh inbhuanaitheachta.

Treisiúnn Plean Gníomhaíochta Uíbh Fhailí um Straitéis Gheilleagrách 2022-2027 an tiomantas don fhuinneamh glas, agus luaitear cur chuige glas faoin tuath mar cheann de shé phríomhréimse a ndíreofar orthu. Tá an réasúnaíocht ina leith sin, a luaitear sliocht aisti thíos, ag teacht leis an gclár oibre dícharbónaithe sa Phlean Gníomhaithe ar son na hAeráide seo agus ag tacú leis.

“A green economy is one that provides economic opportunities and improved human well-being in harmony with the sustainable management of all natural resources. The transition to green rural economies is about improving people’s lives and livelihoods in rural areas, balancing natural resource use with maintaining incomes, and trading the risks of making a change with the opportunities that change will bring.”

Tacóidh Ciste an Aontais Eorpaigh um Aistriú Coir le hUíbh Fhailí agus í ag tabhairt droim láimhe don mhóin mar fhoinsé fuinnimh. Aithníodh sa Tuarascáil Tíre de chuid an tSeimeastair Eorpaigh i leith 2020 d’Éirinn (larscríbhinn D) go n-imreofar tionchar mór ar Réigiún Lár na Tíre agus ar oibrithe sa tionscal giniúna leictreachais de bharr Éire a bheith ag aistriú ó fhoinsí fuinnimh atá dian ar charbón go dtí foinsí fuinnimh in-athnuaite, atá níos inbhuanaithe. Aithníonn Comhairle Chontae Uíbh Fhailí an tairbhe gheilleagrach a d’fhéadfadh a bheith ag gabháil leis an aistriú ó tháirgeadh fuinnimh atá bunaithe ar bhreosla iontaise go dtí infheistíocht i bhfuinneamh in-athnuaite, cur chun cinn na hearnála fiontair ghlas agus cruthú post glas, rudaí ar comhpháirteanna de gheilleagar glas cliste sa cheantar áitiúil iad.

Agus í ag teacht leis an treocht ollmhór i dtaobh dícharbónú fuinnimh, d’fhéach Comhairle Chontae Uíbh Fhailí le hiniúchadh a dhéanamh ar acmhainneacht na hidrigine in-athnuaite. Tá an acmhainneacht ag hidrigin in-athnuaite (nó ‘hidrigin ghlas’) a bheith ina rogha saor ó charbón a thógfaidh áit na mbreoslaí iontaise ina lán earnálacha dár ngeilleagar a mheastar nach furasta a dhícharbónú, sa chás nach bhfuil réitigh eile amhail leictiríú díreach indéanta nó nach bhfuil siad costéifeachtach. Is féidir ról mór a bheith ag hidrigin in-athnuaite a tháirgtear sa tír seo chun tacú leis an aistriú sin, toisc nach n-astaíonn sí dé-ocsaíd charbóin (CO₂) agus í á húsáid.

Faightear hidrigin ghlas nuair a chumhachtaíonn saoráid fuinnimh in-athnuaite leictiriliseoir a scoilteann uisce ina hidrigin agus ina ocsaigin. Tá acmhainneacht nach beag ag an hidrigin ghlas mar bhreosla saor ó charbón, lena gcomhcheanglaítear uisce leis an bhfarasbarr fuinnimh in-athnuaite chun breosla saor ó astaíochtaí a dhéanamh. Ina theannta sin, is féidir hidrigin ghas a chomhtháthú go héasca le breoslaí iontaise agus le córais ina n-úsáidtear breoslaí iontaise.

D’éirigh le Comhairle Chontae Uíbh Fhailí agus Ciste Forbartha Uíbh Fhailí Thuaidh maoiniú a fháil faoi Chiste Nuálaíochta GNI (Gas Networks Ireland) do thionscadal chun fiosrú an bhféadfaí mol taispeána hidrigine glaise a bhunú i bPáirc Fuinnimh Ghlas Róid. Bhí Comhairle Chontae Uíbh Fhailí i gceannas ar bhabhta comhair idir lucht tionsclaíocht agus lucht acadúil (Gas

Networks Ireland, Bord na Móna, SSE Renewables, RPS, Institiúid Fuinnimh UCD agus Ollscoil na Gaillimhe) chun féachaint an bhféadfaí hidrigin a dhíorthaítear ó fhuinneamh in-athnuaite i Lár na Tíre a chomhtháthú leis an líonra gáis. Ar bhonn an staidéir sin, ullmhaíodh treochlár mionsonraithe maidir le tionscadal taispeána hidrigine a chur ar bun, bealach fiosrúcháin ardacmhainneachta a d’fhéadfadh a bheith tábhachtach i dtaobh aistear dícharbónaithe Uíbh Fhailí a chur chun cinn, a bhféadfadh feidhmeanna a bheith aige i réimsí mar iompar agus téamh ceantair.

Leanfaidh Comhairle Chontae Uíbh Fhailí ar aghaidh ag iniúchadh an bhfuil sé praiticiúil leas a bhaint as hidrigin, ag teacht leis an Straitéis Náisiúnta Hidrigine, agus í ag féachaint le tarraingt ar an gciste luathnuálaíochta i leith na hidrigine agus a leithéid chun an t-aistriú sin a chur chun cinn.

Comhairle Chontae Uíbh Fhailí
DRAFT CLIMATE ACTION PLAN
2024–2029

Comhairle Chontae Uíbh Fhailí
Offaly County Council

CONTACT

Áras an Chontae, Charleville Road,
Tullamore, Co. Offaly, R35 F893

(057) 934 6800
climate@offalycoco.ie

Dearadh go comhfhiosach agus priontáilte go freagrach ag **TheFACTORY.ie** ar pháipéar
100% athchúrsáilte le dúigh éicea, ag baint úsáide as fuinneamh glas féinghinte.